

หนังสือส่งเสริมการอ่าน

หนุ่มชาวนา

ระดับมัธยมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือส่งเสริมการอ่าน

ระดับมัธยมศึกษา

เรื่อง หนุมชาวนา

นิมิตร ภูมิถาวร เรียบเรียง

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่สิบเจ็ด ๓๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๒๙

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๘.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

จัดพิมพ์โดยองค์การค้ำของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

สิทธิบัตรตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน ระดับมัธยมศึกษา เรื่อง หนุ่มขาวนา ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๒๗

(นายบรรจง ชูสกุลชาติ)
รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หนังสือเรื่อง “หนุ่มชาวนา” นี้ นายนิมิตร ภูมิถาวร ได้เรียบเรียงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นหนังสือที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและบริสุทธิ์ของชาวนา ให้ความรู้ในเรื่องการทำนา ปัญหา และการแก้ปัญหาต่างๆ ของชาวนา อันเป็นโอกาสดีที่เยาวชนของชาติจะได้ทราบและภาคภูมิใจในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนผู้ประกอบอาชีพหลักของประเทศ ตลอดจนให้คุณธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พึ่งพาอาศัยกัน และต่อสู้เพื่อเกียรติภูมิของตน นับเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ เสริมคุณธรรม และชวนอ่านเป็นอย่างดี กระทรวงศึกษาธิการจึงแต่งตั้ง นางสาวเจียมจิตต์ บุญญานุรักษ์ เป็นผู้ตรวจ กรมวิชาการมอบหมายให้องค์การคำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่ายเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับมัธยมศึกษา

(Handwritten signature)

(นายสุรเดช วิเศษสุการ)

อธิบดีกรมวิชาการ

๕ สิงหาคม ๒๕๒๑

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑	ครอบครัวชาวนา	๑
บทที่ ๒	ไอดิน	๕
บทที่ ๓	กลิ่นโคลน	๑๘
บทที่ ๔	สาบควาย	๒๓
บทที่ ๕	สาบคน	๓๕
บทที่ ๖	ลงแขก	๔๔
บทที่ ๗	ปิ่น	๕๒
บทที่ ๘	สายบัว	๖๐
บทที่ ๙	นักเลง	๖๘
บทที่ ๑๐	ลมหนาว	๗๗
บทที่ ๑๑	เวทีข้าว	๘๕
บทสุดท้าย	กลิ่นน้ำอบไทย	๙๓

บทที่ ๑

ครอบครัวชานา

“ฮิงแล้ว ขรับ”

คนขับเกวียนตะโกนบอก ขณะดึงเชือกให้วัวหยุด

ข้าพเจ้าโคดลงจากเกวียน ถอดแว่นกันแดดออก ทุ่งหนองหลวงสว่าง
พริบขึ้นทันที ข้าพเจ้ากำลังยืนอยู่กลางทุ่งโล่งเตียนไปจดขอบฟ้า ทุกทิศมีแต่
คันนาซึ่งเป็นตารางสี่เหลี่ยมเหมือนกระดานหมากรุก ฟางแห้งสีน้ำตาลเข้มอัด
ตัวกรอบแกร็บส่งกลิ่นอับ ตะแบก กระทุ่ม ขึ้นแซมอยู่ห่าง ๆ ความกว้างของ
ทะเลนาข่มต้นตาลจนดูเล็กเฉย

หนองหลวงกว้างแต่ดิน เหลือน้ำแห้งขุดหุ่นขึ้นอยู่กลางเท่าปลักควาย
โตนแห้งโผล่อยู่รอบหนองเป็นคอง ตรงที่ข้าพเจ้ากำลังยืนอยู่ มีโรงนาๆ อยู่สองหลัง

ความเวิ้งว้างของทุ่งนาบีบตัวข้าพเจ้าให้เล็กลงเท่านิ้วมือ หัวใจก็เล็ก
ลงด้วย รู้สึกเหมือนอยู่คนเดียว นกก็ไม่มีสักตัว ลมพัดมาวูบหนึ่งแล้วหายไป

นายสุขปลดวัวออกจากคอก ลูกชายวัยสิบขวบแก้มำโทง ๆ วิ่งมารับ เชือกวัวจากพ่อ จูงไปผูกไว้ ให้กินฟางแห้ง นายสุขวางแอกลงกับพื้น ทำ เกวียนก็กระดกขึ้นซีฟ่า เขาปีนขึ้นไปชนกระเป๋าละติปากหนังสือของข้าพเจ้าลง ข้าพเจ้าส่งเงินให้เขา ๒๐ บาท

“ไม่เอาครับ” สุขปฏิเสธด้วยสำเนียงแปร่ง ๆ แบบคนสุโขทัย
ข้าพเจ้ายึดเย็ดใส่มือให้ แต่เขาไม่ยอมแบมือ เลื้อยขาด ๆ ของเขา ก็ไม่มีกระเป๋า

“นึกเหนื่อยเท่านั้น ครู” เขายืนยื่นเสียงพรว ๆ สิ้นน้ำบ่งว่าไม่พอใจ
นี่แหละ ชวนาผู้แค้นแค้นแห่งบ้านหนองหลวง

“ไหน โรงเรียน” ข้าพเจ้าถามหาโรงเรียน

“โน่น ครับ”

เขาชี้มือให้ดูโรงแฝกกลางทุ่ง ไม่น่าแปลกใจเพราะเคยผ่านมาแล้ว
โรงเรียนครูคนเดียว จะให้มันไถ่ครูไปถึงไหน ในเมื่อโรงนาหลังนี้และหลัง
โน้น ๆ มันยื่นห่อไหล่หงอยเหงาอยู่ทุกหลังคา

หนองหลวงเป็นหมู่บ้านของชาวนาล้วน ๆ กระจายกันอยู่ในที่นาของ
คน หน้าแล้งใช้ทางเกวียน หน้าฝนเดินบนคันนา

นายสุขเขยื้อนขึ้นโรงนา พอหันบันไดขึ้นสุดท้ายถึงพื้น ฟากลั่นกรือบ
แกริบนำกลัวหัก เทียบตรงนี้กระดกตรงโน้น รอยแตกของฟากมองทะลุลง
ไปได้ดูน ฝาด้านใต้กรุด้วยใบตาลแห้งกันฝนตาด เครื่องนอนซุกอยู่มุมหนึ่ง
บนหลังคามีแมงมุมสานใยรองรับเขม่าไฟเป็นม่านสีดำ ไม้ไฟโครงหลังคาถูกรม
ควั่นจนเหลืองเข้ม ซอกที่เป็นครีวดำคล้ำกว่ามุมอื่น เคาไฟทำด้วยไม้ไฟและ
ดิน เอาไม้ไฟผ่าซีกสี่อัน เจาะตรงปลายเป็นตัวผู้ตัวเมียเกี่ยวกันเป็นกรอบ

สี่เหลี่ยมวางเทินบนฟาก ใส่ดินให้เต็ม วางก้อนเส้าตรงกลางสามก้อน ควัน
จากพื้นทำให้เครื่องครวทุกชนิดเป็นสีดำ มองดูที่นอน ถ้าเขามีลูกเพิ่มอีกคน
หนึ่ง เขาจะต้องทะเลาะฟากกระท่อมออกไปอีก ข้าพเจ้าคงอาศัยที่นั่นนอนไม่ได้แน่
โรงเรียนก็ไม่มีฝา

สุขกลับลงไปบนของลงจากเกวียน เขาเอาข้าวไปขายในเมือง ขากลับ
ซื้อน้ำอ้อย น้ำมันพืช และของใช้เบ็ดเตล็ดมาเตรียมไว้สำหรับฤดูทำนา

“หุงข้าวให้ครูกินซี พิมเอ๋ย” เขาบอกเมีย

พิมเข้าครัว เกวียกเศษไม้วางโหย่ง ๆ ระหว่างก้อนเส้า ทับด้วยพื้น
๓-๔ ดุ้น จุดไฟลุกโชนคว้นโขมง กลิ่นไม้ระกำไหม้ผสมกับกลิ่นน้ำปลาดิบ
และปลาร้าในไหเหม็นหอมคลุกเคล้ากัน พิมควักข้าวเย็นกันหม้อใส่ชามไว้ ล้าง
หม้อด้านใน ใช้กะลาคัดข้าวสารใส่ ชามน้ำหนเดียวแล้วตั้งลงบนก้อนเส้า ไฟลุก
ท่วมหม้อยังกับหม้อจะหายไปในกองไฟ

พิมเป็นผู้หญิงร่างใหญ่ แข็งแรง ผิวดำเกลี้ยงเป็นมัน ออกใหญ่ แขน
โต หล่อนทำหน้าที่ผลิตลูกยังกับโรงงาน คนโตเพิ่งสิบขวบมีน้องตั้งเจ็ดคนเข้าไป
ไปแล้ว คาดว่าแล้งต่อไปคงได้น้องอีก การมีลูกมากไม่เป็นอุปสรรคในการ
ทำนามากนัก หล่อนทำงานทุกอย่างตั้งแต่ตั้งท้องไปจนถึงชั่วโมงคลอด ไม่มี
วันพัก พิมเป็นกำลังสำคัญสำหรับงานนา ถ้าสุขขาดเมียก็เหมือนมีมือข้างเดียว

สุขตะโกนเรียกทองมารู้จักข้าพเจ้า เขาแยกครัวไปปลูกกระท่อมอยู่
คนเดียว ทองเป็นหนุ่มวัย ๓๔ ปี

“นี่ครูชัย ครูคนใหม่” สุขบอกน้องชาย

ข้าพเจ้ายืมให้ทอง ใบหน้าของเขาเคร่งขรึมเหมือนพระ ทองยืมให้
ข้าพเจ้านิดเดียวที่มุมปากและดวงตา

“ชวนครูไปนอนด้วย ที่นี้มันคับแคบ” สุขสั่งน้องชาย
ข้าพเจ้าโล่งอกเรื่องทีนอน

ทองปลาไก่ถอนขนอย่างรวดเร็ว ไม่ต้องลวกน้ำร้อนให้เสียเวลา พักเดียว
เหลือแต่ขนอุย สกไฟหน้าเตาให้ชนไหม้ หนึ่งไก่เต่งตึงเหลืองไปทั้งตัว แล้วส่ง
ให้พี่สะใภ้ทำอาหารเย็น

แกงเป็นอาหารที่ดีที่สุดของชาวนา สำหรับรับรองแขกและถวายพระ
พิมแกงไก่ใส่หน่อไม้ดองอย่างสุคฝีมือ กลิ่นน้ำมันพืชผัดน้ำพริกคลุ้งไปทั่วโรงนา
เสียงจามกันสนั่น ชวนให้หิวข้าวจนน้ำลายสอ พิมตักแกงใส่ชามสังกะสี สีขาว
มัว ๆ ของขามมีรอยกะเทาะดำ ๆ ด้านนอกมีคราบสีน้ำตาลเกาะเป็นลวดลาย
อยู่เต็ม ข้าพเจ้านึกถึงเกียรติความสกปรกเหล่านั้นเหมือนกันเพราะสังคมในเมือง
สอนให้ข้าพเจ้ารักความสะอาดสวยงามบนโต๊ะอาหาร นอกจากภาชนะลวดลาย
วิจิตรแล้ว บนโต๊ะยังประดับด้วยดอกไม้ในแจกัน แต่ที่หนองหลวงนี้เป็นครอบครัว
ของชาวนา เมื่อมองดูน้ำในขันแล้วก็ตัดใจได้ น้ำขุ่นนั้นตกมาจากกันหนอง ต้ม
หุงข้าว ล้างถ้วยชามทุกอย่าง ถ้วยชามเหล่านั้นจะสดใสแวววาวได้อย่างไรกัน
ดูแต่ข้าวร้อนควนอุยในหม้อนั้นเกิดเป็นสีน้ำตาลอ่อนเหมือนหนองด้วยดิน

ข้าพเจ้าร่วมวงกินข้าวกับสุขและทอง คดข้าวใส่ชามอย่างสังกะสี เปิบด้วย
มือ นั่งขัดสมาธิ สุขและทองยกชามข้าวขึ้นมาถือด้วยมือซ้าย เปิบข้าวด้วยมือ
ขวา กินเอา ๆ เหมือนยัดหุ่น ข้าพเจ้าก็อร่อยไปด้วย มาได้คิดว่าความอร่อยไม่ได้
อยู่ที่สีส้มของถ้วยชามหรอก มันอยู่ที่รสมือและความหิวรวมกัน

ข้าเลี้ยงไปกันครัว แม่ลูกรวมเก้าคนกำลังตั้งวงกินข้าวกัน เด็ก ๆ แก้วผ้า
ล่อนจ้อนทุกคน ถือขามไว้หน้าคักคนละใบ แม่คดข้าวแจกกว่าจะครบคน ข้าว
ในหม้อยุบลงไปตั้งครึ่ง เด็ก ๆ ตักแกงราดบนข้าวนิคหนึ่งเปิบข้าวไปตั้งสามคำ

ชาวนาสอนลูก ๆ ให้กินข้าวมาก ๆ กินกับแต่น้อย เด็ก ๆ กินแกลงเผ็ดเก่งกว่า
ข้าพเจ้าเสียอีก เขากินกันเงียบ ๆ ไม่พูดคุย ได้ยินแต่เสียงช้อนตักแกงและ
เสียงเคี้ยวข้าวเท่านั้น

ข้าพเจ้ากินกับมากจนเคยตัว รู้ตัวเอาเมื่อแกงหมดไปก่อนถ้วยแล้ว
ข้าพเจ้ากินคนเดียวมากกว่าสุขและทองรวมกัน หันไปดูแกงในกระทะ มันหมด
ไปแล้ว ในยามของเด็ก ๆ ก็เหลือแต่น้ำ ข้าพเจ้าตักแกงราดลงบนข้าวคำสุดท้าย
ดูเหมือนมีอะไรมาขัดแน่นอยู่ในกระเพาะจนอึด

“ครูกินคนเดียว แกงป่านะครับ” สุขตักข้าวค้างอยู่ในทัพพี เมื่อเห็น
ข้าพเจ้าล้างมือ

ข้าพเจ้าเข้าใจประโยคที่ว่า “แกงป่านะครับ” นั่นคือ สุขคงคิดว่าแกง
น้ำมันฝีมือเมียของเขาไม่ถูกปากครูหนุ่มผู้มาจากในเมือง เป็นน้ำเสียงที่แสดง
ความน้อยใจ เขาไม่เข้าใจความรู้สึกของข้าพเจ้าหรอก ในเมื่อเขาคิดถึงการต้อนรับ
แขกกลัวจะบกพร่อง แต่ข้าพเจ้าคิดถึงเมียและลูก ๔ คนของสุขกับราคา
ข้าวถึงละห้าบาท*

ทองช่วยขนย้ายกระบะไปโรงนาของเขา เป็นกระท่อมหลังเล็ก สูง
ราวสองศอก บันไดสามขั้นพาดบนนอกชานซึ่งปูด้วยไม้ไผ่ทั้งลำ ห้องนอน
กว้างพอนอนได้สองคน ข้าพเจ้าโล่งใจ อยู่กันสองคนเท่านี้ก็สบายแล้ว ทองมี
เสื้อสองผืนเขายกผืนใหญ่ให้ ปูชิดฝาคนละด้าน เว้นระยะห่างระหว่างเสื้อสอง
ผืนไว้ตรงกลาง ข้าพเจ้าปูผ้าใบทับเสื้ออีกชั้นหนึ่ง มุ้งยังไม่จำเป็นทุ่งนาฤดูนี้
ไม่มียุง

* คิมป์ครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖

คำแล้วดาวประจำเมืองลอยเด่นอยู่เหนือยอดตาล ลมอ่อน ๆ โกรกมาจากชายทุ่ง นกแสกร้องผ่านหลังคาไปสองสามตัว จิ้งหรีดบรรเลงเพลงแผ่วจากขอบหนอง เสียงหมาหอนเป็นครั้งคราว ทองจุดตะเกียงกระป๋องขึ้น แสงริบหรี่ของมันเหลืองเข้มวันโหมง เป็นแสงที่ทำให้รู้สึกอึดอัดเหมือนอ่านหนังสือในห้องมืด

ทองหยิบปิ่นมาวางบนหัวนอน เป็นปิ่นแก้วปลากล่องทองเหลือง บรรจุกระสุนทางปลาย ได้ไถลงมาแขวนเครื่องเครารุงรัง มีดลับแก้ว ผ้าขี้ริ้ว เหล็กแยงท้อ และแส้บรรจุกระสุน ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่ามันจะเป็นอาวุธที่ดีกว่าดาบหรือไม่

เรานอนคุยกันด้วยเรื่องการทำมาหากิน และความเป็นอยู่ ทองไม่ช่างพูด แต่เขาก็ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักทุ่งหนองหลวงดีขึ้น อยู่กลางทุ่งห่างไกลเช่นนั้น ต้องช่วยตัวเองทุกอย่าง ปีนช่วยคุ้มครองวัวควายและทำให้อบอุ่น ฤดูแล้งการเดินทางติดต่อกันง่าย ขโมยมักข้ามแดนมา ใครเผลอให้มันเอาไปก็ต้องเสียเงินค่าไถ่

คอกควายของทองติดกับหัวนอน เสียงไอ้ทุยเขย่าเกราะไม้ดังโกลกเขลก เสียงเกราะช่วยบอกให้เจ้าของรู้ว่ามันยังอยู่ ทุ่งหนองหลวงมีคนติดฝืนอยู่หลายคน พวกนี้ขี้เกียจ ไม่มีแรงทำนา คอยจ้องขโมยและพานักเลงเข้ามารบกวณ ผู้ใหญ่บ้านก็ยังไม่ มี ต้องขึ้นกับกำนันซึ่งอยู่ไกลออกไปหลายกิโลเมตร

เสียงเด็ก ๆ บนกระท่อมของสุขเจียบไปนานแล้ว ชาวนานอนกันหัวค่ำเสมอ

เสียงฟ้าคำรามดังฮึ่ม ๆ มาจากตำบลอื่น ทองบ่นถึงฝน ความแห้งแล้งทำให้เราอดอยาก ตลอดทุ่งมีแต่ฟางแห้ง ผักปลาหากินยาก ต้องอาศัยผักเขียว พักทองกับหน่อไม้ดองมาหลายเดือน ถ้าฝนมา ผักบุง ดอกโสนผักแว่นจะมีให้เก็บกิน และที่สำคัญคืองานนาจะได้เริ่ม

นอนคุยกันไปจนไม่รู้ใครหลับก่อน ข้าพเจ้าตกใจตื่นขึ้นเมื่อได้ยินเสียงปิ่น หมาเห่ากระโชกอยู่ใต้ถุน ขยับจะลุกนั่ง แต่มีมือสาก ๆ มากดไว้

“อย่าลุก” เป็นเสียงกระซิบของทอง

ทองนอนหมอบบรรจุกระสุนนัดใหม่ เสียงปิ่นดังจากโรงนาของสุข และตามติด ๆ มาจากขอบหนองอีกนัดหนึ่ง ลูกปิ่นหล่นกราวลงบนกระท่อม ข้าพเจ้าควานพบตะกั่วก้อนกลม ๆ เม็ดหนึ่งบนเสื่อ ทองสอดปลายปิ่นเข้าไปตามรอยผ่าแตก ตาสอดส่ายหาเป้าในคอกควาย

“ขโมยเข้ามาเอาควาย” เขากระซิบ

หัวใจข้าพเจ้าราวเป็นกลองยี่เก มันไม่ใช่เรื่องสนุกเลย สำหรับชีวิต
ที่ไม่ใช่นวนิยาย

เสียงหมาเหินบ สูดลงจากกระท่อมมาหาเราด้วยความเป็นห่วง

“มันไปแล้ว” สุขบอกน้องชาย

คืนนั้นต้องนั่งยามใต้ถุนโรงนาจนสว่าง

บทที่ ๒

ไอลิน

ทองตื่นแต่เช้ามีดขับเกวียนเข้าป่าชายทุ่งตะวันตก ไกลออกไปราวสิบกิโลเมตร ที่นั่นมีดงไม้แน่นเอี้ยด เขาต้องการไม้ไผ่มาล้อมรั้วและทำคอกควายให้แน่นหนากว่าเดิม เหตุการณ์เมื่อคืนเดือนให้ต้องระมัดระวังมากขึ้น พวกโจรเริ่มแผลงฤทธิ์แล้ว

สุขเข้าไปในหมู่บ้าน รายงานให้กำนันทราบตามระเบียบ เมื่อคืนเขายังปีนออกไปตามเสียงหมาอาจถูกขโมยเข้าบ้าง เพราะที่ชายหนองมีรอยเลือดอยู่สองสามหยด ถ้ามันเจ็บไปอย่างที่เขาคิด มันต้องแค้น คอยหาจิ้งหะมาทวงหนี้ก่อนลงนาคันแน่นอน

ข้าพเจ้าว่าง เพราะโรงเรียนยังไม่ถึงกำหนดเปิด ลงจากโรงนาเดินรอบ ๆ กระต้อม อากาศกลางทุ่งยามเช้าบริสุทธิ์ หายใจสะดวกเหมือนมีเครื่องช่วยหายใจ

พิม เมียของสุข ยุ่งอยู่กับงานครัวและลูก ๆ อาหารเช้าของเราวันนี้ มีข้าวน้ำพริกและผักทองต้ม พิมดักข้าวใส่ขามให้เด็ก ๆ คนละใบ แจกผักทองต้มสี่เหลี่ยมอ้อยคนละชิ้น ขนาดโตกว่าหัวแม่มีอนิดหน่อย เด็ก ๆ ขยำข้าวกับผักทองและน้ำพริกเป็นสี่เหลี่ยมเหมือนข้าวผัดใส่ไข่ เปิบข้าวกันอย่างอร่อย เกลี้ยงขามเลี้ยงง่ายคายดีแท้

ผักทองกับผักเขียวเก็บไว้ได้นาน เขาปลูกต้นฤดูฝนปีกลาย ปล่อยให้จนแก่จัด ผิวแข็งกรอบ เก็บไว้กินยามขาดแคลน ท่งหนองหลวงขามนี้อดอยากไม่มีที่ซื้อหา ผักทองกับผักเขียวยังคงอยู่ได้ทุนโรงนาอีกหลายใบ

เสา ลูกชายคนโตวัยสิบขวบจูงควายออกจากคอกโดยไม่ต้องเตือน เขามีวัวและควายอย่างละคู่ วัวกับควายได้เปรียบเสียเปรียบกันคนละอย่าง ควายทนน้ำทนฝน ไถนาลุยโคลนได้ดีกว่าวัว แต่วัวทนแดด ลากเกวียนได้ดีกว่าควาย เสาหาบน้ำจากหนองมาที่สระครึ่งกระป๋องให้ควายกิน ตัวของเขาเล็กเกินไปสำหรับกระป๋องหาบน้ำนั้น ต้องขอตาสายให้สั้นกันกันกระป๋องลากดิน ชีวิตในทุ่งนาฝึกให้เสาแกร่งสู้งานตั้งแต่เด็ก เตรียมไว้รับงานหนักเมื่อโต ความหวังของเขาอยู่ที่ทางไกล ไม่ได้อยู่ที่ปากกาหรือเก้าอี้ หนังสือแทบไม่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวันเลย เสาก็ก้าวโทง ๆ โข้วผิวหนังเกลี้ยงเป็นมันปลาบ ช้ำเลื่องดูข้าพเจ้าอย่างกลัว ๆ ใบหน้าซีด ๆ นั้นก้มอยู่เสมอ

ตกลาย พิมเสร็จงานบนโรงนา หอบลูกคนเล็กใส่เอวลงใต้ถุน ปล่อยให้เล่นฝุ่นเล่นดินตามสบาย เอากระบุงดักข้าวเปลือกจากยุ้งเล็ก ๆ ข้างกระท่อมออกมาตำ

ที่นั่นไม่มีโรงสี ทุกครอบครัวตำข้าวกินเอง ครกตำข้าวทำด้วยไม้ ประคุดท่อนใหญ่ สูงศอกกว่า ๆ ขุดเป็นรูปกรวยลึกลงไปราว ๆ ศอกหนึ่ง ใส่

ข้าวเปลือกลงไปครึ่งครก พิมเริ่มตำด้วยสากมือก่อน สากมือรูปรางคล้ายไม้ตี
พริกสองอันเอาด้ามชนกัน แต่ใหญ่กว่ามาก ยาวประมาณวาหนึ่ง มีที่จับคอดกิว
อยู่ตรงกลาง ตรงนั้นเกลี้ยงขึ้นมันเพราะถูกับมืออยู่ตลอดเวลา สากมือตำง่าย
ข้าวไม่ค่อยหกแต่หนักแรงเหนื่อยเร็ว พอข้าวเริ่มแหลกมีละอองฟุ้งขึ้นปากครก
พิมเปลี่ยนไปใช้สากโยน สากโยนทำด้วยไม้แดงมีรูปรางคล้ายค้อนดีเหล็กแต่ใหญ่
ขนาดปลายขา มีด้ามพอเหมาะกำยาวสองศอก ด้ามยาวของมันช่วยผ่อนแรงได้
มาก แต่ตำยากคนไม่ชำนาญข้าวจะหก ข้าพเจ้าเคยลองดู ข้าวหกไปครึ่งครกทุกที
แต่พวกชาวนาเขาเก่งทุกคน บางทีช่วยกันตำครกเดียวตั้งสามสี่คน ยืนล้อมรอบ
ครก เหวี่ยงสากตะแคง ๆ ลงไปไล่กันเป็นจังหวะขึ้นลงน่าสนุก ทุกคนต้อง
ระวังจังหวะของตัวเอง ใครพลาดสากจะลงไปแย่งเนื้อที่ก้นกลางครก ข้าพเจ้าเพียร
หัดอยู่นานแต่ไม่สำเร็จ ไม่ตำเขา เขาก็ตำเอาจนด้ามสากแทบหักทุกทีไป

พิมเหวี่ยงสากลงกลางครกอย่างชำนาญ เสียงดังหนักแน่นก้องไปใน
ทุ่งนา ละอองแกลบฟุ้งขึ้นมาข้างบน ลูกสาวคนรองคอยเอามือปาดข้าวรอบ ๆ
ปากครกที่ล้นขึ้นมาวัดกลับลงกลางครก เขาทำอย่างได้จังหวะจะโคน เสียง
ตบตบดังติดต่อกันนานแสนนาน กล้ามเนื้อแขนและอกของพิมกระเพื่อมไปตาม
จังหวะสากที่เหวี่ยงขึ้นลงเหวี่ยงไปทั้งตัว ข้าพเจ้าไม่แปลกใจเลยเมื่อเห็นสาว
ชาวนามีกล้ามเนื้อและอกใหญ่โต มันเป็นมุกฎบอกความงามและกรำงาน ซึ่ง
ท้องนาเป็นผู้มอบให้แก่เขา ข้าวแหลกแล้วคดใส่กระตังผัดเอาแกลบออก ได้ข้าว
สารสีน้ำตาลอ่อน หุงแล้วมีรสหอมหวาน เต็มไปด้วยวิตามิน

บ่าย สุขกลับมา สีน้าบอกความกังวล ไม่แจ่มใสเหมือนวันก่อน
ข้าวที่เขาได้รับมาจากหมู่บ้านใหญ่ ทำให้เขาไม่สบายใจ พวกไอ้วายร้ายจากบาง
อื่นกำลังเข้ามารังแก มันพลาดจากบ้านของสุขเมื่อคืน กลับไปขโมยควายของ

ทิดแพ ไปได้ไปได้สองตัว แผ่นดินจะร้อนไปจนกว่าจะพ้นฤดูแล้ง สุขบอกว่า เขารู้สึกอุ่นใจขึ้น เมื่อได้ข้าพเจ้ามาอยู่ด้วย อย่างน้อยก็มีผู้ชายเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน เพื่อนและพวกสำคัญที่สุดในยามนี้ ทองบรรทุกไม้ไผ่มาเต็มเกวียน เป็นไม้ปาลายาวเหลือแขนงติดตาไว้ราวคืบหนึ่งทุกข้อ สุขช่วยน้องชายขนลงจากเกวียน เสาว์วิ่งไปรับเชือกวัวจูงไปกินน้ำ พิมตักน้ำขันโตมาให้ทองดื่ม เขาช่วยกันทำงานอย่างคล่องแคล่ว เขาตัดไม้ไผ่ตอนโคนเป็นท่อนยาวประมาณวาหนึ่งฝังลงดิน เป็นเสารั้วรอบโรงนา เอาเรียวไม้ท่อนปลายวางพาดบนตาของเสากระทุ้ง มัดด้วยตอกเป็นคร่าวรั้ว เรียงขึ้นไปสี่ชั้นสูงเพียงคอ แขนงไม้ติดตาและหนามพันเป็นปากฉลามแหลมคมเสียดเข้าหากัน แม้แต่ตัวเล็ก ๆ อย่างเจ้าเสาก็ลอดเข้ามาลำบาก เป็นรั้วป้องกันรอบนอกไว้อีกชั้นหนึ่งก่อนจะถึงคอกควาย การทำรั้วไม้ไผ่ไม่ยากนัก ข้าพเจ้าช่วยเขา ทองห้ามไม่ให้ทำ แต่ข้าพเจ้านั่งดูตายไม้ไผ่ช่วยมัดตอกเก้ ๆ กัง ๆ

ทองมีมัดกล้ามเนื้อแข็งแรง ท่อนแขนกำยำของเขาถือมีดเล่มโตคมกริบ เขาฟันไม้ไผ่ลำเท่าแขนสองที่ขาดกระเด็น ทองใช้มีดด้วยความชำนาญ มีดเป็นเครื่องมือจำเป็นที่สุดสำหรับชาวนาใช้ได้สารพัด มันเหน็บอยู่ที่เอวตลอดเวลา เหมือนเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของเขา ผู้ชายพบกันมักเอามีดมาอวดกัน นอกจากคมกริบแล้วต้องสวยด้วย ปลายแหลมโค้งงอน เอวกว้างตรงด้าม ด้ามและฝักพิถีพิถันกันเป็นพิเศษ ของใครฝังด้วยเงินหรืออลูมิเนียมก็โก้ มีการแลกเปลี่ยนกันอยู่เสมอ บางคนชอบใจถึงกับเอาควายแลกมีดก็ยังมี ทำกันจนค้ำก็เสร็จ กระทั่งมือน้อยสองหลังก็มีกำแพงไม้ไผ่ล้อมรอบมิดชิด รู้สึกอุ่นใจและปลอดภัยขึ้น

คืนนี้อากาศร้อนจัด ฟ้าคำรามฮึ่ม ๆ ฟ้าแลบแปลบปลาบทางทิศใต้ กบร้องโอบ ๆ อยู่ริมหนอง คืนนี้ดูเหมือนทองไม่อยากจะพูดอะไรเลย มีแต่

รอยยิ้มที่มุมปากให้ข้าพเจ้านิดหนึ่ง ก่อนดับตะเกียงนอนเขาเอาปิ่นมานอนกอดด้วย ไม่ได้เอาไว้ห้วนนอนเหมือนคืนก่อน ๆ บ่ายวันรุ่งขึ้นอากาศร้อนอ้าวเหมือนลงไปอยู่ในหลุมลึกสักห้าวา ท้องฟ้าด้านตะวันตกเฉียงใต้แดงเป็นสีอิฐ เมฆหนาทึบดำทะมึนบังตะวันไว้ร่มครึ้ม ทองรีบจูงควายเข้าคอกก่อนเวลา สีหน้าเขาเบิกบานขึ้น ผีปากเพลงพม่ารำขวานหวี ๆ เดินขึ้นกระท่อม เปลี่ยนจากกางเกงขาก๊วยเป็นผ้าขาวม้า เก็บผ้าห่ม หมอน เสื้อผ้าทั้งของเขาและของข้าพเจ้าอัดใส่ปี๊บสังกะสี แล้วออกมายืนเบิ่งดูฟ้าที่นอกชาน เขาตรวจผ้าม้าขาวม้าขึ้นมาเหน็บเอวข้างหลัง

“มาแล้ว มาแล้ว พี่พิม” เขาตะโกนบอกพี่สะใภ้

“ไครมาล่ะทอง” พิมยิ้มให้ทอง

“ฝน่ะซี เตรียมเก็บข้าวของให้ดีเถอะ ลมจะแรง ฟ้าแดงจ้าเห็นไหม”
เขาชี้มือให้ดูฟ้า

เขาเคยได้บทเรียนมานับไม่ถ้วนแล้ว เดือนหกอากาศและท้องฟ้าแบบนี้
จะเกิดลมก่อนฝนแรก

“ทั้งลมทั้งฝนเขี้ยวละไว้ยทอง” สุขตะโกนตอบน้องชาย

พิมเร่งให้ลูก ๆ ช่วยกันเก็บเครื่องนุ่งห่มใส่หีบกันเปียกฝน เพราะ
ฝาฟากโรงนาไม่คุ้มฝนสาด พิมเก็บเครื่องครัว หม้อข้าวหม้อแกง ใส่กระบุงมัดไว้
กับเสากระท่อมกลัวลมจะพัดกระจัดกระจาย

ฟ้าสีแดงค่อยเปลี่ยนเป็นเทาและดำ มีเงาทอดทะมึนลงบนทุ่งนาเป็น
กลุ่ม ๆ ฝุ่นสีน้ำตาลม้วนตัวเป็นก้อนวิ่งนำหน้ามาก่อน ใบบัวแห้ง เศษฟาง
ปลิวว่อน ใบตาลแห้งหลุดลอยคว้างข้ามหลังคาโรงนาไป กิ่งกระทุ่มหักโพงผาง
เสียงอื้ออึงดังมาแต่ไกล ครู่เดียวลมก็กระแทกมาเป็นลูก ๆ เหมือนมีใครจับมัน

ข้างมา ครางลอดกระท่อมหวีหวือ ฟ้าคะนองจนดินสั่น กระท่อมไกวเหมือน
เปล ดับหญาคาตั้งชัน เปิดช่องให้ลมลอดไป ดับไหนไม่แข็งแรงตอกผูกหลุด
ปลิวตามลมไปไกลลิบ

ทองชนข้าพเจ้าลงจากกระท่อม ยามลมแรงเช่นนี้ชาวนารู้ดีว่า บน
กระท่อมไซ้จะไม่ปลอดภัย เขาพากันลงมาหลบอยู่ตามพื้นดิน โรงนาอันไม่มี
อะไรให้ห่วงใย อย่างมากก็แค่หลังคาเปิด ฝาฟากนั้นพังยาก มีช่องว่างให้ลม
ลอดไปได้มากมาย สมบัติสำคัญคือเครื่องนอนเครื่องครัวเก็บใส่ปิ๊บเสียเป็น
หมดห่วง ไล่หลังลมมาคือเม็ดฝน สาดทำมุมเฉียง เริ่มจากเม็ดโตเท่าหัวแม่มือ
ห่าง ๆ แล้วถี่ขึ้น ๆ จนเป็นสายติดกัน หนักขึ้นเหมือนฟ้ารั่ว ท้องนาเป็นสีเทา
ทุกทิศ ฟ้าแลบเป็นเส้นสีทองขยุกขยิก ฟ้าคำรามกึกก้องยังกับโกรธาโครมาสัก
สิบปี สายฟ้าวิ่งไปมาระหว่างก้อนเมฆ ฟ้าผ่าเปรี้ยงลงบนยอดตาล ไฟลุกแดง
ข้าพเจ้าไม่เคยกลัวฟ้าฝน แต่มาคราวนี้ทำเอาใจสั่น อยู่ในที่โล่งเตียนขณะฟ้า
คะนองอย่างบ้าคลั่งเช่นนี้อดเสียวสันหลังไม่ได้ พอฝนหนักลมก็เบา ท้องนา
ชุ่มน้ำ ดินอืดตัวแล้วน้ำขังเจิ่งนองไปทั่วทุ่ง ตรงที่สูงลาดก็ไหลมารวมในหนอง
และคลอง ที่ติดคันทนาข้างอยู่มีระดับสูงขึ้นจนฟางลอย ไม้ทุยกระโดดโลดเต้น
ร้องจ้ว ๆ อยู่ในคอก ควายไม่เคยกลัวฝนกลัวน้ำ มันขึ้นใจเมื่อได้นอนเกลือก
ลงบนโคลนอันอ่อนนุ่มเยือกเย็น ปลาในหนองและลำคลองเสือกตัวว่ายทวนน้ำ
พล่านขึ้นท้องนา สนุกไปในทุ่งกว้าง น้ำมีถึงไหนปลาไปถึงนั้น

ข้าพเจ้าตากฝนจนมือซีดเป็นร่อง หนาวสั่นงัก ๆ ทองไม่หนาวเลย
ผิวหนังของเขาทนร้อนทนหนาวได้ยังกับหนังเทียม ธรรมชาติเป็นแบบฝึกหัด
ช่วยให้ร่างกายของเขารู้จักปรับตัวตลอดเวลาอันยาวนาน ในปีหนึ่งเขามีเวลาเปลือย
ออกมากกว่าสวมเสื้อ ไชมันได้ผิวหนังช่วยให้ความอบอุ่นแก่เขา ทองมีแต่ความ

ชุ่มเย็น แม้แต่เด็ก ๆ ก็วิ่งเล่นน้ำฝนกันอย่างสนุก พวกเขารักสายฝนเหมือนปลาและผักบุ้งในท้องนา อดินกลืนฝนเป็นน้ำหอมวิเศษสำหรับจุมูกชาวนา ข้าพเจ้าอ่อนแอกว่าเด็กตัวเล็ก ๆ อย่างเจ้าเสามากนัก ต้องรีบขึ้นกระท่อมเช็ดตัว เปลี่ยนเสื้อผ้า ปวดหัวหนึบ ๆ ต้องกินแอสไพรินกันใช้หวัดเสียสองเม็ด

ฝนซาลง สุขและทองแบกจอบคนละเล่มออกท้องนา ขุดดินปิดช่องคันนาที่ขาด กันน้ำไหลออก เก็บกักน้ำไว้ในท้องนาให้มากที่สุด น้ำทุกหยดมีค่า มีความหมาย ใครเก็บไว้ได้มากก็มีกำไร มันจะเปลี่ยนเป็นเงินในฤดูเก็บเกี่ยว เขามองน้ำไหลทะลุคันนาลงหนองเหมือนกำลังมองดูเงินรั่วออกจากกระเป๋า เขาเหวี่ยงจอบลงบนดินอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย ตวัดดินขึ้นมาโปะปิดกันน้ำ เขยิบให้แน่น ทองปิดน้ำได้สำเร็จ แรงเหวี่ยงจอบที่ ๆ ช่วยให้ร่างกายอบอุ่นอยู่ท่ามกลางความเย็นเยือกของสายฝน

ข้าพเจ้าเคยเกลียดฝนเพราะมันทำให้การเดินทางไม่สะดวก ถนนลื่น รองเท้าเปื้อนโคลน แต่ภาพของสุขและทองวันนี้ทำให้ข้าพเจ้าไม่เกลียดฝนอีกเลย

คำลง ท้องนาที่เคยเงียบสงัดกลับอื้ออึงขึ้น ยิ่งกับมีงานเทศกาลอันมโหฬาร กบเขียดจำศีลอยู่ในรูตลอดฤดูแล้ง กลัดกลุ้มเต็มที พอได้ฝนได้น้ำก็ออกจากรู ร้องหาคู่กันลั่นทุ่งเสียงโห่ ๆ สลับกับเสียงอึ่งอ่างและแมลงอีกหลายพันเสียง ฟังเป็นเพลงอันไพเราะ ชาวนารอฟังเพลงนี้มาหลายเดือนแล้ว เป็นเพลงขอดนิยมนิ่งเทวดาเป็นผู้จัดรายการ มันอาจจืดชืดชวนเหงาสำหรับหูของข้าพเจ้า แต่สำหรับชาวนาอย่างสุขและทองเป็นเพลงอมตะที่เขาไม่มีวันเบื่อหน่าย เพราะมันบรรเลงโหมโรงเร่งเร้าให้ทุกคนเปิดม่านการทำมาหากิน ไถคราด หว่าน ดำ

มทรสกลางทุ่งนวนิยายชีวิตธรรมดาที่ไม่ใช่ธรรมดา ท่ามกลางรสเค็มของเหงื่อ กำลังเริ่มขึ้นเดี๋ยวนี้

บทที่ ๓

กลิ่นโคลน

สายฝนเป็นสายเลือดแห่งท้องนา เลือดแห่งท้องนามันก็ตาย เป็นมา
อย่างนี้จากอดีต สู่ปัจจุบัน และเป็นอมตะนิรันดร์ ทุกอย่างมันหวั่นไหวเมื่อฝน
แรกมาเยือน ผักบั้งเถาแห้งเริ่มเสียดยอดแดงอวบ หย้าอ่อนผลิยอดเขียวสด
รวดเร็วราวเนรมิต ปลูกผ่านออกจากรูไปวางไข่ กบกระโดดโลดหาคู่ เป็นเทศกาล
บันเทิงของทุกสิ่ง ไอดิน กลิ่นน้ำระเหยหอมกรุ่นอบอวลไปทั่ว ไอทุย ไอโหนด
ไฉนคึก ๆ เข้าขวิดจอมปลวก ขวิดตันกระทุ่มลับเขา ควายหนุ่มแหงนหน้าเบิ่ง
หาตัวเมีย อีเผือกก็ร้องจ๊ว ๆ ข้าเลื่องมองตัวผู้

ชีวิตชาวนาเริ่มเคลื่อนไหว ผู้ชายเตรียมแบกไถ คราด ผู้หญิงเตรียม
สำรวจพันธุ์ข้าวปลูก งานของเขาเริ่มแล้ว เป็นงานที่ทึงค้ำไว้ในลิ้นชักโต๊ะ
เหมือนเสมียนพนักงานไม่ได้ ต้องรีบเร่งทำแข่งกับดินฟ้าอากาศ น้ำฝนซึมลง

ดินและระเหยไปในอากาศอยู่ทุกวินาที ใครช้า นาแห้งท่าเทือกนาไม่ได้ก็พลาดโอกาส ทุกคนจึงต้องเร่งมือ พิมพ์สุขแบกพันธุ์ข้าวปลูกออกจากยุ้งข้าว เขาบรรจุไว้ในปิ่นแก้ว ๆ สีดำ ข้างบนปิดด้วยฟางแห้งเททับด้วยขี้ควาย ขี้ควายแห้งแล้วผสมกับฟางกลายเป็นฝาปิดแน่นเหมือนเทราดด้วยซีเมนต์ ป้องกันหนูหรือแมลงรบกวน พิมพ์ต้องใช้ความชำนาญคำนวณหยาบ ๆ ว่า ควรตกกล้าชนิดใดเท่าไร อะไรก่อนอะไรหลัง ที่นาไม่ได้เรียบเป็นหน้ากลอง ที่ลุ่มต้องลงข้าวหนักที่ดอนลงข้าวเบา พันธุ์ข้าวหนักเบาจึงต้องสัมพันธ์กับผืนดินเหล่านั้น ข้างปิ่นเขียนชื่อพันธุ์ข้าวไว้ด้วยปูนกินกับหมากเป็นอักษรไฉ่ไฉ่เหมือนลายมือเด็ก ป. •

พวงเงิน.....ทองระย้า—ข้าวเบาสามเดือน

จำปาซ้อน—ข้าวขนาคกลาง

ปิ่นแก้ว.....น้ำดอกไม้ม.....เจ็ดรวง—เป็นข้าวหนัก ดำในนาลุ่ม พิมพ์เรียกทองมาช่วยอ่านชื่อข้าวข้างปิ่น หล่อนอ่านหนังสือไม่ออก

“จะลงอะไรก่อนพี่” ทองถามพี่สะใภ้

“เอาทองระย้าก่อน”

พิมพ์แบกปิ่นข้าวปลูกไปแหวในหนอง ทองจูงควายออกไปกลางทุ่ง สุขทอง และพิมพ์ ทำนาด้วยกัน ช่วยกันทำเป็นครอบครัวเดียว ไม่เอาเปรียบกัน ทองนับถือพี่สะใภ้เหมือนพี่ชาย พิมพ์เป็นผู้หญิงทำงานมากกว่าพูด ครอบครัวของเขารักใคร่กันดี ไม่มีเรื่องขัดกันเลย

ฝนตกซ้ำลงมาติด ๆ กันสามวัน น้ำขังเจิ่งเต็มทุ่ง ดินอ่อน และฟางเริ่มเน่าส่งกลิ่นเหม็นฉับ ๆ เช้าวันนั้นเริ่มงานนา สุขทอง ไปไถนาของเขา ข้าพเจ้าไปโรงเรียน เปิดเทอมต้นแล้วข้าพเจ้าเริ่มไถ ทราย หว่านพืชพันธุ์แห่งความรู้ลงไปที่เด็กเหล่านั้น ยังไม่แน่ใจว่าเด็กตกปรกตองนา ๓๐ - ๔๐ คนนั้น

จะเป็นชานาที่ดีกว่าพ่อแม่ของเขา หรือจะให้เขาทิ้งทองนาไปนั่งเก้าอี้ ข้าพเจ้า
แน่ใจเพียงว่า คงทำให้เขาอ่านออกเขียนได้อย่างน้อย ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ข้าพเจ้า
เป็นหนี้คุณข้าวแดงแกงร้อนของสุขและทอง เขาเป็นเจ้าของเงินเดือนที่ข้าพเจ้า
รับอยู่ทุกเดือน โดยเขาไม่รู้เรื่องนี้เลย

ข้าพเจ้ายืนอยู่บนโรงเรียน แม้หลังจากจะมุงแฝกไม่มีฝา แต่ก็คุ้มแดด
คุ้มฝน ไม่ร้อนไม่หนาว มองไปรอบ ๆ พวกเขากำลังอยู่กลางทุ่ง กลางความ
หนาวเย็นของฝนพริ้ว

สุขและทองถือทางไถด้วยลำแขนอันมั่นคง รอยไถเป็นเส้นตรงสม่ำเสมอ
ไม่ถี่ไม่ห่าง เหมือนคนเขียนหนังสือซ้ำของในจังหวัดและช่องไฟ ดิน
สีน้ำตาลเข้มพลิกขึ้นมาก่อนแล้วก่อนเล่า รอยไถดีโค้งเป็นรูปไข่เลาะคันนาด้วย
วงกว้างแล้วแคบลง ๆ จนใกล้ศูนย์กลาง สองคนพี่น้องถือทางไถคนละอัน สุข
บุกหน้าไป ทองตามหลังเป็นสองแรงทำให้ไถงานเร็ว เขาเดินตามรอยไถมา
ตั้งแต่รุ่นหนุ่ม ทำอยู่อย่างนี้ ถึงไม่รวยก็ยังไม่อดตาย เป็นอาชีพดั้งเดิมของปู่ย่า
ตายาย ไม่มีใครแย่งหรือเบียดเบียนอาชีพนี้ เสียงชานาไล่ควายน่าสนุก บางคน
ตะโกนเหมือนบ้า บางคนร้องเป็นเพลงเสียงร้องซ่าย ๆ ขวา ๆ ชุน ๆ ถัด ๆ
บังคับควายให้เดินตรงทาง เพื่อเรียงรอยไถให้ได้แนวนั้น ฟังแปลก ๆ กัน

ทองตะโกนสั้น ไ้ทุยควายเป่สียวกลัดมัน คอยแต่เบ่งหาตัวเมีย เสียง
ไม้สั่นในมือจึงดังควี๊ว ๆ สลับกับเสียงคำอยู่ตลอดเวลา

“ซ่ายไว้ย ซ่าย เคี้ยวเถอะมึง” ทองทวาด

“ซ่าย ๆ ลูก ขวา ลูก” เป็นเสียงอ่อนหวานของสุข เพราะเขาใช้วัว
แรงมันน้อยกว่าควาย

ทางด้านหลังโรงเรียน ทิดโกยร้องเสียงห้วน ๆ จนฟังไม่เป็นภาษาไทย “ฮ้วน ๆ ถัด ๆ” เป็นสำเนียงของเขา มันเป็นภาษาคนกับควาย ไ้บุญ เด็กหนุ่มนั้นไปอีกแบบหนึ่ง ไล่ควายสลับกับกลอนยี่เก ไ้เถะลุดะผิดแถผิดแนว ยังไงช่างมัน ทำเพราะถูกพ่อบังคับ ตามันสอดดูสาว ๆ ในห้องนามากกว่า รอยไ้

แดดจ้าอยู่พักหนึ่ง ฝนกลับพราลงมาอีกแล้ว ท้องฟ้าสีเทาเตี้ยลงเหมือนจะเอื้อมถึง เมฆฝนลอยกว้างอยู่ไปมา เหมือเม็ดโป้ง ๆ ที่พุ่งขึ้นทั่วตัวถูกฝนชะล้างออกไป ชุ่ทำงานสีซีโคลนเปียกชุ่ม น้ำย่อยชายผ้าเป็นหยดธรรมชาติ ทำลายซึ่งกันและกัน แสงแดดเป็นตัวบวก สายฝนเป็นตัวลบในเรื่องอุณหภูมิ ผลลัพธ์คือคน ความร้อนหนาววิ่งมาทะเลาะกันที่ผิวหนัง ความร้อนเกิดจากแสงแดดและพลังงานการเคลื่อนไหวภายในร่างกาย ความหนาวเกิดจากสายฝน สุขและทองไม่รู้จักหวัดและปวดบวม ธรรมชาติสร้างเม็ดเลือดของเขาให้เข้มและข้น คุ่มโรคได้ดีกว่าข้าพเจ้าผู้เริ่มเป็นหวัดมาตั้งแต่ฝนแรก ทองสลัดน้ำฝนออกจากตา ก้มดูรอยไ้บนุกตะลุมไปข้างหน้า เขี่ยदनอยโดดขึ้นจากน้ำ นังชูหวับนกอนดินที่เฟิงพลิกขึ้นมามันเป็นสัตว์ทองนาผู้มากับสายฝน มันประสานเสียงร้องบอกกันให้ดูปุซึ่งออกเดินโซเซชักไหว

ตกสาย ฝนหยุด ตะวันโผล่พ้นเมฆ แสงแดดกล้าสะท้อนผิวน้ำเป็นประกาย เลื่อเปียกโชกอยู่เมื่อครู่กลับแห้งกรอบด้วยความร้อนจากไอคนและเปลวแดด น้ำในนาระเหยเป็นควันยุงส่งกลิ่นโคลนสาบควายอบอวลไปทุกทิศ ผินนาแปลงนั้นเหลือตรงกลางอีกไม่ก็รอบก็จะไ้เสร็จ ทองปล่อยให้พี่ชายไ้ไปคนเดียว เขาปลดควายไ้หยุดมวนยาเส้นจุดคาบไว้มุมปาก ไม่หยุดสูบให้เสียเวลา คว่าจอบขุดดินแต่งคันนาให้แน่นหนาขึ้นเพื่อเก็บน้ำไว้ให้นานที่สุด ตรง

มูมต้นนาชนกันโตโค้งเข้าไม่ถึง ต้องใช้จอบขุดพลิกขึ้นมา ทุกครั้งที่เขาเหวี่ยง
จอบลงไป น้ำโคลนแตกเป็นฝอยกระเด็นเข้าหน้าหัวหูเหมือนประแป้งสีน้ำตาล
มันเป็นแป้งฝุ่นกลืนดิน ข้าพเจ้าเพลิดจนเกือบลืมนงานของตัวเอง หยิบท่อนเหล็ก
เคาะระฆัง เริ่มบทเรียนอันเคยชิน เป็นงานในร่ม สะดวกสบายกว่าชาวนา
พอแดดร้อนจัดราวสี่โมงเช้า ชาวนาก็หยุดพักผ่อนกินข้าวเช้า ท้องนาเงียบสงบ
ลงชั่วคราวคงมีแต่เสียงอ่านหนังสือของเด็กบนโรงเรียน งานของทองจะเริ่มขึ้น
อีกในภาคบ่าย

หล่อนกำลังเดินไต่คันนาตรงมาโรงนาของสุข สายบัวเป็นสาวใหญ่วัย
๒๕ ผิวดำเกลี้ยงขึ้นมัน แขนใหญ่ร่างใหญ่ ใบหน้าคมสวย คิ้วดกหนาผมดำสนิท
อ่อนฟู เป็นสาวบริสุทธิ์ผู้คดของหนองหลวง หล่อนรักษาความสาวไว้ได้
นานกว่าเพื่อน ประกิจสาวชาวนามีผิวกันตั้งแต่อายุ ๑๗ - ๑๘ อย่างช้าก็ไม่เกิน ๒๐
ผู้ชายบวชเรียนแล้วสึกออกมาเป็นขอเมียทันที เอาไว้เป็นเพื่อนทำนา ปัญหา
ลูกคดจึงมีอยู่ทั่วไป แต่งงานเร็ว ลูกมากยากจน เขายังไม่รู้จักการคุมกำเนิด
สายบัวมีความสัมพันธ์กับครอบครัวของสุขอย่างใกล้ชิด ไปมาหาสู่กันเสมอ
มีดัมแกงส่งถึงกัน ไม่มีใครอยู่คนเดียวกลางทุ่งได้เป็นสุข แม้จะมั่งมี ต้องช่วย
กันทุกด้าน นับแต่การสร้างโรงนา ลงแขกดำเกี่ยว การเจ็บป่วย จนกระทั่ง
ตายก็ต้องช่วยกันหามไปวัด ในยามว่างการพักผ่อนคือการสนทนากัน ไปคุย
บ้านโน้นบ้านนี้หมุนเวียนกันไป สายบัวสนิทกับพิมมาก พิมหวังเอาไว้ว่าสายบัว
คงจะเป็นคู่สะใภ้เข้าสักวันหนึ่ง ทองกับสายบัวสมกันดี

สุขว่า สายบัวเป็นผู้หญิงที่ดีที่สุดในหนองหลวง เป็นแม่บ้านแม่เรือน
แทนแม่ได้ สายบัวอยู่กับพ่อและน้อง ๆ แม่ตายไปสามปีแล้ว หล่อนจึงรับ
หน้าที่ทุกอย่างแทนแม่ ผู้หญิงชาวนาต้องทำงานหนักกว่าผู้ชาย นอกจากงานคร่ำ

งานบ้าน เลี้ยงลูก ตักน้ำ ตำข้าวแล้ว ยังต้องทำงานในท้องนาเคียงบ่ากับผู้ชาย ผู้หญิงบางคนไถนาได้เก่งกว่าผู้ชายก็มี ตลอดฤดูทำนาไม่มีใครสนใจแต่งตัวเลย นอกจากเวลาไปวัดเท่านั้น สายบัวพูดธุระกับพิมอยู่นานจึงกลับ

ขณะข้าพเจ้ากำลังสอนเด็กเพลีน ๆ อยู่ นั่น เด็กลูกเฮโลออกไปหมด คว้าขวิดกัน มันเป็นมหรสพอันตื่นเต้นสำหรับเด็ก ๆ ท้องนา

ไอ้ทุยควายเปลี่ยวของทองได้กลิ่นอีเผือกก็ปรี่เข้าหา ไอ้โตนควาย ทิดโกยหมายตาอีเผือกอยู่เหมือนกัน จึงเข้าขวาง คี๊กหน้านางจึงเกิดขึ้นหน้า โรงเรียน เสียงเขาควายแหลมโง้งเหวี่ยงใส่กันหวิว ๆ น่าเสียวไส้ เป็นการต่อสู้ที่ยุติธรรมที่สุด ตัวต่อตัว เขาต่อเขา และชิงหน้า

“เสมอไหนวะทอง” ทิดโกยทำพนัน

“ก็ไอ้ทุยของกูสิไวย”

“คนละขวดเป็นไง” โกยเสนอเดิมพัน

“สอง ยังไหว นั้น ๆ เอ้า เห็นไหม ไอ้ทุยเออ” ทองตะโกน

“ตกลง สองขวด”

เมื่อมีการพนันเกิดขึ้นก็ชักสนุก ทั้งสองฝ่ายตบมือกระที่บตี เป็น มหรสพของเขา อยู่กลางทุ่งไม่ได้เที่ยวเตร่ มีงานวัดปีละครั้งเท่านั้น เรื่องเล็กน้อยเช่นนี้ทำให้เขาสนุก ไอ้โตนควายทิดโกยถูกเจ็บโจนหนี ไอ้ทุยขยับตาม แต่ทองโดดเข้าดิ่งเชือกไ่ว้จนหน้าหงาย

“วันโกนค่อยกินกันเนื้อทอง” โกยตะโกนผัดเดิมพันแล้วออกวิ่งตามควายไป

บ่ายตะวันตกล้อยอยู่เหนือยอดไม้ ลมพัดฉิวมาจากทิศใต้ น้ำสีน้ำตาลอ่อน ในท้องนาสั่นพลิวเป็นระริกคลื่น สะท้อนแสงแดดเป็นประกายวาววับ ทุ่งนา

กลับมีชีวิตขึ้นอีก ทุกคนเร่งไถแปรทำเทือกนาให้เสร็จก่อนค่ำ เตรียมไว้ตกกล้าให้ทันฝน

สุขกับทองไถแปรตัดรอยเค็มให้ดินแตก ไถแปรเบาแรงควายกว่าไถตะควายเดินฉิวทำให้เขาต้องเดินเร็วขึ้น เดินย่ำไปบนโคลนสูง ๆ ต่ำ ๆ ยากและเหนื่อยกว่าเดินบนดินเรียบหลายเท่าตัว แต่กล้ามขาอันแข็งแรงของเขาช่วยให้ย่ำไปได้มั่นคงและนาน แดดร้อนจัดจนผิวหนังร้อนฉ่ำ เลื้อยสีด้าเก็บความร้อนอุ้ม

ไว้ ใอน้ำร้อนจากห้องนาก็ระเหยขึ้น ส่งกลิ่นสาบควายผสมกลิ่นเหม็น ทั้งทุ่งจึงกลายเป็นเตาอบเรียกเหม็นโชกย้อยชายเสื้อ ถึงร้อนจนน้ำเดือดเขาก็ไม่ท้อ ขอให้เขาได้มีโอกาสทำผิด แสงแดด สายฝนเป็นมิตรกับเขามากกว่าเป็นศัตรู มันช่วยให้ข้าวงอกงาม เขาเกลียดแต่ความแห้งแล้งเท่านั้น ไม่อยากพบมันเลยเพราะมันทำให้नालุ่มและอดตาย

เขาหยุดงานกันเมื่อตะวันตกดิน คำวันนี้ทองเหน็ดเหนื่อยมากเพราะบุกงานตลอดวัน

“ครูนอนบนนี้คนเดียว ผมจะลงไปข้างล่าง” ทองบอกข้าพเจ้า
“ทำไมหรือ”

“ไอ้พวกนั้นมันโดนเจ็บไป มันจะกลับมาขโมยควายให้ได้ สายบัวเอาข้าวมาบอกพี่พิมเมื่อกลางวัน” เขาคว่ำปิ่นลงกระท่อมไป ไม่รู้ว่าทองจะไปนอนตามหัวปลวก ป่าละเมาะหรือใต้ถุน ข้าพเจ้าสงสารเขาจับใจในยามเหน็ดเหนื่อยเช่นนี้ เขาควรจะได้นอนในที่นอนอันอบอุ่นไม่ใช่หรือ ค็นั้นข้าพเจ้านอนฟังหัวใจเต้น สลับกับเสียงกรีดร้องของจิ้งหรีดตลอดคืน

บทที่ ๔

สาบควาย

ท้องนาสีแต่แดดกับฝน จ้าเง ข้าซาก แต่สีแง่มุมให้คิด และคืนเต็น
ทุ่งหนองหลวงอันกว้างไกลที่เคยแห้งผากดินแตกกระแหง กำลังจะกลายเป็นสีเขียว
ของต้นข้าว เพียงสองแขนสองขาของชาวนาแท้ ๆ ที่เฝ้าทุกทุ่งนี้ให้เป็นทะเล
ข้าวขึ้นมาแล้ว

เขาทำงานหนักกันไป

ทองเตรียมที่ดินสำหรับตกกล้าอย่างรีบเร่ง ไถแปรแล้วยังหวาดข้าว
ไม่ได้ คินก้อนโต ทยาบ เม็ดข้าวจะตกลงไปในร่องลึก ขึ้นไม่สม่ำเสมอ
จะถอนไม่สะดวก เขาต้องคราดเอาเศษหญ้าออกและทำดินให้ละเอียดเสียก่อน
คราดทำด้วยไม้เหมือนทรีคันโต เป็นเครื่องมือชิ้นสุดท้ายในการเตรียมดิน เขาติด
กันคราดเข้ากับแอกบนควาย ไล่ควายเดินวนไปในคันนา หันคราดแหลมคม
ขุดดินไปเป็นวงกว้าง ดินอ่อนและเส้นเทือกเรียบเสมอกัน ทองเดินวนเวียน
อยู่อย่างนั้นไม่รู้กี่รอบ ตั้งแต่เช้าจนสายแดดร้อนขึ้น น้ำในนาถูกกวาดด้วยคราด

และรอยเหยียบย่ำระเหยอย่างรวดเร็ว กลิ่นโคลนฉุนคั่งไปทั่วทั้งทุ่ง เขาต้องออกแรงยกขามากขึ้น โคลนจับตัวกันเหนียวหนืด ดุดันเสียงดังผลุบผลับเหมือนลงไปยังอ่างอยู่ในถังแป้งเปียก เมื่อเตรียมดินได้ที่แล้ว ปลดควายให้กินหญ้า พิมหาบกระบุงข้าวปลูกมาหว่านทันที ทั้งไวนานดินจะแข็งเกินไป

ข้าว “พวงเงิน” แชน้ำไว้คืนหนึ่งและเอามาห่มด้วยฟางเก็บในที่ร่ม ๓ - ๔ วัน เริ่มงอกปริ ปลายเมล็ดมีจุดขาว ๆ งอกออกมา มีกลิ่นบูด ๆ เปรี๊ยะ ๆ ข้าวเป็นพืชงอกง่ายที่สุด ถูกฝนถูกชื้นจะงอกทันที มันชอบน้ำเหมือนปลา ขอให้มือน้ำมีดินติด ปลูกทั้งปลูกขวางอย่างไรก็ได้กิน

พิมแบ่งพันธุ์ข้าวปลูกใส่กระบุงสะพายบ่า ให้กระบุงแนบลำตัวด้านซ้าย หยิบข้าวทีละกำมือ หว่านโปรยลงบนผืนนา การกรีดมือโปรยข้าวออกไปแต่ละครั้ง ต้องใช้ความชำนาญและศิลปะ หว่านไม่เป็นข้าวจะขึ้นเป็นกระจุก ๆ ถี ๆ ห่าง ๆ กล้าขึ้นโหรงเหรงไม่เสมอกัน พิมผ่านงานนามาจนชั่วชอง ทำซ้ำซากอยู่อย่างนี้ทุกปี มือ แขนเหวี่ยงออกไปเองโดยไม่ต้องระวัง สะบัดมือออกไปเล่น ๆ เมล็ดข้าวก็โรยลงดินเสมอกัน เหมือนจับเรียงไว้ทีละเม็ด เทือกนาคราดไว้เรียบเป็นโคลนและเริ่มจับตัวกันเป็นปึกชั้น เมล็ดข้าวตกลงฝังตัวอยู่ครึ่งเมล็ดติดแน่น มองดูเหมือนผ้าสีน้ำตาลเข้มแถมด้วยลวดลายทองละเอียดยับ

พิมเดินถอยหลังออกไปทุกที จะได้ไม่เหยียบข้าวที่หว่านแล้วจมลงโคลน หว่านไปได้ค่อนข้างแล้วเสียงลูกคนเล็กร้องให้จ้ำอยู่ใต้ถุนกระท่อม พิมวางกระบุงบนคันนา รีบวิ่งไปอุ้มลูก ควักนมอันใหญ่โตออกจากเสื้อทำงานใส่ปากลูก เสียงร้องให้เงียบเป็นปลิดทิ้ง ทองรับหน้าที่หว่านข้าวต่อจากพี่สะใภ้ ส่วนสุขกำลังไถนาอีกแปลงหนึ่ง ทองหว่านข้าวไม่เก่งเท่าพิม เพราะผู้ขายผ่านงานประเภทนี้มาน้อยกว่าผู้หญิง แต่เขาก็ทำได้ดี ทองผิวปากไปเรื่อย ๆ กลางงาน

เฮงรู้ดี ก็ยวักหากันมาล้อมหาบ ในหาบมีเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้าห่ม ของกินของใช้จำเป็นสำหรับชาวนา เช่น พริกแห้ง น้ำมันพืช น้ำมันก๊าด น้ำมันยัดเป็นปิกลม ๆ ยาแก้ปวดหัว ปวดท้อง ตลอดจนขนมแห้งสำหรับเด็ก

พิมพ์หีบเสื้อเจ็ดสีฟ้าสดขึ้นมาดู อยากได้ให้สุขไว้ใส่ไปวัดวันเข้าพรรษา ตัวเก่าพรุนไปแล้ว ส่วนชุดทำงานยังใช้ได้อยู่ไม่ต้องซื้อ ชาวนามีเสื้อผ้าคนละสองชุดเท่านั้น เขาไม่ยอมฟุ่มเฟือยในเรื่องนี้เลย ชุดหนึ่งสำหรับไปวัด นาน ๆ ใช้หนึ่งชิ้น ใช้แล้วซักพับใส่หีบเก็บ อีกชุดหนึ่งคือชุดทำงาน ใช้ออกป่า ออกทุ่ง กรำแคะ กรำฝน ไม่ต้องซัก เปื้อนโคลนฝนชะล้างเอี่ยมไปในตัว เดี่ยวเปียกเดี๋ยวแห้งอยู่อย่างนั้นตลอดฤดูทำนา กลิ่นของมันเป็นกลิ่นเดียวกับโคลนควาย พิมพ์เรียกสุขกับทองมาสองเตื่อ หล่อนหยิบตัวสีฟ้าทาบทาไหล่ของผัว แล้วยิ้มที่มุมปาก ข้าพเจ้าไม่ค่อยได้เห็นรอยยิ้มแบบนี้จากพิมพ์บ่อยนัก

“แต่งให้สาวนักระวังจะเป็นอันนะพี่พิมพ์” สายบัวฮู้

“เลือกให้ทองเขาตัวสี สายบัว” พิมพ์สายบัวบ้าง ทำเอาฮือสาวบ้านนาหน้าแดงไปเลย

“ตัวนี้แลกยังงี้” พิมพ์หันไปตามเฮง

“ตัวนั้นผ้าเนื้อดี แพงหน่อฮะพิมพ์ ลื้อเฮา กันเองคิคถูก ๆ สิบดังแล้วกัน” เฮงยิ้มเอาใจลูกคำ

ข้าพเจ้าตกใจ แต่ก็พูดไม่ออก เราเป็นคนใหม่ต่อสังคมนี้ จำเป็นต้องประหยัคคำพูดและความคิดเห็นเอาไว้ก่อน เสื้อโหลตัวนั้นตัดเย็บจากผ้าเก่าเก็บค้างปีราคาไม่เกิน ๓๐ บาท แลกข้าวเปลือกตั้งสิบดัง เฮงเอาไปขายหน้าดั่งอย่างคำดังจะสิบบาททำไรท่วมตัว เขาไม่มีเงินสละจะซื้อ ผู้ยิ้มก็เพื่อคอกเป็นหนี้

บุญคุณติดต่อกันลำบากเปล่า ๆ แบบนี้ง่ายดีอยากได้อะไรก็เอา พอข้าวเข้าลาน
เฮงมาตวงเอาถึงลาน ไม่ต้องยุ่งยาก

“สิบถัง” ข้าพเจ้าพิมพ์ ข้าวสีเหลืองเมล็ดเล็ก ๆ สักก็เมล็ดเล็กลงกว่า
จะรวมกันเป็นลิตรเป็นถัง พวกเขาไม่เคยคิดกัน รู้แต่ว่า ต้องไถ คราด หว่าน
ดำลงไปทีละ ๓ - ๔ ต้น ต้นหนึ่งได้ข้าวรวงเดียวเท่านั้น คนมาซื้อกันมากขึ้น
ราคาไม่ต้องต่อรองกันเท่าไรเท่านั้น เป็นการซื้อขายแบบมัดมือชก เฮงลงบัญชี
ไว้ ของหาบเดียวได้ข้าวหลายเกวียน เฮงยิ้มอย่างเป็นสุข

พิมพ์ตกลงซื้อเสื้อสีฟ้าให้สุข สีเขียวให้ทอง ของตัวเองยังไม่เอา บอก
ว่าตัวเก่ายังใช้ได้ ไม่เก่านัก พิมพ์เป็นแม่บ้านที่รู้จักประหยัด ถ้าหล่อนไปเห็น
เสื้อผ้าของน้องสาวข้าพเจ้าเป็นตู้ ๆ หล่อนคงเป็นลมชักตายแน่ พิมพ์บังคับให้
สุขกับทองลองสวมเสื้อใหม่เดี๋ยวนั้น หล่อนยืนดูผิวและน้องอย่างเป็นสุข ข้าพเจ้า
เห็นแววตาเป็นประกายและสีหน้าอímเอิบของพิมพ์ มันแสดงถึงความรักของเมียที่
มีต่อผัวอย่างลึกซึ้ง ไม่มีมารยา ด้วยหัวใจบริสุทธิ์เหมือนใจเด็ก ๕ ขวบ ทอง
ยิ้มให้พี่สะใภ้เหมือนเด็กยิ้มให้พี่สาวคนโตผู้กำลังให้ขนมแก่เขา ข้าพเจ้าเป็นสุข
ไปกับครอบครัวของเขาด้วย

คราวนี้ถึงทีของข้าพเจ้าบ้างละ กินนอนอยู่กับครอบครัวของสุขมาหลาย
วันแล้ว เขาไม่ยอมรับเงินจากข้าพเจ้าแม้แต่บาทเดียว เขาไม่เคยคิดถึงความหมด
เปลือง แคปากเดียวท้องเดียว เขารู้สึกเป็นเกียรติที่มีโอกาสต้อนรับครูไว้ในบ้าน
ข้าพเจ้าอึดอัดและเกรงใจ จะหุงหากินเองหรือ คงอดตายแน่ เพราะมันไม่มี
ที่ซื้อเหมือนตลาด พวกเด็ก ๆ ร้องให้จะเอาลูกอมสีเขียว ๆ แดง ๆ ในกระบุง
เฮง พิมพ์ไม่ยอมตามใจลูกให้กินของไม่จำเป็น แต่ข้าพเจ้าเห็นเป็นโอกาส ซื้อ

ขนมแจกเด็กทุกคน เด็ก ๆ หัวร่อทั้งน้ำตา ทำให้ข้าพเจ้าสบายใจขึ้น ถึงแม้จะโดนสุขและพิมพ์ต่อว่าเธอก็ยอม

“สายบัวไม่เอาเสื้อสักตัวหรือ” พิมพ์หันไปทางสาวผู้หามายมั้นเอามาเป็นน้องสะใภ้

“ไม่รู้เอาเสื้ออะไรดี พี่พิมพ์ช่วยเลือกสิ”

“ให้ทองเขาเลือกให้สิ” ประโยคนี้ทำให้สาวอายและอึ้งอย่างน่ารัก

เย็นวันหนึ่งทองเอาหนามไผ่มาล้อมคอกควายให้แน่นหนากว่าเก่า ภายในคอกควายเป็นปลักโคลนลึกแค่เอว กว้างขนาดควายนอนได้สองตัว เขาก็จะไปเดินลุยในปลักนั้น คอกหลักนี้แข็งแรงลงไปอันหนึ่ง โผล่พ้นคิวโคลนขึ้นมา พอมัดไซ้ควายได้ หลักนี้เรียกว่าตะลุงควาย เขาเหวี่ยงก้อนลงบนหัวเสาเข็มแรงเสียงมันดังก้องสะท้อนไปกลางทุ่ง ก้อนพลาดลงไปในโคลนแตกกระຈາย กลืนโคลนในคอก همینฉุนเฉียวร้ายกาจนัก เพราะควายนี้เสียผลสมลงไปด้วยทุกวัน ดินเป็นสีดำ ในฤดูหนาวเขาจะย้ายควายไปไว้ที่อื่น หวานผักกาดลงไปในคอกนั้น ผักงามจนเหลือกิน

เสร็จจากคอกควายทองเดินร้องเพลงฉ่อยเข้าไปหาพี่สะใภ้ พิมพ์อันมือไม่ว่าง หล่อนกำสังแยกกล้าพริก มะเขือ ออกจากกระบอกลู่ม้าไม้ที่เพาะไว้ปลูกลงบนหัวปลวกข้างโรงนา

“ช่วยขุดหลุมให้นะพี่” ทองคว้าจอบจากพี่สะใภ้

“ไม่ต้องทรอกทอง เหนื่อยมาทั้งวันแล้ว ไปอาบน้ำอาบทำเถอะไปเดี๋ยวจะได้กินข้าวกัน” พิมพ์ยอมให้ช่วย

หล่อนปลูกพริกได้สิบต้น มะเขือเผาะ มะเขือจาน อีกอย่างละ ๔ - ๖ ต้น เท่านี้ก็พอแล้ว พริกต้นหนึ่งถ้าคกจริง ๆ ก็เหลือกิน ยังตากแห้งเก็บไว้กิน

ได้อีก พริกเป็นสิ่งจำเป็นของชาวนาเท่ากับเกลือและข้าว ทองบอกว่าถ้าไม่ได้กิน ผักกกลินข้าวไม่ลง อาหารทุกชนิดของเขาจึงประกอบด้วยพริกทุกมื้อ วันไหน กินจืด ๆ ไม่เผ็ด ไม่เค็ม ดูเขาไม่มีแรงทำงานเลย

ทองนั่งลงบนกระท่อมอย่างเหน็ดเหนื่อย ป่ายวันนั้นทองต้องไถนากลาง ฝนตั้งแต่เริ่มต้นจนเลิกงาน เขาชอบทำงานกลางฝนมากกว่ากลางแดด ไม่ค่อย เหนื่อย ควายก็ชอบ ระยะนี้ท้องนามีแต่แดดและฝนสลับกันอยู่ทุกวันเป็นฉาก ซ้ำซากน่าเบื่อ แต่มันสนุกเป็นสุขสำหรับชาวนาทุกคนเพราะเขาไม่ต้องเสียกำลัง งานวิดน้ำเข้านา

ค่ำลง ทองจุดตะเกียงน้ำมันขึ้น ไฟฟุ้งเป็นเปลวแหลมแดงเข้ม ควัน ไชมมิ่ง แผลงเม้าออกจากกรูบินว่อนเข้ามาล้อมตะเกียงพื้บพริบ มันบินเล่นไฟเหมือน ไฟเป็นอาหารอันโอชะของมัน ปีกแมลงเม้าไหม้ไฟมีกลิ่นหอม ทองเอาชาม อ่างดินใส่น้ำมาตั้งข้างตะเกียง แมลงเม้าตกลงไปในอ่างจนเต็มทองเอาออกมา เค็ดปีก เอาไว้คั่วกินเป็นอาหารเช้า มีรสหวานมันยังกับไข่ปลาช่อน ชีวิตใน ท้องนาสอนให้ข้าพเจ้ากินอาหารแปลก ๆ ได้ทุกชนิดเหมือนกับทอง ฝนยังพริ้ว อยู่ เสียงหยดลงหญ้าคาปู้ปับ ฟังเพลิน ละอองน้ำคั่งอยู่ทุกตารางนิ้วของ กระท่อม อากาศเย็นสบายยิ่งกว่านอนในห้องปรับอากาศ ทองคลี่เสื้อต้นแห้วปู พริกลงบนพื้นฟาก นอนไขว่ห้างกระดิกขา หยิบขลุ่ยไม้ไผ่มาบรรเลงเพลงสร้อยสน เล่นแก้เหนื่อยสองสามเที่ยว

จบเพลงขลุ่ย เขาจึงป็นมากอด นอนหลับไปอย่างง่ายดาย ทิ้งให้ข้าพเจ้า คิดฟุ้งซ่านไปมากมาย กว่าจะปิดฉากชีวิตในวันนั้นลงได้ก็ต้องพลิกไปพลิกมา อยู่หลายตลบ

บทที่ ๕

สาบคน

เดือนเจ็ดข้างแรม กล้าเขียวสดกำลังดำ สุขกับทองโหลคราดที่นาเตรียมไว้หลายอย่าง พรุ่งนี้จะลงแขกค่านา ลงแขกคือการป่าวร้องขอแรงกันในหมู่บ้าน มาช่วยงาน ทำให้งานเสร็จเร็วและสนุก หนุ่มสาวได้มีโอกาสส่งภาษารักกันทางตา คนแก่ได้หยอกล้อพอหาขบขัน

พิมเตรียมถอนกล้าไว้มากกว่าทุกวัน งานถอนกล้าต้องอาศัยความชำนาญ ความฉับไวในการกระตุกต้นข้าวอ่อนจากดินทำให้ไม่ชำ พิมก็ลงถอนอย่างรวดเร็ว เต็มกำมือก็เหวี่ยงหลังเสียทีหนึ่ง สลัดดินที่ติดโคนกล้าออกโดยฟาดกับดินข้างซึ่งยกขึ้นรับสองสามที ดินหลุดหมดเห็นรากสีขาวเป็นฝอย เวลาจำแยกกล้าออกจากกันง่าย เอาดอกมัดคอนปลายรวมเป็นกำ เต็มปลายให้เสมอกัน แล้วตั้งรวมเป็นกองไว้ ถอนกล้าเป็นงานเบา มักเป็นหน้าที่ของผู้หญิง แต่ทองไม่ค่อยยอมให้พี่ทำคนเดียว เขารู้ว่าหล่อนไม่เคยว่างมือเลย ทำงานทั้งวัน เมื่อเขาหยุดไถจึงเข้ามาช่วยพิมอีกแรงหนึ่ง ข้าพเจ้าสบายใจ และเป็นสุขไปกับครอบครัวของพิม ข้าพเจ้าเลือกที่อยู่ได้ถูก ไม่เคยได้ยินเสียงคำหรือคำหาญจากพิมเลย หล่อนประหัตคำพูดได้สวยงามน่ารัก เขาแบ่งงานกันทำโดย “พี่น้อง” เป็นผู้สั่งการ

ไม่เล่นแข่งเกียงงอนกัน

บ้าย โรงเรียนเล็ก เสาหน้ายี่งไปโรงนา แบกจอบออกขุดไส้เดือนตามตีนปลวก ไส้เดือนหน้าฝนมีร่องรอยให้เห็นจากขุยดินที่มันดันขึ้นมาเป็นกระจุก ๆ เสาเอาไส้เดือนเกี่ยวเบ็ดปักไว้ขอบหนอง ท้องนาสอนให้ทุกชีวิตรู้จักช่วยตัวเอง รู้จักหากิน ใครขี้เกียจก็อดอยาก อาหารไม่ได้อยู่ในตู้โชว์หรือตลาดสด ให้หิวตะกร่ำไปซื้อ อาหารซ่อนอยู่ในท้องนา ทุกคนต้องค้นหาเอาเอง ในท้องนา มีปู ผักบุ้ง โสน ในหนอง ลำคลอง มีปลา ได้ดินมีหอย บนอากาศมีนกและแมลง

เด็กน้อยสิบขวบอย่างเสารู้วิธีหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัวได้แล้ว เก่งกว่าข้าพเจ้าซึ่งเป็นครูของเขาสืบอีก วิชาที่ไม่มีในหลักสูตรประถมศึกษา* มีแต่อะไรก็ไม่มีรู้ ห่างไกลจากชีวิตในทุ่งนาเหลือเกิน ข้าพเจ้าก็ต้องสอนไปตามคำสั่ง และคิดถึงเรื่องนี้อยู่เสมอ

เสापักเบ็ดไว้ ๒๐-๓๐ คัน ปลาดุก ปลาช่อนติดเบ็ดสักสองสามตัว ก็พอแกลงส้มผักบุ้ง หรือปิ้งแกลัมน้ำพริกมะขามได้มือหนึ่ง อาหารท้องนาร่อยเมื่อยามหิว ข้าพเจ้าคิดว่าในโลกนี้ไม่มีใครแกลงส้มผักบุ้งได้ร่อยเท่าพิมเลย ถ้าไม่ปักเบ็ด เสาก็หิวกระป๋องออกไปท้องนา ตามปลักเล็ก ๆ ที่มีน้ำขังวิดน้ำให้แห้งลงเล่นโคลน เก็บปลาเล็กปลาน้อยที่ตกคั้งๆ อยู่ในนั้น เอามาให้แม่แกลง หรือห่อใบตองปิ้งไฟจิ้มน้ำพริก ถึงคราวขาดแคลนจริง ๆ หาอะไรไม่ได้ก็ป้อนั้นใจละแฉดร้อน ๆ มันหลบอยู่บนคันนาเป็นฝูง ไล่จับมามาก ๆ ใส่ครกโขลกให้แหลก คั้นเอาแต่น้ำ เนื้อปูละลายปนอยู่กับน้ำ เคี้ยวไฟให้แห้ง แกลงใส่ใบมะกรูดพิเศษนัก

เสาวางเบ็ดยังไม่ถึง ๒๐ คันเสียงปลาตื่นโครม ๆ กระตุกกันเบ็ดไถง โยกไปมาน้ำเป็นระลอก เด็กน้อยหัวเราะชอบใจ รุ่งไปยกปลาช่อนตัวเท่าแขน ขูวดแม่

“แกงใส่ผักบั้งนะแม่” เสาก็ก้น้ำล่อนจ้อนตะโกน

“เดี๋ยวก็หลุดลงน้ำเสียหรอก” พิมก้มหน้าถอนกล้ำต่อไป

เสาหย่อนปลาลงช่องแล้วค่อย ๆ ปลดเบ็ดออก เขาเก่งกว่าข้าพเจ้าผู้ซึ่ง เคยทำปลาติดเบ็ดหล่นลงน้ำหลายหนแล้ว

ได้กล้ำพอแล้ว พิมบิดเอวให้หายปวดหลัง ยังไม่เสร็จแค่นั้น หล่อน เอามัดกล้ำวางเรียงในสาแหรกหวาย หาบไปรวมในเทือกนา กองไว้อย่างเป็นระเบียบกองละหาบ กระจายไปทั่ว ๆ เพื่อไม่ให้เสียเวลาขนย้ายขณะดำเอาราก ลงแช่น้ำกันกล้ำเฉา มองไกล ๆ เห็นเป็นจุดสีเขียวกลม ๆ แต้มอยู่บนผืนดินสี น้ำตาล

ตะวันจมหายไปทางปลายทุ่งโน่นแล้ว นกยางสีขาวบินโฉบลงนอนใน พุ่มโสนกลางหนองหลวง ผีเสื้อ แมลงปอสีสวยบินโฉบกินยุงอยู่กลางทุ่ง ชาวนา เดินคอดกจูงควายกลับเข้าคอกเพื่อพักผ่อน เสียงกระดังควายดังโกรกเกรก กรังกรัง ท่ามกลางความเงียบ

ทองแบกตอสะแกแห้งเข้าไปใต้ถุนกระท่อม ก่อไฟสุ่มควันไต้ยุงให้ติด ตอไม้อันใหญ่แน่นด้วย มันจะติดคุโชนอยู่ตลอดคืน ไม้ตูปหมาของเขาจะขดอยู่หน้า กองไฟคอยเฝ้าควาย

ควันสีขาวลอยคลุ้งขึ้นไปในกระท่อม ลอดหลังคาขึ้นไปในห้องฟ้าสีเทา เป็นอย่างนี้ทุกโรงนา ทองถอดเสื้อไว้หวั่นไฉไล เสื้อตัวนั้นโคลนเกาะหนาเตอะ หนักเป็นกิโลกรัม เขาใช้กะลาคัดน้ำในโอ่งดินอาบ บีบน้ำมะกรูดลงบนหัวยั

ให้หายคัน เขาไม่เคยรู้จักสบู่หรือแชมพูที่ห่อโค ๆ เขาไม่รู้จักใช้ของฟุ่มเฟือย เพราะการเรียนน้อยเป็นกำแพงกั้นเขาไว้ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นทองส่องประกายเฉยอาบน้ำแล้วลูบผมด้วยมือ เขาปล่อยหนวดเครารุงรัง ในยามนี้เขาไม่มีเวลาและใจจะนึกถึงความสวยงาม จดจ่ออยู่กับท้องนาเท่านั้น วันเข้าพรรษาโน้นแหละถึงจะมีเวลาแต่งตัวกันทีหนึ่ง

คำวันนั้น กิดโกยหัวเกล้าปามาสองขวด สีแฉ่วเหมือนน้ำค้าง เป็นเกล้าเดือนทำเองไม่ได้เสียภาษี พวกเขาไม่มีปัญหาหาซื้อเกล้าโรงมากินขาคดขี้ตั้งสิบบาทขึ้นไป เท่ากับราคาข้าวถึงสองถัง เขาทำข้าวเหนียวไว้คนละงานสองวัน เก็บไว้ทำเกล้ากินกัน เป็นเกล้าปาดี้กรีแรงขนาดจุดไฟติด เมาทันใจแต่หายเร็ว ไม่ปวดหัวเหมือนเกล้าโรง

“เฮ้านี้ เติมพัน” โกยส่งเกล้าเติมพันเมื่อวันควายวิดกันให้ทอง

ทองตะโกนเรียกสุขที่ขายให้รับอาบน้ำ พิมทำกับแกส้มให้สองอย่าง แกงผักบุ้งและยำกบ ยำกบของพิมทำง่าย ๆ แต่อร่อย ต้มกบให้เปื่อย ฉีกเป็นชิ้นเล็ก ๆ เด็ดยอดมะกอกอ่อนมาปิ้งไฟ หั่นเป็นฝอยปนกับเนื้อกบ คลุกน้ำพริกเผาลงไป รสเปรี้ยวของใบมะกอกพอเหมาะไม่ต้องใช้มะนาว เติมแต่เค็มให้พอดี ก็เป็นของวิเศษคู่กับเกล้าปารสเข้ม

ทองชมฝีมือยำกบของพี่สะใภ้ตลอดเวลา

“สายบัวมันอ่ำเก่งกว่าพี่อีกนะทอง”

เป็นคำพูดประโยคเดียวของพิมในคืนนั้น

สุขตะโกนเรียกไอ้แวว ทิดมั่ง มาร่วมด้วย เสียงเฮฮาจึงดังขึ้นท่ามกลางความเงียบของท้องนา

ความรักใคร่จับถือนั้นในระหว่างเพื่อนบ้าน เป็นสิ่งสำคัญยิ่งของชีวิต
 ชวนา ต่างคนต่างอยู่ตัวใครตัวมันแบบสังคมเมืองไม่ได้เด็ดขาด ต้องพึ่งกัน
 ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายก็ช่วยกันทำโลงและหามไปวัด

เหล้าหมดไปก่อนขวด ความเหน็ดเหนื่อยก็หมดไป เหลือแต่ความสนุก
 เฮฮา

ทิดมั่งนักเทศน์เก่าขยับแหล่งกัณฑ์มหาพนขึ้นมาแก้เหงา เนื้อความจับ
 ตอนฤๅษีชี้ทางให้ชุกก บรยายความงามของป่าเขาอันสลับซับซ้อนในแดนหิมพาน
 เป็นร่ายยาวฝีปากพระเทพโมฬี (กลืน)

...ครั้นพระสุริยะส่องระดมก็ดูเด่นดังดวงดาว วาววาวะวับที่เว้งว้างวิจิตรจรัส
 จารุบุรุษเป็นสิริรุ่งพุ่มเพียงคณัมพรพินนภาภาค บ้างเกิดก่อนก่อนปลาตศิลาสายและเลื่อม...
 ครั้นเมื่อเวลาลมชายร่ำพายพัด กิ่งก้านก็ไกวกวัดสะบัดโบก ล่ายอดเขยื้อนโยกอยู่ไปมา...

เสียงของทิดมั่งทุ่ม กังวาน ลูกคอรวน สะบัดตามท่วงทำนองอัน
 กระแทกกระทั้น เหมือนเสียงเกวียนกระดอนขึ้นกระดอนลงไปบนทุ่งนาอัน
 ขรุขระ เป็นไปตามลักษณะทำนองของแหล่งเดินดง ข้าพเจ้านั่งฟังเสียงของทิดมั่ง
 ท่ามกลางความเงิบของท้องนาอย่างเปลิดเพลิน พอจบครึ่งแหล่งก็มีเสียงร้องนิมนต์
 ให้ต่ออีก

“ไทนละไวย เครื่องกัณฑ์” มั่งทวง

“เอ้า ฉันทเสีย” สุขส่งจอกเหล้าให้

“นิมนต์” ทองเร่ง

“ต่อรี” มั่งเล่นตัว

“เออ เอาให้จบแหล่ง ทำนองคุณทะราดเหยียบกรวดนะเว้ย” สุขเร่ง

“เป็นใจคุณทะราดเหยียบกรวด” ทองสงสัย

“คนเป็นคุณพระรอด เดินเหยียบไปบนกรวดก็ต้องโยกเขยยก มันเจ็บ
ตีน” สุขอธิบาย

“นิมนต์” ไอ้แหวเร่ง

“ลืมนั่นละ ได้แก่นั่น”

เท่านั้นก็ได้ฮากันลั่น

ทิดโกยขยับเพลงฉ่อยขึ้นมาแทน คราวนี้ได้ฉ่า ๆ ปรบมือกันทุกคน
สนุกครึกครื้นกว่าแหล่งเทศน์ เนื้อความเพลงฉ่อยของทิดโกยล้วนสัปดนทั้งนั้น

“...โดงแดงเอ็งเงี้ยวต้องแดง สองหน่วยก็แกว่ง เอ็งเงี้ยว โดงแดง ฉ่า ๆ ๆ”

โกยฉ่าแล้วฉ่าอีกเพื่อกันกลอนต่อ เล่นเอาลูกคู่ฉ่าจนเสียงแหบ พิม
นั่งยิ้มเป็นสุขไปกับพวกผู้ชายด้วย เหล้าหมดขวดก็กินข้าวกัน ดวงเอาเป็นขาม ๆ
อ้อมแล้วแยกกันไปนอน เอาแรงไว้สู้งานพรุ่งนี้ ทองเมามากกว่าข้าพเจ้า เขา
หลับเหมือนตาย ข้าพเจ้าตกใจตื่นเมื่อเสียงหมาเห่าอย่างดุเดือด บอกให้รู้ว่ามีคน
เข้ามา ทองยังนอนกรนสนั่นอยู่

ข้าพเจ้าเป็นห่วงควายแทนเขา ตะแคงหูฟังทุกเสียงที่ดังขึ้นรอบกระท่อม
ลืมนึกให้ชินกับความมืด ค่อยขยับตัวลุกขึ้นแผ่วเบา เสียงฟากดังกรอบแกร็บ
อย่างน่าโมโห คลานไปปลุกทองให้รู้ตัว เขาคว้าปิ่นทันที คลานออกปลายชาน
ตรงหัวปลวกที่ปลูกผักสวนครัวหย่อนตัวลงพื้นดิน ข้าพเจ้าตามไปติด ๆ เรา
รู้ว่าบนโรงนาฝาฟากไม่ปลอดภัยถ้าเกิดยิงกันขึ้น ข้าพเจ้าอยากเป็นเพื่อนเขาแม้จะมี
เพียงมีดดาบเล่มเดียว ก็ยังเป็นเพื่อนให้อุ่นใจกว่าตัวคนเดียว ตอนนั้นข้าพเจ้า
คิดถึงปิ่น อยากจะเข้าไปอำเภขออนุญาตซื้อปืนสักกระบอก ในท้องทุ่งอัน
เปล่าเปลี่ยวนั้น ปิ่นมีค่ามากที่สุด มันอาจช่วยให้ฟันในปากกระแทกกันเบาลง

ปิ่นแก้วปลากล่องทองเหลืองกระบอกลั่น ไม่ทำให้หายหนาวเลย หัวใจมันคอย
จะวิ่งหนีออกจากอกอยู่ทุกวินาที

ทองหมอบกระซิบปิ่นแน่น สอดสายตาไปทางเสียงหมา ควายเป็น
สมบัติมีค่ามากที่สุดของเขา ไม่มีควายก็เหมือนโดนตัดมือตัดตีน เขาจึงป้องกัน
มันด้วยชีวิต

พวกขโมยมันฉวยโอกาสตอนงานกำลังหนัก เจ้าของเหน็ดเหนื่อย
นอนหลับเป็นตาย ขโมยเอาไปซ่อนในป่าสักคืนสองคืน ส่งคนมาติดต่อเรียกค่าไถ่
ราคาถูกกว่าซื้อใหม่ เจ้าของจึงยอมไถ่ทุกราย ส่วนมากต้องกู้เงิน ทำนาใช้หนี้ไป
หลายปี บางรายใจไม่หนักพอ เลือดเข้าตา เป็นขโมยเสียคนไปเลยก็มี

หมาร้องเอ็ง ถอยกลับได้ถุน มีเงาบุบหน้าคอกควาย ทองเหนียวโกปิ่น
ทันที เสียงมันดังเปรี้ยะ ข้าพเจ้าใจหาย ปิ่นแตกแต่แก้วปฤษฎาเอาตอนสำคัญ
ทองเปลี่ยนแก้วใหม่อย่างรวดเร็ว ดบดินปิ่นให้ขึ้นท้อแฉก ๆ ไข่พวกนั้นระเบิด
กระสุนปิง ๆ สาดขึ้นกระท่อม สุขโหนดตัวลงจากกระท่อมมาสมทบ ปิ่นของสุข
ไม่ด้านระเบิดออกไปได้นัดหนึ่ง ทองรองจนสุขบรรจุกระสุนเสร็จเขาจึงยิง เขา
ผลัดกันยิงคนละนัด ไม่ยอมให้ปลากล่องปิ่นว่างเปล่าทั้งสองกระบอกลั่น เสียงกิดโกย
ตะโกนโหวก ๆ ลั่นทุ่ง เขาตื่นแล้วกำลังเรียกไ้แวว ทิดมั่งให้มาช่วยกัน ข้าพเจ้า
กำด้ามมีดจนเหงื่อโชก

“พวกเรารู้ตัวหมดแล้ว ไม่ต้องกลัว” สุขปลอบ คงได้ยินเสียงฟัน
ของข้าพเจ้ากระทบกัน

เสียงปิ่นของไข่พวกนั้นดังห่างออกไป พวกกิดโกยไ้แววอิงอยู่ แล้ว
ค่อยหมอบเข้ามาส่งสัญญาณด้วยการผิวกปาก ทองผิวกปากรับให้รู้กัน

“ตามอิงมันรี” โกยโกยจัด

“มันมีค ตามยาก จะเสียที” สุขเตือน

“มันจะให้เรานอนตามได้ทุนอีกแล้วซี” ทองถอนใจ

ทุกคนโล่งอกไปอีกครึ่งหนึ่ง เมื่อความยังอยู่ครบ

“ถ้าไม่ได้ครูเห็นก็จะเสียทีมัน” ทองหันมาชมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจ
ในคำชม แต่ปลื้มใจความพร้อมเพรียงกันของเพื่อนชาวนา ขอบินดี ๆ ให้ชา
ลักกระบอก เชื่อเถิด ศัตรูจะลอครวเข้ามาไม่ได้เป็นอันขาด

บทที่ ๖

ลงแขก

...แม่ฝรั่งรั้ว น้องจะสนุกขาหัวไว้คอยใคร ๆ...

ไอ้แหวดั่นกลอนยี่เกเจื้อยแจ้ว เสียงของมันก้องกังอย่างกับติดลำโพง ขยายเสียง ร้องไปได้สองวรรคกลอนติดย้าแล้วย้าอีก เสียงตะโพนจากปากของ ลูกคู่ดังฉับฉับ ๆ รออยู่

“ลงให้ได้นะโว้ย” ทิดโกยขัดขึ้น

“แม่ฝรั่งรั้ว น้องจะสนุกขาหัวไว้คอยใคร พี่มาคอยอยู่กอดัน เมื่อไรจะหล่น ชักไ้ย...”

ไอ้แหวดลงได้สวย พร้อมกับทำเสียงเกร็งกร่างแทนพิณพาทย์ ทิดโกย หัวเราะชอบใจ เสียงหัวเราะของเขาลงลูกคอเอ็กอักแบบพิสดาร พลอยให้คนอื่น หัวเราะไปด้วย ลืมปวดหลังไปได้พักหนึ่ง

วันนี้ลงแขกดำนาของทอง ทุกคนเข้าแถวหน้ากระดานเรียงหนึ่ง เว้น ระยะแค่จับมือกันถึง ถือมัดกล้าไว้ในมือซ้าย มือขวาแบ่งต้นข้าวออกทีละ

๓-๔ ต้นจัมลงไปในดินโคลนที่ไถเตรียมไว้ ความชำนาญทำให้ช่องไฟระหว่างกอข้าวได้ระยะห่างพอดี เหมือนวัดด้วยไม้บรรทัด

ก้มหลังงอขดอยู่อย่างนั้น ปักลงไปแล้วต้นเล่า ขยายเนื้อที่ออกไปจากดอกเป็นวา เต็มแล้วถอยหลังลงมา ทิ้งต้นข้าวดำแล้วไถข้างหน้า หนุ่มสาวแข่งกัน สาวพยายามหนี ไอ้หนุ่มตาม สุขเข้ากับพิม ขนابด้วยทองและสายบัว ทิดโกย ทิดมั่ง ไอ้แหว อยู่ห่างออกไป

“ตามสายบัวให้ทันซิทอง” พิมยั่วน้องผัว

“ฮิ ต่อให้มีสี่มือก็ตามเขาไม่ทัน เร็วออกยังงั้น” ทองยอมแพ้

เรื่องดำกับเกี้ยว พวกผู้ชายแพ้ยุหึง พิมและสายบัวหยิบกล้าปักลงดินเร็วยิ่งกบจูจก ดูมันง่ายน่าสนุก แต่เมื่อข้าพเจ้าลองดูบ้าง ต้นข้าวมันไม่ยอมรวมกันเป็นกอ คอยจะแบะออกจากกัน แล้วเอนล้มลงไป

“...จะรักพี่ก็รักเสีย เดี่ยวพี่มีเมียแล้วน้องจะรักใคร... ๆ ๆ”

ไอ้แหวดันกลอนยี้เกต่อ มันยั่วเหมือนแผ่นเสียงตกร่องเหมือนเดิม ทิดโกยรำคาญหู ตะโกนด่าเอา

“จะรักพี่ก็รักเสีย เดี่ยวพี่มีเมียแล้วน้องจะรักใคร พี่เป็นหนุ่มทั้งแท่งเดียวใครมาแย่งเอาไป...” ไอ้แหวลงจนได้เหมือนกัน

ทำกันไป ร้องเพลงกันไป ตามประสาหนุ่มสาว พวกอายุมากก็หาเรื่องมาคุยกัน ทิดโกยเป็นนักเล่านิทานลามกผีปากคม จัดเอานิทานชุดตาเถรกับยายชีมาเล่าแก้ปวดหลัง แกมีศิลปะการเล่าเป็นเยี่ยม ข้าพเจ้าเป็นครูเคยเล่านิทานให้เด็กฟังมามาก แต่ไม่มีทางทาบทิดโกยติด ลีลา จังหวะ และถ้อยคำกระต๊วรัด คม ยากจะเลียนแบบ ทั้งที่แกเป็นนักเรียนวัด มีความรู้ภาษาไทยแค่อ่านออกเขียนได้เท่านั้น ทิดโกยถึงทำให้ได้ฮาทุกตอน มันเป็นนิทาน

พื้นบ้านที่ไม่สามารถเขียนลงบนหน้ากระดาษไว้เป็นหลักฐานได้ นอกจากจดจำกันต่อ ๆ มา นิทานแบบนี้พวกสาว ๆ ไม่ชอบฟัง มันบาดหู สาวชานาญกอบรวมมาให้รู้จักอายุในสิ่งที่ควรอายุ อวดในสิ่งที่ควรอวด ตোনกันมาตั้งแต่ปู้ย่า เรื่องเพศควรอยู่ในที่ซ่อนอันเร้นลับ หนุ่มสาวแค่เดินเฉียดกันก็ร้อนพริบไปทั้งตัวแล้ว ภาษารักมักส่งถึงกันทางตามากกว่าคำพูดหวาน ๆ รักกันก็ส่งเผ่าแก่ไปขอ เป็นอันจบเกมรักเท่านั้น เล่ากันว่าบางคู่ไม่เคยพูดกันเลยจนคำเดียวจนถึงวันส่งตัวเข้าหอ มันเป็นการแต่งงานที่ตื่นเต้นไม่น้อย

พวกแม่ลูกอ่อนบางคนต้องเอาเปลมาแขวนไว้ตามใต้ต้นไม้ใกล้ ๆ หอ ลูกร้องวางกล้าวิ่งไปให้นมลูกเสียทีหนึ่ง อิ่มแล้วให้นอนเล่นไปตามลำพัง ไม่จำเป็นต้องมีพี่เลี้ยงให้เปลืองแรงงาน

แดดเคืองแปดขามปลอกคเมฆร้อนระอุ เหมือนห้องนาเป็นกะทะน้ำร้อน ร้อนทั้งข้างบนและข้างล่าง ข้างบนคือแสงแดด ข้างล่างน้ำที่ซึ่งอยู่ในนา ร้อนฉ่ำจนดินแทบพอง ปุหลบน้ำร้อนขึ้นบนคันนา ปลากระเสือกกระสนเข้าแอบในรูตามช่องคันนา ปลาชิว ปลาสร้อยใจน้อยหงายท้องตายลอยน้ำเป็นแพ นกยางบินโฉบลงจับปลากินเป็นกลุ่ม ๆ สีของนกยางเปลี่ยนเข้ากับธรรมชาติได้อย่างประหลาด สีขาวเหมือนเมฆเวลาบินเห็นฟ้า แต่กลับเป็นสีดำ เมื่อลงมาฮินคอขาวอยู่ในห้องนา

เสียงกลอนอีเกจากหนุ่มชานาญบไปนานแล้ว มันร้อนจนหัวแทบละลาย หมวกใบลานปีกกว้างกันแดดแห้งกรอบราวกับทอดน้ำมัน ชุดทำงานสีดำช่วยเก็บความร้อนให้หนักขึ้น แต่เขาไม่รู้จะเลือกใช้สีอะไรให้ดีกว่านั้น มันเป็นเครื่องแบบดั้งเดิมของต้นตระกูลชานาญไทย

ทองทนไม่ไหว ถอดเสื้อออกชุบน้ำให้เปียกแล้วสวม ก้มหลังดำไป
ได้พักเดียว เสื้อแห้งต้องชุบใหม่อีก ดินและน่องแช่อยู่ในน้ำต้องขยับอยู่บ่อย ๆ
เพื่อป้องกันเนื้อสุกเป็นขาหมูต้มก่อนเสร็จงาน

ดินของชาวนาดำเป็นถ่านทุกคน แม้แต่คนสวย ๆ อย่างสายบัวก็ไม่เว้น
ข้าพเจ้าได้ความรู้ใหม่จากการเฝ้าสังเกต ในตอนเย็นเลิกงานเจ้าเสาะจะไปเก็บลูก
มะเกลือปลายนาผางหนึ่ง สำหรับพ่อแม่และตัวเอง ทុบให้แตกใช้ยางมะเกลือทา
แก่น้ำกัดดินได้ดีกว่ายาขนาไนใด ๆ เขายืนแช่น้ำเน่าเป็นวัน ๆ ในชอกนิ้วและ
หลังดินจะถูกน้ำกัด แสบและคันอย่างร้ายกาจ ข้าพเจ้าโดนน้ำกัดเอาแยะเหมือนกัน
ขนาดนอนไม่หลับทีเดียว หมั่นเอายาแก้แสบ ทิงเจอร์ใส่จนหมดขวด ไม่หาย
เจ้าเสาะมันเห็นเข้า ไปเอามะเกลือมาให้ แรก ๆ เล่นตัวกลัวดินดำ หนักเข้าทน
แสบทนคันไม่ไหว ดำเป็นดำ จะมัวล่าอาเป็นแกะขาวในฝูงแกะดำอยู่ยังงี้
ดินมันมีไว้เดิน ไม่ได้มีไว้วัดความขาวความแดงกันหรอก ข้าพเจ้าทายางมะเกลือ
ทีเดียวหายเป็นปลิดทิ้ง

“วันนี้ร้อนกว่าทุกวันนี้พี่พิม” ทองชนพื้สะไ้ก้คุย

“แล้งเดือนแปดนะซี”

“นั่นซี แปดสองหนเสียด้วย แปดหลังเห็นท่าจะแยะ”

“ข้าวเหี่ยวแยะเสียละมั้ง” สายบัวกังวล

“ไม่เป็นไรหรอก น้ำในคลองยังเปียมอยู่วัดเอา เดือนสิบน้ำป่าคงมา”

โรงเรียนเล็ก เจ้าเสาะกับน้องสาวคนรองโยนท่อหนังสือขึ้นกระท่อม
ควาข้างสะพานบ่อออกจับปลาทองนา ปลาเล็กตาย ปลาใหญ่ที่ยังพอทนร้อน
ได้เสือกเข้าข้างคันนา มุดลงแอบตามรู เสาะรู้ธรรมชาติของปลาดี เขาล้วงจับเอา ๆ
จนเต็มข้อง สองคนพี่น้องต้องช่วยกันหาม

พืชมองดูลูกด้วยความเอ็นดู เสาร์รู้จักช่วยพ่อแม่และช่วยตัวเองได้ตั้งแต่
อายุน้อย ๆ ท้องนาสอนให้เสาร์รู้ว่าเวลาใดควรทำอะไร เขาสังเกตแดดลม ฝน
ท้องนา โดยไม่ได้ผ่านหลักสูตรวิชาลูกเสือ เขารู้ว่าขณะฝนตกน้ำไหลลงคลอง
ปลาจะเือกขึ้นมาเล่นน้ำตื้นบนท้องนา น้ำลดปลาในท้องนาจะหนีลงคลอง
แดดจัดน้ำร้อนปลาตาย หนาวจัดปลาลอย เขารู้ว่าตรงไหนควรหย่อนเบ็ดลงไปต่อ
ปลาช่อน รูไหนรูกบ รูปู ผักอะไรกินได้ เห็นชนิดใดเป็นพิษ เหล่านี้เป็นหลักสูตร
ธรรมชาติวิทยาที่เขาเรียนจากท้องนา ข้าพเจ้าไม่ได้สอนเขาเลย

“เอากลับไปทำเสียซิ เดี่ยวเนื้อลุ่ม* ไม่ร่อย” พืมเตือนลูกชาย

“แกงแห้ง ๆ ใส่ใบมะกรูดนะแม่”

“เขาเรียกจู้จี้”

เด็กทั้งสองหามขี้ของกลับโรงนา เขาเห็นผักบุงหนีน้าขาวอวบเสียดยอด
อยู่เป็นดง ชวนน้องเก็บเสียหอบหนึ่งเอาไปเป็นผักจิ้มน้ำพริก หวานกรอบ หรือ
จะแกงส้มก็ร่อย ไปจนถึงโรงนา ตาลสุกหล่นจากต้นลงน้ำดังตุ้มเสาร์วิ่งไปเก็บ
เอาไว้ให้แม่ทำขนมตาล

ปายจัด งานลงแขกดำนาก็เสร็จ ตะวันยังอยู่สูงแต่ทุกคนรีบกลับโรงนา
เพราะวันรุ่งขึ้นเป็นวันเข้าพรรษา เขาเตรียมตัวไปทำบุญกัน

พืมรับหน้าที่เป็นช่างเสริมสวย หล่อนมีกรรไกรแบบโบราณกับมีดโกน
คมกริบอย่างละเล่ม พืมมีฝีมือทางตัดผมเยียมกว่าคนอื่น ๆ ในละแวกนั้น ตัด
ได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง มักมีคนมาวานตัดเสมอ ประเดิมด้วยหัวของสุกก่อน
ถัดมาทอง ทั้งสองคนตัดผมครั้งสุดท้ายเมื่อสงกรานต์ สามเดือนกว่าเข้าไปแล้ว

* เนื้อปลาตั้งคั้นจะเน่า

ยารุ่งรังทั้งผม และหนดเครา พิมแต่งทรงผมให้ผมและน้องผมเสียโก้ หนดเครา เกลี้ยงเกลา ดูเป็นหนุ่มขึ้นอีกตั้งสิบปี สุขนั่งบนครกตำข้าว ห่มผ้าขาวม้าแทน ผ้าคลุม พิมถือกรรไกรเดินวนไปรอบ ๆ เมื่อมายืนอยู่ตรงหน้าสุข หล่อนหยุด สายตานิ่งแล้วยิ้มตรงมุมปาก วันนี้ผมของหล่อนสวยขึ้น เสร็จจากแต่งผมให้สุข และทองก็ถึงสายบัว หล่อนเอาไว้มวยยาวเสมอบ่า เส้นผมดำสนิท ละเอียดยกฟู ตามธรรมชาติ พิมบรรจุแต่งให้จนสุดฝีมือเพราะสายบัวยังเป็นสาว ใช้มีดโกน กันหน้าผากเสียโค้งเป็นพระจันทร์เสี้ยว

“สวยแล้วละ” พิมยิ้มให้สายบัวแล้วหันไปยิ้มกับทอง
คนสุดท้ายคือพิม สายบัวทำหน้าที่ช่าง

วันเข้าพรรษา เป็นวันสำคัญสำหรับงานบุญที่ฝัใจของชาวนาทุกคน เขาหยุดงานหมด พวกเขากันเดินข้ามทุ่งเข้าไปทำบุญที่วัด ไกลตั้งหลายกิโลเมตร

เย็นวันนี้ พิมทำขนมตาล เตรียมไว้ใส่บาตรและแจกกันกิน ฝีมือทำขนมตาลเป็นเยี่ยมพอ ๆ กับแกงส้มแกงบอน ขนมตาลห่อด้วยใบตอง หรือใส่กระทงเล็ก ๆ เก็บตาลสุกมาคั้นกับน้ำ เอาเนื้อตาลออกใส่ถุงผ้าขาวนให้น้ำไหลออกเหลือแต่เนื้อตาลสีส้มข้น ๆ ผสมกับแป้ง น้ำตาล เกลือ ใส่อ่างดินผึ่งแดดไว้ให้บูดขึ้นฟอง ตักใส่กระทงโรยมะพร้าวแล้วนั่ง กลืนตาลหอมหวานอร่อย

พิมบรรจุเย็บกระทงอย่างประณีตไว้ฝีมือ สายบัวมาช่วยอยู่ด้วย เป็นการเรียนและฝึกหัดไปในตัว ทองช่วยติดไฟให้ วันนี้ทุกคนมีสีหน้ายิ้มแย้มเบิกบาน สุขเปิดหีบสังกะสี เอาขันลงหินมาขัดด้วยขี้เถ้าผสมน้ำมะกรูดจนขึ้นเงาวับ เตรียมไว้ใส่ข้าวตักบาตรในตอนเช้า ตั้งแต่เลิกค่านาจนค่ำ พิมไม่ว่างมือเลย แต่ก็ทำด้วยสีหน้าเบิกบาน เพราะงานบุญที่รออยู่มันทำให้ยิ้มใจจนลืมเหนื่อย คำว่า

วัด ผังใจชาวบ้านนอกมาช่วยปู่ย่า วันพระเป็นวันที่เขามีโอกาสแต่งตัวสวย ๆ พบปะเพื่อนฝูง เป็นงานสังคมของบ้านนอกได้กราบไหว้พระทำจิตใจให้ผ่องใส

ควาย วัว มันก็เล่นสุขด้วย วันพระ เจ้าของไม่ยอมไ้มัน เขามีความเชื่อเรื่องเวรกรรมอย่างหนักแน่น ใครใช้ควายวันพระ ค่าเชย็นดี มันเป็นบาปกรรม ข้าพเจ้าพบชาวบ้านบางคนหน้าตาดูเหมือนเสือ เคยคิดว่าลักษณะใจห้าวร้ายแบบนี้ จิตใจคงโหดร้ายป่าเถื่อนน่ากลัว แต่เมื่อคบกันใกล้จึงเข้าสันกลับตรงข้ามหน้ายักษ์อย่างทิดโกษคนหนึ่งละ แต่ทูปหัวปลายังไม่ยอมทำ

เสียงพระย่ำระฆังทุ้มโหมง ๆ แ่วมาจากวัด การ้องเรียกเร่งกลับกับเสียงตะบดตะบ๊ิงของนกเอี้ยง สาลิกา ตะวันจมหายไปในทุ่งสีเขียว ทิ้งแดดอ่อน تابอยู่บนยอดข้าวเป็นแถวสีทอง คินนี้สีแสงตะเกียงวอมแวมอยู่ทุกโรงนา ใครว่างงาน ว่างมือแล้วก็ตั้งวงคุยกัน ทุ่งหนองหลวงดูครึกครื้นกว่าทุกคิน ทิดโกษ ทิดมั่ง ไอ้แหว พวกกันมาที่โรงนาของทอง เราตั้งวงคุยกันอย่างสนุก ทิดโกษเปลี่ยนจากนิทานลามกเป็นนิทานชาดก เขาจำเรื่องในทศชาติได้แม่นยำละเอียดลออ ข้าพเจ้าขอให้เขาเล่าเรื่องมโหสถแห่งมิลินทนคร ที่วงศ์ จังหวะในการเล่าของโกษ สะกดคนฟังจนเงิบกริบ เป็นการคุยที่มีสาระไม่เลวเลยสำหรับคินวันก่อนเข้าพรรษา

กลางวงสีจานน้ำอ้อยวางอยู่พูน น้ำอ้อยเป็นของหวานอันโปรดปรานของชาวนา เขาไม่มีอะไรเลี้ยง น้ำอ้อดลม หรืออาหารว่าง ทองดัมน้ำร้อนเข้าหม้อใหญ่ เอามะตูมซึ่งไฟจนเหลืองได้ลงไปใต้น้ำร้อนสองสามแวน น้ำมะตูมหอมหวานกว่าน้ำชา ทิดโกษหยุดเล่านิทาน หยิบน้ำอ้อยใส่ปากก่อนหนึ่งชดน้ำมะตูมร้อน ๆ ตามเข้าไปอย่างอร่อย สายบัวเอาขนมหตาร้อน ๆ มาให้อีกจานใหญ่ ข้าพเจ้าอิมทั้งท้องและอิมใจ ลิ้มสังกมเมืองได้สนิท

บทที่ ๗

ปิ่น

ชายแปลกหน้าสามคนเข้ามาในทุ่งหนองหลวงในเย็นวันหนึ่ง ไม่มีคนรู้จักพวกนั้นเลย แวะขอข้าวกินที่โรงนาของทอง หิวโซมาเต็มที่ ทองกระซิบข้าพเจ้าว่าเจ้าสามคนนี่ไม่น่าไว้ใจเลย สอบถามได้ความว่าเดินทางมาจากตาก หาซื้อควายจะเลยขึ้นไปทางเหนือ

สมัยก่อนเรื่องคนเดินทางแวะขอข้าวกินตามโรงนาเป็นเรื่องธรรมดา เพราะกลางทุ่งไม่มีร้านอาหารขาย ต้องขอกันกิน เจ้าของบ้านไม่เคยรังเกียจ ถือเป็นเรื่องดีมาแต่โบราณใครมาถึงเรือนชานต้องเลี้ยง ต่อมาพวกทุจจริตสวมรอยมาในคราบของคนเดินทาง ทำเป็นมาขอข้าวกิน ได้โอกาสก็จี้ปล้นเอาทรัพย์ วัวควายกันบ่อย ๆ ชาวนาจึงต้องระวังคนแปลกหน้ามากขึ้น สุขโดนขโมยเข้าบ้านสองครั้งแล้ว คราวนี้เขากลัวมันจะปล้นเอาซึ่งหน้า ทองไปบอกทิดโกย ทิดมั่งและแหวให้รู้ตัว ทุกคนเตรียมรับมือกันเต็มที่ พวกเขามาเข้าชุมอยู่ในดงโสนไม่ยอมขึ้นมากินข้าวเย็น ทองกระฉับกระเฉงมีไวพริบกว่าพี่ชาย เพราะเคยเป็นทหาร

ได้รับการฝึกวิชาต่อสู้มาพอตัว เสียตรงปิ่นของเขาล้าสมัยเต็มที ข้าพเจ้าอยู่เป็นเพื่อนสุขบนโรงนา พวกนั้นกินข้าวกันเหมือนกระเพาะเป็นโรงสี ยัดเอา ๆ ยังกับอัดข้าวมาสักเจ็ดวัน พักเดียวข้าวเกลี้ยงหม้อ

ไอ้คนอายุมากกว่าเพื่อน ผอมสูง เกราดก เสียงแหลมเล็ก สำเนียงแปร่งเพี้ยนไปจากคนสุโขทัย สายตาคมกริบสายเหมือนตาเหยี่ยว อีกสองคนไม่ยอมมองหน้าคน หลบสายตาลงต่ำเหมือนกับพยายามปิดบังความลึกลับในดวงตาไว้ ปิ่นลูกของยาววางพาดตักแม้เวลากินข้าว กระสุนในกระเป๋าคือยื่นรอบเอว เจ้าสองคนเหินบปิ่นสั้นที่เอวโผล่เห็นแต่ด้าม

หัวใจข้าพเจ้าเต้นตุบ ๆ เมื่อนึกถึงว่าเหตุร้ายมักจะเกิดตอนชิงพลบ

ข้าพเจ้าเชื่อในความพร้อมเพรียงของชาวบ้าน เขาไม่ทิ้งกันแน่ แต่ยังไม่เชื่อคุณภาพของปิ่นแก๊ปของทอง มันเคยทรยศมาแล้ว ปิ่นลูกของของพวกนั้นกระบอกเดียวสามารถยิงได้เร็วกว่าปิ่นแก๊ปห้ากระบอกรวมกัน ทั้งคุณภาพก็เหนือกันมากนัก ข้าพเจ้าเริ่มหนาว ๆ ร้อน ๆ กินข้าวอิ่มแล้วมวนยาใบตองสูบ เขาไม่ยอมวางปิ่นเลย ข้อนี้แหละน่าสงสัย ข้าพเจ้าเคยเห็นมารยาทของนักเลงลูกทุ่งมาหลายแห่งแล้ว คนมาดีโดยมารยาท ถ้ามีปิ่นมาด้วย เขาจะส่งให้เจ้าของบ้านเอาไปเก็บตั้งแต่โผล่หัวบันไดทีเดียว

สุขนั่งกระสับกระส่าย คุกกับแขกอย่างเลื่อนลอย นาน ๆ หันมาสบตาข้าพเจ้าครั้งหนึ่ง ในแวตาบอกความกังวลอย่างหนัก เขากำลังคิดแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอยู่เหมือนกัน

ข้าพเจ้าเหลือบไปเห็นปิ่นแก๊ปของสุขพิงอยู่ซอกฝา เกิดความคิดแวบขึ้นมาทันที

“ผมจะไปยิงนกในหนอง”

ข้าพเจ้าบอกสุข เดินไปหยิบปืนโดยไม่รออนุญาต

“เดียวมันก็ปืนลงมานอนในหนองโน่น เลื่อยยิงเอา อ้อ ระวังหน้อยนะครู ปืนบอกนี้ไม่เหมือนของทอง มันแรงพอ ๆ กับลูกซอง” สุขไหวทัน ยิ้มให้ ข้าพเจ้าอย่างโล่งอก เขาคงอยากได้ยินคำพูดของข้าพเจ้ามานานแล้ว

ข้าพเจ้าไม่ยอมให้เสียเวลา คว่าปืนลงกระท่อมอย่างรวดเร็วรู้สึกเสียวสันหลังวูบ ๆ ชีวิตบนโรงนาอันเปล่าเปลี่ยวเริ่มสอนไหวพริบเหลี่ยมนักเลงให้ ข้าพเจ้าแล้ว เราอยู่แบบยีนบนขาของตัวเอง ใครโง่ เชื้อ-ตาย ใครไว-รอด ข้าพเจ้าไปรวมกลุ่มกับพวกของทองในดงโสน เขาตั้งใจโคดกอดอย่างลึมตัว ปืนของสุกระบอกนั้นมีค่ามากสำหรับเขาในยามนี้ ถ้ายังอยู่บนโรงนา ก็เท่ากับเพิ่มอาวุธให้ศัตรู เมื่อข้าพเจ้าเล่าวิธีเอาปืนลงมาให้เขารู้ ทิดโกยชมเชยเสียใหญ่

“คุณฉลาดกว่าไอ้สุข” โกยจับข้อมือข้าพเจ้าบีบแน่น

“บังเอิญนะ” ข้าพเจ้าพูดไปตามจริง

“ไม่ต้องกลัวมันแล้ว ของเราตั้งสามบอก เห็นท่าไม่ดีซัดมันก่อนเลย อย่างยิ่งพร้อมกัน ขยักไว้บอกนึ่ง” โกยวางแผนต่อสู้ เขาใจถึงกันทุกคน

ข้าพเจ้าตั้งใจเดี๋ยวนั้น สิ้นเดือนจะเข้าไปหานายอำเภอ ขออนุญาตซื้อปืนลูกซองสักกระบอกหนึ่งเอามาให้ทองใช้ เป็นค่าตอบแทนข้าวแดงแกงร้อนกินอยู่มาหลายเดือนแล้ว เขาไม่ยอมรับเงินค่าข้าวแม้แต่บาทเดียว

“บ้านทุ่งหนองหลวงไม่เคยซื้อข้าวกันกิน” ทองพูดอย่างนี้ทุกครั้งเมื่อข้าพเจ้าส่งเงินให้

ชิงพลบจวนเข้าได้เข้าไฟ ไอ้พวกนั้นลงกระท่อมเดินตัดทุ่งไปทางเหนือ มันคงไม่แน่ใจว่าจะปลอดภัย จึงยังไม่กล้าแสดงบทนุ้ออกมา พวกเรายกโขยงออกจากที่ซ่อน สุขและพิมยิ้มต้อนรับอย่างดีใจ โล่งอกกันทุกคน แต่ยังไม่ไว้ใจ

คืนนั้นเราไม่ยอมจุดตะเกียงเลย นั่งกันอยู่มืด ๆ เตรียมพร้อมเผื่อมันหวนกลับมา พิมเอาเหล้าออกมาให้กินย้อมใจ ยำปลาอย่างให้แกล้ม นั่งเฝ้ายามกันตลอดคืน พอสว่างก็แยกย้ายกันไปไถนา

ข้าพเจ้ายังรักและเห็นใจพวกเขามากขึ้น อดนอนกันทั้งคืน กลางวันยังต้องเร่งไถ เร่งดำอีก เพราะมัวหยุดนอนน้ำในนาจะแห้ง เสียแรงงานวิดน้ำเข้านา อีกหลายเหนื่อย วิดน้ำด้วยระหัดมือหรือ “โขงโง” นั้นไม่สนุกเลย ท่อนแขนทั้งสองต้องทำหน้าที่จุดระหัดติดต่อกันเป็นชั่วโมง ๆ กว่าจะได้น้ำขังในนาสักแปลงหนึ่ง

สายวันรุ่งขึ้น เรามีแขกแปลกหน้ามาอีกสามคน คราวนี้เป็นตำรวจ หัวหน้ามียศเป็นจ่านายสิบ อีกสองเป็นพล ฯ เขาเดินคอดกเข้ามาเหมือนนักมวยเดินออกจากมุมในยกห้า กางเกงเปียกและเปื้อนโคลนเลยเข้า ถอดรองเท้ามัดติดมากับเอา ตำรวจเดินตามคนร้ายมาวันกับคืนแล้ว เพิ่งมาพบบ้านคน หิวข้าวแสบท้องมาทุกคน สุขเชิญขึ้นบนกระท่อม พวกเขาอนหงายผล็อยอย่างหมดแรง ท่องไปตามพิมจากทุ่งนา รีบหุงข้าวต้มแกงเลี้ยง พิมทำอาหารเป็นพิเศษสำหรับแขกมีเกียรติ ไก่เหลือดตายจากโรคระบาดอยู่สามตัว ท่องเอามาแกงเสียดัวหนึ่ง

เรารู้จากปากคำของตำรวจว่า ไ้สามคนนั้นคือผู้ร้ายจอมปล้น หนีตำรวจมา ความเข้าใจของเราจึงไม่ผิด เกือบไปแล้วถ้าไหวไม่ทันก็เสร็จมัน เมื่อกินข้าวมีแรงแล้ว ตำรวจทั้งสามยกมือไหว้ขอใจเจ้าของบ้าน รีบลาออกตามไ้ พวกวายร้ายต่อไป ข้าพเจ้าได้ความรู้ใหม่อีกเรื่องหนึ่ง ชาวนาที่อยู่ห่างไกลอย่างสุขและทอง ต้องต้อนรับทั้งคนดีคนร้าย หม้อข้าวลูกเดียวกันนั้น ให้ความอิมทั้งผู้ร้ายและตำรวจ ในเวลาห่างกันเพียงข้ามคืน

อีกสองวันต่อมาก็สิ้นเดือน ข้าพเจ้าย่ำโคลนเข้าไปรับเงินเดือนที่อำเภอ ขออนุญาตซื้อปืนลูกซองได้อย่างใจ ในราคา 850 บาท เป็นปืนเดี่ยว พร้อมกระสุน 25 นัด ปืนกระบอกนี้ เมื่อข้าพเจ้าย้ายออกจากหนองหลวงมาแล้ว ได้โอนกรรมสิทธิ์ให้ทอง เขายังใช้อยู่จนเดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้ามีเงินเหลือหลายร้อย เพราะตั้งแต่ไปอยู่หนองหลวง ไม่ค่อยมีโอกาสดำใช้เงินเลย ขากลับจึงซื้อเสื้อผ้าไปฝากเด็ก ๆ ลูกของสุขคนละครุด ผ้านุ่งสีสวย ๆ ผากพิมสามผืน นอกนั้นเป็นยาตำราหลวง เป็นชุดสำหรับใช้ในครอบครัว

กลับมาถึงโรงนา พวกเด็ก ๆ ดีใจกันมาก พิมบอกว่าข้าพเจ้าอย่างเกรงใจ แต่กิริยาบอกว่าหล่อนมีความสุข พิมนั่งลูบคลำผ้าสามผืนที่เอามาฝากอยู่นาน มันอาจจะมากและฟุ่มเฟือยเกินไปสำหรับชาวนาอย่างพิม หล่อนไม่เคยซื้อผ้าครั้งละสามผืน แต่มันไม่มากเลยสำหรับข้าพเจ้า ผ้าสามผืน 75 บาทเท่านั้น นั่งกินเหล้าในตลาด หรือเข้าสโมสรมักเดียวหมด เงิน 75 บาทจำนวนนี้ ข้าพเจ้าใช้มันคุ้มค่าที่สุดตั้งแต่ใช้เงินมา สีน้าอมยิ้มของพิมทำให้ข้าพเจ้ามีความสุขได้ทุกโอกาสเมื่อนึกถึงหล่อน พิมเป็นเมียและแม่ชั้นเยี่ยม ข้าพเจ้ารักหล่อนเหมือนพี่ในไส้

“นี่ของทอง เอาไว้ใช้” ข้าพเจ้ายื่นปืนลูกซองให้ทอง

เขารับไปลูบคลำอย่างตื่นเต้น ปืนใหม่เอี่ยมอบน้ำยาไว้ดำขลับขึ้นเงา กระสุนสีส้มเป็นดั่งอยู่ในช่องเข็มขัดคาดเอว ทองจับปืนเล็ง บิดหางปลาหักลำดังเพละ ลองเอาลูกใส่ หักลำลูกดีดออกผิงกระเด็นไปหลายศอก เขาหัวเราะก๊าก ๆ เป็นเสียงหัวเราะที่ดังและนานที่สุดของทองตั้งแต่รู้จักกันมา ปืนเป็นเครื่องเล่นอันโปรดปรานของผู้ชาย โดยเฉพาะหนุ่มชาวนาอย่างทอง เขาต้องการมันมากกว่าเสื้อผ้าสวย ๆ เพราะปืนคือชีวิต

ตั้งแต่วันได้เป็นมา เรานอนหลับได้สนิทขึ้น ท้องมันใจในฝีมือและป็นมาก ข้าพเจ้าบังคับให้เขาลองทางป็นหลาย ๆ นัด จะได้เคยมือ เขาประเดิมป็นนกยาง ตูมหนึ่งได้มาถึงสองตัว แล้วเขาก็ไม่ยอมยิงอีกเลย เขาเสียดากระสุน เก็บไว้ใช้เวลาจำเป็น

เช้าเดือนสิบ นาแปลงสุดท้ายของทองก็เสร็จ ท่งหนองหลวงกำลังเป็น สีเขียวสด เข้า ๆ เย็น ๆ ข้าพเจ้านั่งมองท่งนาอย่างเป็นสุข แดงสีทองเคลือบอยู่ บนยอดข้าวสีเขียว เกิดประกายสุกใส ลมโบกสะบัดปรายเร็วแหลมของใบข้าว เป็นระลอก กลิ้งไปข้างหน้าไม่มีที่สิ้นสุด ดูอ่อนนุ่มเหมือนท้องนาปูลาดด้วยใยไหมสีเขียว กลิ่นโคลนจางหายไปหมดแล้ว เหลือแต่กลิ่นหอมของใบข้าวสดและ กลิ่นอากาศบริสุทธิ์

เสร็จนา ครอบครัวของชาวนามีเวลาว่าง งานนาตอนนี้ไม่มีอะไรทำ นอกจากคอยปิดน้ำและซ่อมข้าวที่ถูกปลูกกันกิน เราจึงมีเวลาพบปะพูดคุยกันบ่อยขึ้น ทองชวนข้าพเจ้าออกเที่ยวไปตามโรงนาอื่น ๆ รู้จักคนมากขึ้น แต่ละคนล้วนต้อนรับ ด้วยหัวใจซื่อบริสุทธิ์เป็นมิตรกันทั้งนั้น ขึ้นบ้านไหนคอยแต่จะหุงข้าวให้กิน เขาไม่มีอาหารพิสดารอื่นใดต้อนรับแขกได้ดีกว่าข้าว เย็นวันหนึ่ง ทิดโกยชวนข้าพเจ้า และทองไปกระท่อมของเขา เขาได้ปลาช่อนตัวใหญ่มาหลายตัว จะทำกับแก้ม เหล้าให้กิน

โรงนาของทิดโกยสกปรกรกรุงรังที่สุด เขาเป็นหม้าย ขาดแม่บ้าน เครื่องครัวจึงเป็นสีดำตั้งแต่หม้อข้าวจนจาน บนโรงนามีกลิ่นปลาร้าและน้ำปลาติดคลุ้ง แต่เมื่อคิดถึงหัวใจอันสะอาดของโกยแล้ว ข้าพเจ้าไม่รังเกียจด้วยขามสกปรก เหล่านั้นเลย ถึงมันดำก็ดำจากเขม่าไฟฟืน ไม่มีเชื้อโรคเหมือนขามในร้านอาหาร ที่หลังร้านน่าหรรษา

ทิดโกยมิ่ววิธีทำอาหารแบบประหลาด เอาโคลนพอกปลาซ่อนตัวเท่านั้นเอง จนมิดชิด โยนใส่กองไฟเผาพอดินแห้งเขาก็ได้การ เอาออกมาค่อยแกะดินออก เกล็ดปลาลอกติดกับดินเหลือแต่เนื้อปลาวาวฟู จิ้มน้ำจิ้มรสเปรี้ยวเค็มเผ็ดจัด หวาน น้ำกว่าหนึ่ง ทิดโกยหัวเราะชอบใจเมื่อเห็นข้าพเจ้ากินอย่างอร่อย ตอนนั้นข้าพเจ้า พอจิบเหล้าปารสเข้มได้แล้วแต่ต้องอาศัยน้ำล้างคอ

เหล้าสร้างสายใยสัมพันธ์ระหว่างมิตรได้เหนียวแน่นเหมือน ๆ กัน ไม่เลือกชนิดของเหล้าและราคา ข้าพเจ้าเริ่มเข้าใจคนอย่างสุข ทอง ทิดโกยมามากขึ้น เขาไม่กลัวหมดเปลืองเรื่องการกินเลย เขาเห็นครูเป็นผู้มีเกียรติสูงกว่าเขาทั้งความรู้ และฐานะ เมื่อเราร่วมกินนอนกับเขาอย่างไม่รังเกียจ เขาก็ทุ่มความรักนับถือให้เราหมดหัวใจ

ข้าพเจ้าไม่อยากแต่งเครื่องแบบข้าราชการที่หนองหลวงเลยถ้าเจ้านายไม่ บังคับ อยากใส่เสื้อม่อฮ่อม กางเกงขาก๊วยไปสอนเด็กเพื่อไม่ให้สีสันเครื่องแบบ ของข้าพเจ้ามันแบ่งทับชุดทำนาของพวกเขาสุข ทอง และทิดโกย

ข้าพเจ้าอายุใจ

บทที่ ๘

สายบัว

ทุ่งหนองหลวงเปลี่ยนสีไปตามเวลา ดินสีน้ำตาลแห้งผากเมื่อเดือนหก เปลี่ยนเป็นสีเขียวของข้าวอ่อนในเดือนแปด เดือนสิบข้าวก็เขียวสด ะริกคลื่นบนยอดข้าวอวดสีอันอำไพได้หลายมุม หลายสี หลายทัศนะ

เป็นสีเขียวมีประกายเด่นระริกในสายตาของข้าพเจ้า

หรือเป็นสีขาวอันว่างเปล่าในสายตาของนักชื้อขายที่ดิน

แต่ มันเป็นสีของธนบัตรใบละยี่สิบ ในสายตาของชาวนาอย่างทอง

ถ้าข้าวไม่ติดแล้งแห้งตายเสียก่อน เดือนสีก็จะเหลืองเป็นทองแล้ว เปลี่ยนเป็นเงินพับเข้ากระเป๋าแปรเป็นเสื้อผ้า เครื่องกิน เครื่องใช้และชำระหนี้สิน

สายวันนั้น ผมเดินเลาะไปตามคันนา เก็บต้นเหี่ยวมาทอเสื่อ ก้านดอกเหี่ยวแห้งต้นข้าวขึ้นมายาวเป็นวา หล่อนเลือกดั่งต้นงาม ๆ จะเอามาจักเป็นเส้นเล็ก ๆ ตากแห้ง หล่อนเดินลุยไประหว่างใบข้าวที่สวนเข้าหากัน สองฟากคันนา ใบข้าวถูตามเกิดเสียงดังซู่ซ่า บัวิ่งหนึ่งลงระหว่างกอข้าว ลูกกบที่เพิ่งเกิดเมื่อเดือน

หกเริ่มเป็นกบรุ่น หลังเขียวประปราย มันปรับตัวให้เข้ากับสีของต้นข้าว เมื่อมันได้ยินเสียงคนก็กระโดดลงน้ำดังจ๋อม ๆ อยู่ตลอดเวลา

นกยางขาวฝูงหนึ่งบินโฉบลงตรงช่องน้ำไหลคอยจ้องจับปลา สีขาวเหมือนกระดาษของมันติดกับสีเขียวเข้มของท้องนาเด่นชัด นกยางบินเป็นระเบียบยังกับฝูงบินสวนสนาม จำฝูงนำหน้า ถูกแถวบินตามเป็นรูปตัววี นกไถ่นำร้องเรียกตัวเมียตุง ๆ อยู่ในทะเลนา บินปรือขึ้นเมื่อคนเดินไปใกล้ เสียงปลาช่อนจับถูกปลาญี่ปุ่นปั๊บบ้างในระหว่างกอข้าว

ท้องนาตอนนี้สวย

เจ้าเสาชี้ลูกกบเล็ก ๆ เกี้ยวเบ็ดหย่อนลงล่อปลาช่อนตรงช่องน้ำไหล เบ็ดล่อปลาค้นยาวมาก ใช้ไม้ไผ่ทั้งลำ เสาวัดปลาขึ้นดังขวับ ปลาช่อนตัวเท่าแขนขึ้นไปเดินเหียง ๆ กลางอากาศ เส้าหัวเราะ ตะโกนเรียกขี้อจากน้องสาว

สายบัวออกจากโรงนามาช่วยพิมพ์เก็บต้นแห้ว เต็มขอบแล้วมัดรวมกันแบกกลับโรงนา สุข ทอง ช่วยจักต้นแห้วออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ นำไปผึ่งแดดให้แห้ง

ชาวหนองหลวงรู้จักทอเสื่อใช้เองทุกบ้าน เป็นงานฝีมือของผู้หญิงยามว่างจากงานนา ทำไว้ใช้ส่วนตัวและรับแขก ผืนไหนดสวยก็คัดไปถวายพระในวันมีเทศน์มหาชาติ

พิมพ์ทอเสื่อให้ทองและข้าพเจ้าคนละผืน หล่อนบอกว่าจะทำให้สวยสุดฝีมือเพราะได้สายบัวมาช่วยด้วย พิมพ์มัดต้นแห้วเป็นสีเขียวแดงเตรียมไว้ ถึงวันทอพิมพ์และสายบัวช่วยกันร้อยเชือกเส้นเล็ก ๆ เข้าไปในพิมพ์ไม้แล้วโยงไว้กับทุก สายบัวสอดต้นแห้วเข้าระหว่างเชือกสองแถว พิมพ์หัดพิมพ์บนต้นแห้วเป็นจังหวะ ๆ มันจะสานกันเป็นลายขัดแน่นหนา สลับสีขาวเขียวแดง มีลวดลายสวยงาม

ทองนึ่งเป็นผู้ช่วยอยู่ข้าง ๆ หูก เขายิ้มและหัวเราะอยู่ตลอดเวลา สายบัวใช้หางตาชำเลืองดูไ้หนุ่มบอย ๆ ทองนึ่งกางเกงขาก๊วย ผ่าขาวม้าคาดพุง ปล่อยท่อนบนล่อนจ้อน กล้ามแขนและอกเป็นมัด ถึงเขาไม่แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าเนื้อดี แต่สายตาของสายบัวบอกให้รู้ว่าหล่อขึ้นชมในความงามตามธรรมชาติของไ้หนุ่มมากกว่าเสื้อผ้าอาภรณ์ ร่างกายล่ำสันของทองมีค่าสำหรับงานหนัก มืออันหนาสาคนั้น มีกำลังสำหรับกำด้ามจอบและขวาน ความหล่อส่าอาจไม่สามารถสร้างความมั่งคั่งให้ครอบครัวชาวนาได้ แรงและกำลังคือขุมทรัพย์ที่มีอยู่ในหนุ่มชาวนา

ลูกคนเล็กของพิมตื่นนอน หล่อนวางมือจากพื้มทอเสื้อ

“สายบัวแทนพี่ชื้” พิมลุกจากกันครกซึ่งใช้เป็นเก้าอี้

“ช่วยสอดคันแห้วให้สายบัวเขาหน่อยชื้ ทอง” พิมหันไปบอกทองแล้ว ยิ้มเป็นนัย พิมหาโอกาสให้ทองและสายบัวทำงานร่วมกันจนสำเร็จ หนุ่มสาวทำงานกันไปเรื่อย ๆ นาน ๆ จะสบตาและยิ้มให้กันอย่างเป็นสุข เขาไม่มีคำพูดหวาน ๆ ให้กัน มีแต่หัวใจกระชับแน่นด้วยความซื่อสัตย์จริงใจ ข้าพเจ้าพลอยมีความสุขไปกับเขาด้วย มันเป็นความรักบริสุทธิ์ของหนุ่มสาวชาวนา ข้าพเจ้าแน่ใจว่าทั้งหนุ่มและสาวไม่เคยผ่านความรักจากที่ใดมาก่อนเลย ความรักของเขาไม่เคยบูด แบบนี้วันแต่งงานคงเป็นวันที่ตื่นเต้นและมีความหมายที่สุดของทองและสายบัว

เสียงหูกทอเสื้อกระตุกเป็นจังหวะสม่ำเสมอ ผืนเสื้อค่อยยาวขึ้นทีละน้อย ๆ เมื่อจวนเสร็จ ทองเรียกข้าพเจ้าไปดู

“ผืนนี้ของครู” ทองให้ข้าพเจ้าอย่างใจกว้าง

“ไม่หрокทอง ผืนนี้ต้องเป็นของทองก่อน ผมเอาทีหลัง” ข้าพเจ้ารู้ว่าสายบัวเขาตั้งใจทอให้ทองมากกว่า

“ทอให้สวย ๆ นะสายบัว” ข้าพเจ้าเดินหนีขึ้นโรงนา เปิดโอกาสให้เขามีความสุขอยู่กันตามลำพัง

เสียงกลองเพลตুম ๆ แว่วมาจากวัด สายบัววางมือจากฟืมทอเสื้อ

“หิวหรือยังพี่” สายบัวหันมาถามทองซึ่งกำลังมวนยาใบตอง

“เพิ่งเพล” เสียงเครือ ๆ ของทองตอบ

“เดี๋ยวจะตำข้าวเฒ่าให้กิน ข้าวสามเดือนออกรวง ใช้ได้แล้ว”

“ปลายนาหรือ”

“จะ ฝึค้อยอยู่ทางนี้ช่วยติดไฟเตรียมไว้ ไปเกี่ยวเดี๋ยวเดี๋ยวก็กลับ”

สายบัวหยิบเคียวเดินลุยไปข้าวคมกริบไปบนคันนา เสียงทองผิวปากหวิว ๆ อยู่ใต้ถุนโรงนา

ข้าวเหนียวชนิดสามเดือน เขาทำไว้คนละงานสำหรับทำข้าวเฒ่าและข้าวหลาม ข้าวเฒ่าต้องใช้ข้าวเหนียวที่ยังไม่แก่จัด ออกรวงพอเต่งเป็นสีเหลืองอมเขียว ถ้าแก่มากเกินไป ไม่อร่อย

สายบัวเกี่ยวข้าวมาฟ่อนหนึ่ง ใส่กระตังนวดเอาเมล็ดข้าวออกจากรวงทองแบกก้อนเส้ามาตั้งล้อมกองไฟ ตั้งกระทะให้ร้อน สายบัวใส่ข้าวเปลือกลงไปคั่วจนสุก เทใส่ครกตำขณะกำลังร้อน ๆ ข้าวอ่อนถูกความร้อนอ่อนนิ่ม เมื่อถูกตำเมล็ดจะแบนเปลือกหลุดออก ทองเป็นคนตำ สายบัวคอยเอามือค้ำก้นครกขึ้นมาช่วย เพราะข้าวเหนียวติดกันเป็นปึก ๆ พรมน้ำเกลือลงไปเล็กน้อย ได้ที่แล้วใส่กระตังผัดเกลบออกเหลือแต่เม็ดข้าวแบน ๆ กินเดี๋ยวนั้นหอมหวานมันอร่อยนัก

“เดี๋ยวจะพลา* ให้กิน”

* ยำชนิดหนึ่ง

“กวีเศษนะซี”

สายบัวขุดมะพร้าวคลุกข้าวเม่าแจกกินกินเป็นอาหารกลางวัน

นี่คืออาหารบนท้องนา เขาพลิกแพลงทำกินกันตามประสาปาก เป็นชีวิตอีกมุมหนึ่งซ่อนอยู่ตามไรนาทุกแห่งบนผืนแผ่นดินไทย เขาไม่ทะเยอทะยาน โลกอยากได้จนเกินตัว มีข้าวกิน มีเสื้อผ้าสักสองชุด ผ้าห่มนอนสักผืน ไม่ฟุ่มเฟือย มีความรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัวและเพื่อนบ้านเท่านั้นก็พอแล้วสำหรับคำว่า “ความสุข” จำเป็นต้องดิ้นทุรนทุรายแสวงหากันด้วยหรือ

ทองกินจนท้องตึง หยิบเสื่อผืนใหม่ปูได้ต้นมะขาม นอนหลับไปอย่าง เป็นสุข สายบัวกลับไปนั่งทอเสื่อต่อไป หล่อนชำเลื่องหางตาไปทางทองบ้อย ๆ สายบัวไม่รังเกียจเสียงกรนฟัดฟาดของทอง ไม่รังเกียจกางเกงขาก๊วยเปรอะโคลน ขาดรุ่งริ่งกลิ่นฉุนตัวนั้น สีหน้าอมยิ้มของหล่อนมันบอก สายบัวกระตุกพึมพำทอเสื่อ ให้เบาลง เหมือนกลัวเสียงดังฉีกฉีกจะรบกวนทำให้ทองตกใจตื่น ปล่อยให้เขานอนเต็มที กลางคืนเขาต้องนอนอย่างระมัดระวัง เฝ้าว่าควายสมบัติมีค่าของ ชาวนา

เดือนสิบแรม น้ำป่าหลากมาเต็มทุ่ง ข้าวแตกกองกองงามรวดเร็ว ข้าวพันธุ์ขนาดกลางต้นกลมเต่งกำลังตั้งท้องเตรียมออกรวง มองไปทิศใดก็เห็นแต่ สีเขียว เหมือนโลกเป็นสีเขียวทั้งหมด ชาวนาเห็นน้ำก็ดีใจ น้ำมาเดือนสิบถูกต้องตามฤดูกาล นาไม่ล้นเพราะตายแล้งแล้ว* กว่าน้ำจะแห้งข้าวก็สุกพอดี ทองปันถึงน้ำอยู่เมื่อคืนนี้เอง ข้าพเจ้ายังพลอยเป็นทุกข์ไปด้วยกลัวนาล่ม ลงแรงไปแล้วมากมาย ทั้งไถ ทั้งดำ ตายแล้งเสียก็น่าเสียดาย

* ดันข้าวตายเพราะแล้งน้ำ

วันนี้ทองยืมตลอดวัน เช่นเรือออกจากใต้ถุนโรงนา พายออกทุ่งเกี่ยวหญ้า ใส่เรือมาให้ควายกิน ระยะนี้ไอ้ทุยติดเกาะไปหากินทางไหนไม่ได้ น้ำเจิ่งนองไปหมดทุกทิศ ข้าวก็เต็มนาไม่มีที่เลี้ยง ต้องผูกไว้บนหัวปลวกหน้ากระท่อม คอยกินหญ้าจากเจ้าของทุกวัน ควายตัวหนึ่งกินหญ้าเป็นลำเรือ ทองต้องเพิ่มงานเกี่ยวหญ้าอีกอย่างหนึ่ง ถ้าว่างข้าพเจ้าชอบนั่งเรือออกไปช่วยทองเกี่ยวหญ้า มันสนุกและเป็นสุขท่ามกลางกลิ่นใบข้าว กลิ่นหญ้ากลางทุ่งนา ยามเย็นแดดอ่อน ผีเสื้อสีสวยบินจับยอข้าวจากต้นนี้ไผ่ไปกอนั่น สีเหลืองแดงสารพัด สีสดกับสีเขียวของทะเลข้าว เหมือนผ้าพื้นเขียวผืนมหึมที่มีดอกแฉ่มอยู่หลายสี ข้าพเจ้าชอบฟังเสียงนกไถ่นาร้องตุง ๆ เรียกตัวเมีย เสียงของมันก็ออกไปตามผิวน้ำ มันแหวกว่ายไประหว่างกอข้าว ไม่เห็นตัวมันง่าย ๆ ดำน้ำก็เก่ง บินก็ได้ เราอยู่ที่อยู่ของมันจากเสียงร้อง แมลงปอสีแดงเข้มเป็นหมื่นเป็นแสนตัว บินโฉบกินยุงริน เหมือนเครื่องบินรบกำลังร่อนหาเป้าทิ้งระเบิด

นกเป็ดน้ำก็มาพร้อมกับน้ำหลาก มันบินมาเป็นฝูงใหญ่เต็มฟ้า ร้องปิ๊บ ๆ เหมือนลูกเปิด นกเป็ดน้ำบินเร็วเหมือนไอพ่น เสียงปีกของมันสัมผัสอากาศฉับ ๆ บินวนรอบ ๆ หนองหลวงสองสามรอบ เหมือนเครื่องบินเตรียมลงสนาม พอเห็นว่าปลอดภัย หัวหน้าฝูงนำ ห่อปีกดึงลงน้ำยังกับนักกระโดดน้ำพุ่งตัวลงสระ เสียงดังโครมคราม น้ำแตกเป็นฟอย จำผุดจำว่ายกันอย่างสนุก มันว่ายน้ำเก่งยิ่งกว่าปลา ฤดูนี้หนองหลวงครึกครื้นด้วยเสียงนกนานาชนิด นกกระสาคอยาวเป็นวามาจับกิ่งกระทุ่มแห่งทุกวัน นกแสกบินพื้บพริบอยู่ในดงโสนและป่าจิก ข้าพเจ้ามีเพื่อนแก้เหงามากมาย ในฤดูน้ำหลากนี้ไม่เหงาเลย

เย็นแดดอ่อน เรานั่งเรือเล่น ทองถือพาย ข้าพเจ้าพายหัวเลียบไปตามขอบหนอง โสนอวดดอกเหลืองสลั้บดำเป็นพวงระย้าเต็มต้น ลำต้นตรง

แนวดัดกันเป็นดง มองไปไกลสุดสายตา มีแต่สีเหลืองและสีเขียวเท่านั้น เรา
เลือกหัวเรือเข้าระหว่างกอโสน เลือกเก็บดอกตูม ๆ ใส่เรือกลับไปให้พิมทำ
อาหารเย็น จิมน้ำพริกหรือจะแกงส้มก็หวานอร่อยทุกอย่าง แหวกป่าโสนเข้า
กลางหนอง เป็นที่ว่างแจ้งว่างผิวน้ำสะท้อนแสงแดดเป็นสีทอง บัวผืน บัวขาว
โยกก้านดอกล่อแมลงไปตามกระแสดลื่น กลิ่นหอมอ่อน ๆ โขยมากับลมเย็น

กลางหนอง เรือน้อยของสายบัวลอยล้าอยู่ท่ามกลางป่าบัว หล่อนกำลัง
เก็บสายบัวไปแกงส้ม ข้าพเจ้าเร่งให้ทองวาดเรือเข้าไป อยากเห็นรอยยิ้มของคน
ทั้งสองในบรรยากาศอันน่ารักเช่นนี้ มันพลอยให้ข้าพเจ้าเป็นสุขไปด้วย ทองสาว
สายบัวก้านยาวให้สายบัว มันอวบขาวกรอบน่ากิน ข้าพเจ้าขอร้องให้สายบัวเด็ด
บัวผืนให้ทอง หล่อนรู้ว่าโดนยั่วแต่ก็พอใจ ยิ้มอาย ๆ ขณะส่งบัวดอกสวยให้ทอง
นกตะขาบสีฟ้าเข้มสองตัวผัวเมียจับคู่กันบนกิ่งจิก ส่งเสียงออเฮะกันก่อนมุดเข้า
โพรง ตะวันจมหายไปในทุกงสีเขียวโน้นแล้ว เสียงฆ้องกลองจากวัดแว่วมาแผ่ว...
ไกล...

“วันนี้ก็ค่านะสายบัว” ทองถามสาว

“อะไรลืมนวันลืมเดือนเขียวหรือ แรม ๑๒ ค่ำแล้วจ๊ะ”

“อีกสองสามวันก็สารทแล้วซี” ทองส่งสายตาเป็นประกายอย่างตื่นเต้น

“พรุ่งนี้จะลงมือกว่นกระยาสารทแล้วละ”

ใช่แล้ว สิ้นเดือนสิบ เป็นวันสารท มีเทศน์มหาชาติที่วัด หนุ่มสาวจะได้
แต่งตัวสวย ๆ ไปทำบุญ ฟังเทศน์กันอีกครั้งหนึ่ง

“วันโกนค่อยมาเก็บดอกบัวไปบูชาพระ”

สายบัววาดฝีพายพุ่งหัวเรือออกหน้า ทองออกเรือตามไปติด ๆ

ข้าพเจ้าร้องเพลง กลิ่นโคลนสาบควาย

บทที่ ๕

นักเลง

ใกล้วันสารท ชาวนาตื่นเต้นคึกคักกันมาก ตะโกนเรียกกันโหวกเหวก ยี้มยี้มตลอดวัน เขาเคร่งอยู่กับงานมาตั้งหลายเดือนแล้ว จะได้ดักบาตร ทำบุญ ฟังเทศน์ มีโอกาสแต่งตัวสวย ๆ พบปะเพื่อนฝูงกันบ้าง ศาลาวัดเป็นโรงมหรสพ ของหนุ่มสาวชาวนา

เสียงครกตำข้าวดับดับอยู่ทุกบ้าน เขาตำข้าวเฒ่าเตรียมไว้กว่นกระยาสารท ซึ่งเป็นขนมที่ทุกบ้านต้องทำ วิธีทำยุ่งยากมาก มีข้าวเฒ่า ข้าวดอก ถั่วลิสง งามะพร้าว น้ำตาล น้ำผึ้ง เป็นส่วนผสม

พืมนั่นเน้นกับการทำขนมสำคัญนี้มาก หล่อนเตรียมงานตั้งแต่แรม ๑๓ ค่ำ วันแรกตำข้าวเฒ่า ถั่วข้าวดอก ถั่วถั่วงาให้เหลืองเตรียมไว้ รุ่งขึ้นเป็นวันกว่น สายบัว หาบเครื่องกว่นกระยาสารทมาทำร่วมกับพืมนั้น ตั้งกะทะใบบัวใหญ่ได้ร่มมะขาม ใส่ น้ำตาลลงไปเคี่ยว สัดส่วนระหว่างน้ำกับน้ำตาลและการเคี่ยวนี้สำคัญ เป็นเทคนิค คนไม่ชำนาญกว่นเสร็จจะตกทรายร่วงพรูไม่อร่อย เสียชื่อคนกว่นด้วย เพราะเขา

จะแจกแลกเปลี่ยนกันกินเป็นการอวดฝีมือกันในตัว เคี้ยวน้ำตาลได้ที่แล้ว พิมเอาข้าวเม่าและส่วนผสมทั้งหมดเทใส่ลงไปคลุกกับน้ำตาล พอได้ที่ยกลงเทใส่กระดังเกิ้ลให้เรียบเสมอกันแล้วคลึงด้วยไม้กลม ๆ จนแน่น เมื่อเย็นแข็งตัวแล้ว ใช้มีดตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ เก็บใส่ปิ๊บปิดฝากันชื้นเก็บไว้

พิมมีฝีมือ ภาระสารทของหล่อนเหนียวหนึบหอมหวานอร่อยมาก สายบัวต้องให้พิมคอยบอกเพราะงานนี้ทำกันปีละครั้ง ถ้าไม่เก่งจริงมักพลาดเสมอ ถ้าของใครตกทรายเจ้าของจะนอนคิดไปหลายคืนทีเดียว เสร็จจากงานกวนขนมบาย ๆ ก็เสริมสวยกันอีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่วันเข้าพรรษาก็เพิ่งได้ตัดผมกันหน้ากันวันนี้ ตอนเย็นงานยิ่งมากขึ้น พิมทำงานไม่ว่างมือเลย ต้องเตรียมเครื่องแกงไว้ตอนเช้า ตัดกระดาดสีสวย ๆ ห่อภาระสารทเป็นชิ้น ๆ ใส่ถาดสำหรับใส่บาตร

พิมหยิบเสื้อผ้าชุดใหม่ที่ข้าพเจ้าซื้อมาฝากออกจากหีบสังกะสี หล่อนจะประเดิมสวมไปวัด ข้าพเจ้ากับทองพายุเรือไปเก็บดอกบัวในหนองสำหรับบูชาพระทองเก็บมาฝากสายบัวหลายดอก หล่อนยิ้มจนแก้มบวม

คำลง เสียงปิ่นดังกึกก้องไปทั่วทุ่ง ข้าพเจ้าคิดว่าเกิดปลันกันขึ้นแล้วทองเล่าให้ฟังว่าเป็นประเพณีของที่นี่ วันสารทชาวบ้านจะยิงปิ่นกันสนุกเป็นการรับผีหรือไล่ผีอะไรทำนองนั้น ข้าพเจ้ามันมือขึ้นมา หยิบปิ่นยิงโด่งขึ้นฟ้ารับผีกับเขานัดหนึ่ง เสียงปิ่นกลางทุ่งขณะน้ำเจิงนองดังไปไกลมาก คืนวันโกนสารทเป็นคืนสนุกที่สุด หากคนหน้าบูดบึ้งไม่ได้เลย ตั้งวงคุยกันจนดึกดื่น พวกหนุ่มรุ่น ๆ ออกเที่ยวสาวตามโรงนา เสียงเฮฮามีอยู่ทั่วไป

รุ่งขึ้น พระยากลางองตั้งแต่ไก่โห่ พอสว่างเห็นใบไม้เขียวช้วนาก็พายเรือลัดทุ่งไปวัด ทุกคนแต่งตัวสีจูดฉาด เหลือง แดง ม่วง ตัดกับสีเขียวของทุ่งนา

อย่างเด่นชัด ข้าพเจ้า ทอง พิม สายบัว และเด็ก ๆ ไปวัดกันหมด เหลือสุขเฝ้า
กระท่อมดูวัวควายอยู่คนเดียว

ที่วัดคนแน่นศาลาจนล้นลงมาข้างล่าง เสียงคุยกันหึ่งไปทั้งศาลา ทุกคน
มีสีหน้าอึมบึ้ง ยิ้มให้กันอย่างเป็นสุขท่ามกลางกลิ่นธูปควันเทียน

เสร็จจากงานบุญ ทองพาข้าพเจ้าเดินเที่ยวไปตามหมู่บ้าน พันบ้านกำนัน
ออกชายทุ่ง มีคนเล่นการพนันกันเป็นกลุ่ม ส่วนมากเป็นพวกชวานาแถวนั้นนั่นเอง
เขาใช้เวลาว่างเล่นสนุกกัน เขาหาเม็ดยะขามแก่ ๆ มาสามเม็ดผ่าออกเป็นหกซีก
ตัดกระบอกไม้ไผ่ให้ติดข้อข้างหนึ่งมีรูปร่างคล้ายแก้ว กับกระดาดขึงแผ่นหนึ่ง
ทั้งหมดนี้เป็นอุปกรณ์การเล่นที่สนุกที่สุด มีเสน่ห์ทำเอาผู้เล่นยอมอดข้าวอดน้ำได้
อย่างประหลาด เป็นการพนันชนิดหนึ่งที่พวกชวานานิยมเล่นกัน ประวัตินั้นมายังไง
ไม่ปรากฏหลักฐาน คณะเราว่า คงแผลงมาจากลูกเต๋า หรือเบี้ยเดิม คงหาลูกเต๋า
ไม่ได้ เลยเอาเม็ดยะขามมาเล่นแก้ขัด หนักเข้าเห็นสะดวกตามท้องถิ่นไหน ๆ ก็
หาเม็ดยะขามได้ จึงเล่นสืบกันมา

วิธีเล่นก็ไม่ยาก หยิบเม็ดยะขามหกซีกใส่กระบอกเขย่าขลุ ๆ แล้วไขก
ลงบนกระดาดขึง คราวนี้ก็ควักเงินออกมาแทงกัน คู่หรือคี่ เป็นประตูลเล่น
ง่ายที่สุด เป็นความรู้ขั้นพื้นฐาน ไม่ต้องมีชั้นเชิงอะไรทั้งสิ้น เอาความเฮงช่วย
เข้ามาว่ากัน เปิดกระบอกขึ้น ดูเม็ดยะขามที่หงายเป็นสีขาว หงาย ๑-๓-๕ ก็คือ
ถ้าหงาย ๒-๔-๖ ก็คู่ ประตูลเล่นเท่ากันไม่เสียเปรียบกัน ใครถูกกวาดเงินเข้ากระเป๋
ไขกกันใหม่ นาทีเดียวรู้ได้รู้เสียทันใจดีนัก นี่ว่ากันเฉพาะนักเลงใหม่ พวกเขียน
เขายังมีวิธีเล่นพลิกแพลงออกไปอีกหลายทาง ว่ากันว่า บางคนก้มลงฟังขณะไขก
เม็ดยะขามก็สามารถรู้ว่ามันหงายก็เม็ด ขนาดนั้นทีเดียว

เราเรียกง่าย ๆ ว่าคู่คี่ นิยมกันในหมู่ชาวนา เสร็จงานว่างงานรวมกลุ่มกัน
เมื่อไร เป็นอดผ้าเม็ดมะขามเล่นกันไม่ได้ ผีมันสิง บางคนบรรทุกข้าวไปขาย ขา
กลับจอดเกวียนพักควายกินหญ้ากลางทาง เข้าได้ตันมะขามผ้าเม็ดมะขามเล่นกัน
เงินหมดเกลี้ยงไม่ถึงเมียแบบนี้ก็มี ไร่ที่ผีมันเข้า ร้ายกว่านั้นชั่วโมงเดียวหมดทั้ง
ควายทั้งนา

ทองจุดแขนข้าพเจ้าเข้าไปมุงดู ทองไม่ใช่นักเลงเล่น แต่อยากลองสนุก ๆ

“ลองเสี่ยงโชคชักดาสองตา นะครู” ทองนั่งลงข้างวง

“เอาซี” ข้าพเจ้าไม่ขัด

“คู่สิบบาท” ทองเหวี่ยงใบละสิบพับลงบนเสื่อ หลังจากไอ้ใจไขก
โพละลงไป

“คี่” ไอ้ใจฟาดใบละสิบพับลงบนเงินของทอง

“เปิด” ทองตะโกน

“คู่ไวย้” ทองหยิบเงินยี่สิบบาทขึ้นมาจากกลางวง

ไอ้ใจมองตามมือขึ้นมา พอเห็นหน้าทองมันหลบสายตาลงอย่างรวดเร็ว
แล้วไขกตาต่อไป

“คู่สิบ” ทองเหวี่ยงใบละสิบลงไปใหม่

“คี่ ๆ ๆ ๆ” ไอ้ใจเหวี่ยงแบงค์ใบละสิบพับ ๆ ทีละใบรวมห้าใบ

ทองคลำกระเป๋ายังไม่ตัดสินใจ เงินมากเกินไปสำหรับนักเลงสมัคร
เล่นอย่างเขา ไอ้ใจมองอย่างดูถูก ไอ้ใจเป็นมืออาชีพ เล่นจนขายลูกขายเมีย หมด
ทั้งควายทั้งนา กินเหล้า สูบฝิ่น เทียวไปตามเรื่อง เวลาได้ก็อึด เสียก็กลับบ้าน
หาของไปขาย ของหมดก็ขโมย

“สิบบาทเสียเวลาไวย้” ใจปัดเงินของทองออกจากวง

มันหักเหลี่ยมลูกผู้ชายกันชัด ๆ ทำให้ทองลืมนิ้ว กระตุกเงินในกระเป๋า
เหวี่ยงทับลงบนเงินไอ้ใจเท่าจำนวน

“เปิดไวย์” ทองตะโกน

ทิดมั่งค่อยจับกระบอกยกขึ้นช้า ๆ เป็นการเขย่าหัวใจคนดูและคนเล่น
ดีแท้ มันคงสนุกตอนทำให้ตื่นเต้นนี้เอง

หัวใจข้าพเจ้าเต้นรัว ภาวนาขอให้โชคเข้าข้างทอง เปิดกระบอกพันออกมา
หัวใจเกือบหยุดเต้น เม็ดมะขามหงายอยู่ ๓ เม็ด

“คือไวย์” ไอ้ใจกวาดเงินเข้าตัก

ทองเหวี่ยงแตกพลั๊ก คล่าเงินในกระเป๋า

โพละ ไอ้ใจโขกอีก

“ตี ๆ ๆ ๆ” คราวนี้อ้ายใจลงก่อน วางเงินลงบนเสื่อร้อยบาท ดูหน้า
ทองอย่างทำทนาย

“ว่าไงไวย์ นักเลง ไม่สู้ก็ลูก” ใจทำ

“คู่ ๆ ๆ ๆ” ทองตะโกนพร้อมเหวี่ยงเงินก้อนสุดท้ายลงจนหมดกระเป๋
ทิดมั่งรินเหล้าส่งให้ทองครึ่งแก้ว เขาเทลงคอพรวดเดียว ทุกคนตาจับ
อยู่ที่กระบอกไม้ไผ่กลางวง

“เปิด”

ทิดมั่งยื่นมืออันสั้นดิกไปจับกระบอกหนึ่งอยู่นาน คนในวงเงิบกริบ มี
แต่เสียงถอนหายใจ กว่าทิดมั่งจะยกกระบอกขึ้นได้มันยากเย็นยิ่งกัวยกซุงทั้งท่อน

“คู่ไวย์” ทองตะโกน พร้อมกับเสียงฮาของทิดมั่ง เขากวาดเงินเข้า
กระเป๋า ยกแขนปาดเหงื่อที่หน้า ข้าพเจ้าชวนทองกลับ

“กลับละ” ทองลุกขึ้น

“ได้แล้วเลิก มันก็นักเลงสวะซีวีย์” ใจไม่พอใจ

ข้าพเจ้ามารู้ตอนหลังว่า ใจผิดเส้นกับทองมาก่อนมันเคยไปติดพัน
สายบัวอยู่พักหนึ่ง อีสาวไม่เล่นด้วย เพราะทองเป็นที่หมายอยู่แล้ว ทำให้ใจ
โกรธ เรื่องมันจึงกินใจกันอยู่

“กูจะกลับ” ทองเปลี่ยนท่าทางเป็นคนละคน ตาของเขามีแววฉุนากแล้ว
“ตัวเมีย” ใจลุกขึ้น

“ไหนวะตัวผู้” ทองหันขวับทันที

“กู” ใจใสดเมืงมะขามใส่หน้าทอง

ทองเหวี่ยงหมัดตูมออกไปทันควัน คนในวงแตกฮือ จากนั้นมวยวัดก็
เริ่มขึ้น เหวี่ยงหมัดเข้าใส่กันดึบดึบ คนดูตีวงล้อมออกไป

“ไอ้ทองต่อสองหนึ่ง” นักพนันเริ่มต่อรองกันลั่น

ยังไม่ทันรู้แพ้รู้ชนะ กำนันเข้ามาตวาดให้เลิกกัน โดนด่าเสียพักหนึ่ง
เราก็แยกกันกลับโรงนา

ทองแวะร้านเจ๊กเฮง ซื้อแหและยอไปอย่างละปาก

เข้าเดือนสิบเอ็ด ฟ้าหนองหลวงโปร่งใส ลมหนาวโรยตัวมาอ่อน ๆ
เตือนให้รู้ว่าฝนกำลังจะสั่งฟ้า น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว คันนาไผ่พ้นน้ำแล้ว ข้าว
เจ็ดรวง ปิ่นแก้ว น้ำดอกไม้ตั้งท้องลำต้นเต่งตึงแทบปริ จำปาซ้อนผลิรวงอ่อน
สีชาวแซมขึ้นสลบไประปราย ฤดูเกี่ยวกำลังจะมาถึงแล้ว

วันนั้นเป็นวันสารท ทองกลับจากตรวจดูข้าวตะโกนโหวก ๆ บอกอาการ
ตื่นเต็นมาแต่ไกล

“ปลาขึ้น ปลาขึ้นแล้วพี่พิม น้ำเดือดคลักเลย” ทองบอกพี่สะใภ้

“ปลาขึ้น” พืชมัตถินเดินไปด้วยเพราะเป็นข่าวดีของชาวนาทุกคน เขาจะได้ปลาเป็นอาหารอย่างมากมาย

ทองรีบขึ้นโรงนา คว่ำแหผืนใหม่แบกใส่ป่าอย่างร้อนรน ข้าพเจ้าหยิบข้อไปใหญ่ขอตามไปด้วย

“ไม่กินข้าวก่อนหรือ” พืชมถามอย่างเป็นห่วง

“เดี่ยวให้อैसेเอาไปให้ด้วย กินข้างคลองโน้นแหละ ขอน้ำพริกอย่างเดียว”

ปลาขึ้น หมายถึง ปลาในคลองจับฝูงว่ายทวนน้ำขึ้นไป มันจะกระโดดโลดเต้นกันสนุกสนาน พวกชาวนามีโอกาสจับปลากันได้มาก ๆ ทุกปี พวกผู้ชายทอดแห ผู้หญิงยกยอ ปลาสร้อยขุมที่สุด ยกยอข้างตลิ่งพักเดียวเต็มข้อง ปลาใหญ่ส่วนมากติดแหและขึ้นตอนกลางคืน ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นปลาที่โหนดมากมายอย่างนั้น เสียงปลาสร้อยหลบซู่ซ่า บับปวนเหมือนน้ำกำลังจะเดือด ทำเอาตื่นเต้นจนลืมหัวข้าว

ทองสอนให้ข้าพเจ้าทอดแห เป็นกีฬาที่ตื่นเต้นและสนุก เหวี่ยงแหลงไปโครมแรก แหบานเท่ากระดังเท่านั้น แต่พอยืดขึ้นมา ข้าพเจ้าร้องลั่นด้วยความดีใจ ปลากด ปลาเนื้ออ่อนติดแหเป็นกิโลฯ ทองเห็นข้าพเจ้ากำลังมันมือ จึงปล่อยให้ทอดแหจนหายอยาก เขาบอกว่ามือใหม่มักโชคดี

ข่าวปลาขึ้นรู้ถึงไหนคนมาถึงนั้น สองฟากคลองคึกคักยังกับมืงานตอนค่ำ พืมห่อข้าวมาส่ง ทองก่อไฟลุกโชนสำหรับผิง เขาเลือกปลาเนื้ออ่อนตัวโต ๆ สด ๆ ปิ้งไฟมากมาย ปลาหน้านี้มันหยดทุกตัว กลิ่นของมันหอมหวานชวนน้ำลายสอเรานั่งยอง ๆ ข้างกองไฟกินข้าวกัน ฉีกปลาจิ้มน้ำพริกทีละครึ่งตัว กินปลาเข้าไปมากกว่าข้าวเสียอีก ยิ่งดีก ปลาใหญ่ยิ่งติดมากขึ้น เสียงร้องเกรียวกราวจากผู้หญิง

ดังอยู่ตลอดเวลา ปลาตัวมักทำให้พวกยกยอร้องลั่น มันโจนขึ้นมาโดนคนยกยอจนตกใจ ทั้งสนุกทั้งตื่นเต้น ปลามากมายอย่างไม่น่าเชื่อ ทุกตารางนิ้วในน้ำมีแต่ปลา

สายบัวยืนยกยออยู่ใกล้ ๆ ทอง พิมเอากะบุงมาใส่ปลาในโรงนา คัดปลาออกเป็นประเภท ๆ ปลาสร้อยตัวสวย ๆ ต้มเค็ม ที่เหลือเค้าเกลือใส่ไหหน้าปลา ปลาตะเพียนใส่เกลือทำเค็ม ปลาเนื้ออื่น ๆ อย่างกรอบ ที่เนื้อลุ่มก็ทำปลาร้าเก็บไว้กินหน้าแล้ง

ตั้งแต่นั้น เรามีอาหารกินอย่างสมบูรณ์ ไม่อดอยากเลย

บทที่ ๑๐

ลมหนาว

เดือนอ้ายแรม น้ำในนาแห้งขุดเหลือแต่โคลน สีเขียวเข้มของทุ่งหนอง
หลวงค่อยจางลง แล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง รวงข้าวเต่งตึงโค้งงอนด้วยน้ำหนัก
ของเมล็ด โยนตัวได้ลมหนาวอย่างน่ารัก ลำต้นเริ่มโอนเอน ที่ตาน้ำหนักรวง
ไม่ไหวก็ล้มลง

ลมตะวันตกเฉียงใต้หยุดพักผ่อน เป็นหน้าที่ของลมเหนือเข้ามารับช่วง
แทน เสียงกังหันหวีอ ๆ อยู่ลั่นทุ่ง ความหนาวทวีขึ้นทุกวัน เดือนให้ทุกชีวิต
ในท้องนาปรับตัว สัตว์ทุกพันธุ์เริ่มสะสมไขมัน ปลาเริ่มเอ้ม ปูมันคับกระดอง
กบมันเกาะไส้เป็นพวง ต้นไม้หลายชนิดผลัดใบรอรับความแห้งแล้ง ทองกวาว
จั่ว ผลิดอกสีแสดแข่งกันเต็มต้น ผักบุ้ง ผักตบชวาออกดอกสีม่วงสวยสดอยู่ใน
คลอง สัตว์เล็กสัตว์ใหญ่กระสันหาคู่ หมาหอนหากันตลอดคืน บ้างจับกลุ่มทำ
ศึกชิงนางกันอยู่เกรียวกราว

ทองตื่นแต่เช้ามีด แยกไม้ไผ่ลำยาวออกไปนาบข้าวกลางทุ่ง เขาจับตรงกลางลำไผ่ วางทาบโคนต้นข้าว กดลงดันรูดหน้าไปจนหมดแปลง ข้าวโคนน้ำหนักของรวงถ่วงเปลือยอยู่แล้ว ล้มลงเรียบราบไปทางเดียวกันสะดวกเวลาเกี่ยว ถ้าปล่อยไว้ มันจะล้มเกะกะไม่เป็นระเบียบ เกียวยากน้ำค้างสลัดจากต้นข้าวเปียกทองโชกทั้งตัว ท้องนาฝึกเขาให้หนาวน้อยกว่าชนชั้นมีสตางค์ซึ่งซื้อเสื้อกันหนาวราคาเป็นพัน เสื้อตัวเดียวของทองใช้ได้ทุกฤดู ทุกอุณหภูมิ ภายใต้ผิวหนังอันดำคล้ำของเขามีเครื่องปรับอากาศโดยอัตโนมัติ

ท้องนาฟื้นขึ้นแล้ว หลังจากมันหลับไปตั้งแต่หมดฤดูดำ กำมะหยี่สีเขียวผืนมหิมา ที่ปูทับอยู่บนทุ่งหนองหลวง ถูกมือของกาลเวลากะชากทิ้งไปแล้วคลี่กำมะหยี่ผืนใหม่ สีทองอร่ามปูลงไปแทน มันคือทุ่งรวงทองสวยงามต้องบรรยายด้วยเพลงช่อทิพย์รวงทอง ให้นักร้องแผ่นเสียงทองคำรวมลำคอกันเข้าทำหน้าที่ร้อง มีนักดนตรีมือหนึ่งรวมมือกันเข้าเป็นร้อยมือพันมือ ช่วยกันบรรเลง ภาพท้องนาขามนี้จึงจะงามได้สมจริง สมใจ

นกกระจาบฝูงมหิมาโฉบลงกินเมล็ดข้าวใหม่อันหอมหวาน ฝูงแล้วฝูงเล่า เจ้าเสาทำหน้าที่ไล่นก เคาะป๊อปโปง ๆ ลั่นทุ่ง เด็กหนุ่มบางคนเจาะทำนองเพลงร่ำวงเข้าไปในจังหวะไล่นกด้วย นกกระจาบบินจากแปลงนี้ไปแปลงโน้น อยู่ไม่สุข บินขึ้นลงพร้อมเพรียง ข้าพเจ้าไม่รู้เหมือนกันว่า มันจะยังสามัคคีกันคืออยู่หรือเปล่าหรือกลายเป็นนกกระจาบที่แตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่าแบบในนิทานไปแล้วก็ไม่รู้ ต้องใช้ตาข่ายในล่อนเป็นเครื่องพิสูจน์ ดูที่รีว่าข่ายในล่อนทำจากญี่ปุ่นมันจะล่อยไปติดต้นไม้เพราะความพร้อมเพรียงของฝูงนกได้ไหม หรือนกจะกลายเป็นสินค้าทอดกรอบสำหรับแกล้มเหล้าบนรถไฟ เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์เสียงหัวเราะและเสียงร้องไห้ของฝูงนก

ข้าวสุกเต็มมาแล้ว เราแทบไม่มีเวลานั่งคุยกันเลย เวลาทั้งหมดของครอบครัวชาวนาอยู่กลางทุ่ง แม้แต่ลูกคนเล็กของพิมก็เอาเปลไปแขวนไว้ด้วย สุขหาไปตามาบังแดดให้ งานเกี่ยวข้องแข่งกับเวลา ถ้าข้าวแก่จัดแห้งกรอบ รวงข้าวจะหักตกหล่นเสียหาย ข้าวแต่ละเจ้าก็ไม่พร้อมกันขึ้นอยู่กับพันธุ์และระยะเวลาปักดำก่อนหลัง เมื่อของใครแก่หลายแปลงพร้อม ๆ กัน มักจะลงแขกเอาแรงกัน เพื่อให้ทันเวลา

วันนี้ลงแขกเกี่ยวข้าวของทองเป็นนัดแรก เข้าแถวหน้ากระดาน เว้นระยะห่างกันวาหนึ่ง หน้าใครหน้ามัน บุกดะลุไปข้างหน้า มีเคียวเป็นอาวุธ ต้นข้าวเป็นคู่ต่อสู้ เป็นเกมกีฬาอาชีพ สอดปลายเคียวอันแหลมคมเกี่ยวกระหวัด ต้นข้าวรุคขึ้นมารับด้วยมืออีกข้างหนึ่งพร้อมกระตุกมือ ต้นข้าวขาดอย่างง่ายดาย เป็นการปฏิบัติโดยฉับไว ด้วยความซ้ำซ้อนของเสียงดังปัด ๆ ถีบยับกับเสียงควายกินหญ้า เต็มกำมือแล้ว วางรวงข้าวรวมเป็นกอง ๆ เพื่อตากแห้งเตรียมมัดเป็นฟ่อนต่อไป

งานเกี่ยวผู้หญิงมีฝีมือมากกว่าผู้ชาย ทองไม่ชอบเกี่ยวข้าวนัก เขาบ่นปวดหลัง ยืนตัวงอเป็นกุ่มตลอดเวลาหลายวัน เกี่ยวทีละ ๔ - ๕ ต้นกว่าจะได้เป็นวา เป็นงาน เป็นไร่ ปาเข้าไปเดือนสามเดือนสี่ ทองยึดตัวและหลังบ่อย ๆ เขาเข้าคู่กับสายบัวขนานด้วยพิมและสุข

พิมและสายบัวล้าหน้าไปตั้งแล้ว หล่อนตัวดเคียวผับ ๆ ราวกับมือหล่อนเป็นเครื่องจักร ทองตามไม่ทัน

พวกหนุ่ม ๆ ร้องเพลงเกี่ยวข้าวกัน

“...เกี่ยวเถอะนะแม่เกี่ยว อย่ามัวชะงักแลเหลียว เคียวเคียวจะเกี่ยวก้อยเออ..”

เสียงเพลงพอทำให้หายปวดหลังได้บ้าง

“แม่ฝรั่งข้างรั้ว น้องจะสุกคาขั้วไว้อะใคร พี่มาคอยอยู่กอดันเมื่อไรจะหล่น
สักใบ.. ”

ไอ้แหวเปลี่ยนจากเพลงเกี่ยวข้าวมาว่ากลอนยี่เก

“ไอ้เวยเอ๊ย ที่ไร ๆ มึงก็ร้องอยู่กะอีกลอนนี้ทั้งหน้าเกี่ยว หน้าดำ”

ทิดโกยดำ

“ก็มันได้แค่นั้น” ไอ้แหวยอมรับ

“เข้าผู้หญิงสู้เขาอีหนู มันร้องเกี่ยวแล้ว ได้ยินไหม” ทิดโกยหันไป
ยุพวกสาว ๆ

“...พ่อคนจรมอนหมิ่นหากินไม่เป็นหลัก เทียบบอกฝากรักไม่เลือกที่ใด น้องเป็น
ฝรั่งอยู่ในรั้วไม่ยอมหลุดขั้วให้ใคร...” แบน สาวรุ่นร้องตอบ

เสียงผู้หญิงร้องเชียร์และหัวเราะกันลั่นทุ่ง

“เข้าสู้เขาให้ได้นะไว้อี้แหว กูว่ามึงแพ้” ทิดโกยหัวร่อเฮ้อ ๆ ลง

ลูกคอ

“ยังหрокน่าพี่ทิด” ไอ้แหวไม่ยอม

“ก็ร้องซีไว้อี้”

“เอาไว้อี้พรงนี้มั่ง”

“อีไร”

ตลอดหน้าเกี่ยว ชีวิตข้าซากอยู่ที่งานเกี่ยวและบนที่นอนเท่านั้น มีดลง
พอหัวถึงหมอนทองก็หลับเป็นตาย ข้าพเจ้านอนอย่างทรมาณ กลางทุ่งลมหนาว
ทารุณร้ายกาจ โรงนาหลังนั้นปล่อยให้ลมโกรกมาได้ทุกทิศทางขดจนตัวเหลือคอก
เดียวยังไม่อุ่น ทองเขาห่มผ้าผืนเดียวเท่านั้น ไม่บ่นหนาวเลย ผิวหนั่งข้าพเจ้า
บางเกินไป

เข้าเดือนสาม ทุ่งหนองหลวงแห่งโกรก ดินเริ่มแตกกระแหง ภัยของชาวนามันมาพร้อมกับการแห้งของดิน ข้าวขโมยควายแว่วเข้าหูทุกวัน ทองเริ่มนอนไม่เต็มตาอีกแล้ว

เย็นวันหนึ่ง ทองชวนข้าพเจ้าลงไปนอนข้างล่าง เขาเอาฟางข้าวมาทำซุ้มข้างหัวปลวก ซุมนั้นทำง่าย ๆ เป็นรูปกระทะคว่ำ มีประตูพอคลานเข้าไปได้ในนั้นปูด้วยฟางหนาเตอะ เอาเสื่อปูทับข้างบน อ่อนนุ่มนอนอุ่นสบายมาก ข้าพเจ้าไม่หนาวอีกเลย ทองกับสุขผลัดเวรกันเฝ้าควาย ทองนอนหัวค่ำสุขนอนรอบดึก เขาอยู่กันอย่างนี้ตลอดฤดูเกี่ยวข้าว

แล้วคืนแห่งความเศร้าโศกก็มาถึง ข้าพเจ้ากำลังหลับสบายอยู่ในซุ้มฟาง ตกใจตื่นเมื่อมีเสียงป็นดังหูดับ เป็นการยิงต่อสู้กันอย่างดุเดือด ข้าพเจ้าไม่กล้าโง่หัวขึ้น คลำหาทองไม่พบ คราวนี้ข้าพเจ้าตกใจกลัวน้อยกว่าคราวที่แล้ว เพราะปืนลูกซองใหม่เอี่ยมทำให้เราอบอุ่น แต่ก็ยังสั่นริก ๆ อยู่ในผ้าห่ม นึกสาปแช่งไอ้พวกวายร้าย ขอให้มันโดนปืนของทองคืนพราศักคนสองคน มันเพียรมารบกว่นไม่หยุดหย่อน เพราะควายของทองงามที่สุดในหนองหลวง ถ้าเอาไปขายก็ได้ราคา

เมื่อเสียงป็นสงบลง มีเสียงหวีดร้องอย่างตกใจของพิมดังขึ้น เสียงนั้นทำให้หัวใจเกือบหยุดเต้น เย็นวูบไปทั้งตัว สั่นเหมือนเป็นมาเลเรีย มันต้องเกิดเหตุร้ายขึ้นแล้ว สุขและทองติดตามยิงขโมยออกไปทางชายหนอง ข้าพเจ้าตัดสินใจลุก วิ่งขึ้นกระท่อมของพิมทันที บนนั้นมีคณิศร ไม่เห็นอะไรเลย ได้ยินแต่เสียงร้องให้สะอึกสะอื้นของพิม

“เสากถูกปืนเสียแล้ว” พิมบอกด้วยเสียงสะอื้น

“เสาทูกป็น” ข้าพเจ้าพูดได้เท่านั้น เย็นวูบทั้งตัว ดูเหมือนอากาศมัน
ลดอุณหภูมิลงถึงจุดน้ำแข็ง พยายามกักฟันไม่ให้มันเต้นระบำ อยากจุดตะเกียง
ดูอาการของเสา แต่ไม่แน่ใจ กลัวไอ้พวกนั้นจะสาตกะสุนเข้ามาอีก

ข้าพเจ้าวิ่งลงกระท่อมเหมือนตื่นไฟ จับอะไรไม่ถูก พอดีสุขและทอง
วิ่งสวนขึ้นมา เขาคงได้ยินเสียงร้องของพิม

สองพี่น้องโจนขึ้นกระท่อมอย่างรวดเร็ว ทองจุดตะเกียงขึ้น สุขทิ้งปิ่น
โดดเข้ากอดลูกชายคนโต

“ตายเสียแล้ว” สุขพึมพำ กัดฟันกรอด ๆ

ลมหนาวโกรกลอดฝามาหวิวหวิว กังหันปลายนาครางโหยหวนเข้าไป
กัดหัวใจ พิมใช้มือลูบหัวลูกชายสะอื้นอย่างน่าสงสาร ภาพนี้ติดตาข้าพเจ้าอยู่

อย่างไม่มีวันลบเลือนเลย มันเป็นนิยายเศร้าเหนือความเศร้าที่มีอยู่จริงกลางทุ่งนา
เสาหลักตาสนิท หัวห้อยลงบนดักอันอบอุ่นของแม่ ตรงขมับซ้ายมีรอยเลือดไหล
เป็นทาง

เสา ลูกคนโต ช่วยงานพ่อแม่ได้สารพัด ตักน้ำ ผ่าฟัน เลี้ยงน้อง หา
ผักปลา อีกไม่กี่ปีเสาก็จะถือหางไถแทนพ่อได้แล้ว มันเป็นเหตุการณ์อันเลวร้าย
ที่เกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว ข้าพเจ้าเศร้าสะเทือนใจเหลือเกิน ไม่มีอะไรปลอบใจได้ดี
กว่าธรรมะของพระพุทธเจ้า ทุกสิ่งมีแตกมีดับเป็นธรรมดา แต่บางที่ข้าพเจ้า
ก็อดสงสัยไม่ได้เหมือนกันว่าทำไมไอ้พวกวายร้ายมันไม่ดับบ้างเล่า ปล่อยให้มัน
ลอยนวลกลับไปข่มเหงคนอื่นทำไม

เราเข้าใจว่า เสาคงตกใจเสียงปืนลุกขึ้นนั่ง พอดีกับไอ้พวกนั้นยิงสาด
ขึ้นกระท่อมถูกหัวแผลเดียวตายทันที

ทิดโกยตะโกนเรียกโหวก ๆ พอรู้เรื่องตะโกนเรียกกันต่อ ๆ ไป พักเดียว
เพื่อนบ้านก็มากันเต็ม ทิดโกย ทิดมั่งกั๊ดฟันกรอด ๆ อย่างโกรธแค้น ทุกคน
มีสีหน้าเครียด พร้อมทั้งจะฆ่าคนได้ทุกโอกาส มันเป็นโศกนาฏิกณ์ที่น่ากลัวที่สุด ตั้งแต่
ข้าพเจ้าเห็นหน้าคนมา เราก่อไฟกองใหญ่ขึ้นหน้าโรงนา ไอ้แหวเอาเหล้าปามา
หลายขวด นั่งกินเหล้ารอเวลาสว่าง ทองกินเหล้าอย่างบ้าคลั่ง แหวตาของเขา
สะท้อนแสงไฟวาว เหมือนตาหมาป่า

รุ่งขึ้น ทุกคนหยุดงานเกี่ยวข้าว มาช่วยสุขจัดการศพ เขาช่วยกันโดยไม่
ต้องวาน ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย สุขกับไอ้แหวไปแจ้งความบ้านกำนัน ทิดโกย
กับพวกไปโค่นต้นจิวปลายนา ช่วยกันเลื่อยเป็นแผ่นกระดาน เอามาตัด ประกอบ
เป็นหีบศพ ทิดหรั่งตัดกระดาษเงินกระดาษทองเป็นลวดลายวิจิตร ประดับ

ข้างหีบศพทั้งสี่ด้าน ปาย ๆ หีบศพก็เสร็จ สายบัวก็เป็นหัวหน้าคนครัวแทนพิม
พวกสาว ๆ มาช่วยทำอาหารเลี้ยงคนมาช่วยงาน

คิดมั่งไปนิมนต์พระมาสวดตอนกลางคืน ทุกคนแบ่งงานกันทำอย่าง
รีบเร่ง สุขตกลงเอาศพไว้สองคืน เพราะกว่ารายงานจะถึงอำเภอก็วันหนึ่ง
เจ้าหน้าที่ออกมาชันสูตรศพอีกวันหนึ่ง เร็วกว่านั้นไม่ทัน พวกแม่บ้านจากโรงนา
ละแวกนั้น ทอยกันหาบข้าวของมาช่วย มีข้าวสาร พริก เกล็ด มะพร้าว ผัก
ปลา ธารพัด ไม่ต้องซื้อ น้ำใจของชาวนาทำให้ข้าพเจ้าน้ำตาคลอด้วยความดี
คันใจ ยามเป็นยามตายเขาไม่ทอดทิ้งกันเลย

กลางคืนพระมาสวดอภิธรรมสี่รูป หลังจากพระสวดจบ พวกผู้หญิง
ลงได้ช่วยกันทำครัว เตรียมอาหารไว้ถวายพระตอนเช้า พวกผู้ชายเล่นหมาก
รูกันบ้างนั่งคุยกันบ้าง อยู่เป็นเพื่อนศพจนสว่าง เจ้าหน้าที่มาชันสูตรศพเสร็จ
ก็เคลื่อนศพไปวัดซึ่งอยู่ไกลราว ๆ ตามกิโลเมตร เขามลัดกันหามไค้ไปบนคันทนา

ตั้งแต่วันนั้น โรงนาที่เจียบเหงา ทองพุดน้อยลง พิมไม่ยิ้มเลย สุขทำ
แต่งงาน

ข้าพเจ้าอยากร้องไห้

บทที่ ๑๑

เวทีข้าว

เดือนสามแรก ลมหนาวโกรกมารุนแรงขึ้น กังหันหมุนหวิว ๆ ตลอดวัน
ฟ้าครางฮึม ๆ แล้วอากาศก็เริ่มเปลี่ยนแปลง สะบัดร้อนสะบัดหนาว บอกให้รู้ว่า
ฤดูร้อนใกล้จะมาแล้ว ชวนาเร่งมือจนแทบไม่มีเวลากิน เขากลับฝนตกข้างนอก
เสียหาย

ทองเลือกเนินดินข้างโรงนาเป็นลานนวดข้าว เขาใช้จอบคายพื้นดินให้
เรียบเสมอกัน กว้างขนาดสนามตะกร้อ เก็บเศษไม้ใบหญ้าออกจนเกลี้ยง ขน
ขี้ควายในคอกมากองไว้กลางลาน เมื่อได้พอแล้วเอาขี้ควายละลายน้ำให้ชื้น เทราด
พื้นดิน ใช้ไม้กวาดต้นหญ้าไล่ให้ทั่ว เมื่อทิ้งตากแดดแห้งแล้ว ขี้ควายผสมดิน
เกาะตัวแน่น ฉาบผิวดินเหมือนเทราดด้วยซีเมนต์ ไม่เป็นฝุ่น ใช้เป็นลานนวดข้าว
ได้อย่างดีไม่สกปรก กลางลานปักเสาสูงไว้ต้นหนึ่งทำด้วยไม้คูณ เชื้อถือกันมา
แต่โบราณเป็นเคล็ดตรงคำว่าคูณ เสียงพ้องกับคูณที่แปลว่าเพิ่มขึ้น ทวีขึ้น คง
ต้องการให้การทำนาเจริญขึ้นตามชื่อไม้นั้น

ทองขลุ่ยอยู่กับลานข้าวทั้งวัน สุขแรงมือเกี่ยวข้าวเจ็ดรวงซึ่งเป็นข้าว
หนักอยู่ปลานา หิมวางเคียวมาช่วยทอง ลานต้องเสร็จวันนี้ รุ่งขึ้นจะขนข้าว
เข้าลานแล้ว

“เหม็นนะพี่คิม” ทองอยากให้พี่อ้มเสียบ้าง

“ก็ใครว่าพี่คิมหอม” คิมอ้มคิดหนึ่ง ความทุกข์โศกค่อยจางลงไป
บ้างแล้ว

“ไม่พอ” ทองหมายถึงพี่คิม

“เคียวพี่จะไปหาบจากกลางทุ่ง”

คิมหยิบกระบุงหาบออกไป เก็บพี่คิมแห่งละกองสองกองใส่กระบุง
พลันไม่เคยรังเกียจว่าเป็นของสกปรก เพราะมันเป็นส่วนหนึ่งของงานอาชีพ
พี่คิมเหล่านี้แหละมันจะรองรับเมล็ดข้าวที่หล่นออกจากรวงทุกเมล็ด แล้วเปลี่ยนไป
เป็นอาหารหลักของทุกคน เข้าไปอยู่ในหม้อข้าวของคนทุกชั้นทุกอาชีพ ขึ้นไป
วางไว้อยู่บนโต๊ะอาหารในภัตตาคารโดยที่บางคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามันเคยคลุกอยู่กับซี
ของที่น่าเกลียดมาก่อน คิมผสมพี่คิมเทราดลานต่อจากทอง ทองแบกขวานไป
ปลานา จัดกิ่งคูณมาปักกลางลาน บ้าง ๆ ลานก็เสร็จ

แดดอ่อน น้ำค้างเริ่มลงจับตามฟางข้าว ยามนี้เหมาะสำหรับวัดฟ่อน
ข้าว สุขกับทองยังไม่ยอมหยุดงาน เขาดึงทุ่งนาอีก ถังลงมัดฟ่อนข้าวซึ่งตากทิ้งไว้
จนแห้งแล้ว เตรียมหาบเข้าลาน การวัดฟ่อนข้าวต้องทำเวลาน้ำค้างลงเข้า ๆ
เย็น ๆ กลางคืนยิ่งดี รวงข้าวจะอ่อนนุ่มไม่หักร่วงหล่นเสียหาย ฟ่อนข้าวที่วัดแล้ว
คิมใช้ไม้คั้นเหลา* เสียบข้างละ ๕ - ๖ ฟ่อน หาบเข้าลาน ไม้คั้นเหลาทำด้วย

* ทางภาคเหนือ มีงานพิธีคั้นเหลา เรียกไม้คั้นเหลา คั้นเหลาถึงหาบ ท้าวท้าวถึงความเมตตาของ
ปลาทั้งสองข้าง มีลักษณะคล้าย “คาว”

ไม้ไผ่ทั้งลำ ยาวกว่า ๆ ปลายแหลมทั้งสองข้างสำหรับเสียบฟ่อนข้าวหอบ งานใกล้จะเสร็จ คูสีหน้าของทุกคนแจ่มใสขึ้น เห็นเมล็ดข้าวเหลืองจ้ำอยู่กับรวงแล้ว เป็นอันเชื่อได้ว่าปีนี้ไม่อดตายแน่ ตอนใกล้ ๆ โรงนาเขาหอบมารวมในลาน ส่วนทางปลายนาใช้เกวียนบรรทุก

สายบัวก็ยุ่งอยู่กับงานขนข้าวเข้าลาน จนแทบไม่มีเวลามาคูกับพิมเลย ขนข้าวเสร็จสายบัวจึงเอาข่าวดีมาบอกพิม

“ปีนี้นางวัดเรามีเยเกถึงสองวงนะพี่” สายบัวบอกด้วยสีหน้าเบิกบาน
“ประชันหรือ”

“จะ เห็นว่ามีเดิมพันกันด้วย ใครแพ้ไม่เอาค่าจ้าง”

“คงสนุก”

“เราต้องเร่งงานนวดข้าวให้เสร็จก่อนงานถึงจะสนุก ไม่ต้องห่วงหน้าห่วงหลัง”

“ก็ค่าแล้วสายบัว”

“พรุ่งนี้ก็เข้าเดือนสี่แล้ว”

“จันทัน งานวัดเราเพ็ญเดือนสี่ ยังอีกตั้งครึ่งเดือน”

วงสนทนาเริ่มพูดถึงงานประจำปีที่วัด ทิดโกยอยากฟังเทศน์แบบ ปุจฉาวิสัชนาสามธรรมมาสน์ แกบบอกว่าพระท่านชักใช้กันแจ่มแจ้งดี ไฉ่แวงเร่งวันเร่งคืนอยากดูเยเก หลายคนอยากสร่งน้ำพระ พวกเด็ก ๆ อยากเดินเข้าเขาวงกต

เทศกาลทุบข้าวมาถึง เป็นระยะเวลาที่สนุกที่สุดของการทำนา มีแต่เสียงโห่ร้องตะโกนโหวกเหวกสลับเสียงเพลง กลอนเยเกดังลั่นทุ่ง หนุ่มสาวลงแขกทุบข้าวสนุกกันทุกคืน การทุบข้าวนิยมลงแขกทำกันกลางคืน เดือนหงาย

ยิ่งเหมาะ เสร็จจากงานนี้ไปทานโน้น หมกเวียนกันไป ตามธรรมเนียม เจ้าของ
 ลานต้องมีเหล้าไว้เลี้ยงผู้ชาย ขนมหวาน ๆ สำหรับผู้หญิง เหล้าป่าทำเองชุกช่อน
 ไว้ตามป้าชายคลอง พอถึงเวลาก็แบกมาตั้งไว้กลางลานเลี้ยงกันเป็นไท ๆ ขนม
 ส่วนมากเป็นข้าวเหนียวน้ำกะทิและลอดช่อง

ทุบข้าว ทำกันง่าย ๆ หยิบฟ่อนข้าวฟาดลงกับกันครกหรือท่อนซุง ให้
 เมล็ดข้าวหลุดจากรวง ร่วงอยู่กลางลาน เหยียงฟางข้าวที่ทุบแล้วไปกองรวมไว้
 ด้านหนึ่ง ส่วนมากเมล็ดข้าวจะออกแค่ตอนปลายรวง ต้นรวงที่ยึดอยู่ในฟางออก
 ไม่หมด เขาจึงเก็บฟ่อนข้าวไว้วนโดยใช้ควายอำอีกรัวหนึ่ง

คืนวันนี้ลงแขกทุบข้าวบ้านทอง พอค่ำ ในลานข้าวก็เต็มไปด้วยแขก
 ที่มาช่วย ทิดโกยเป็นหัวหน้าฝ่ายชาย เมียทิดมั่งเป็นหัวหน้าฝ่ายหญิง ทุกคนผัดหน้า
 ทาแป้งกันเหมือนงิ้ว ก็กินสอพองนั้นแหละ เจ้าของลานเตรียมไว้ก่อนโต ๆ บีใส่
 ฝ่ามือผสมน้ำทาตามคอ หน้า แขน ป้องกันคายข้าวไม่ให้คันผิวหนัง

เสียงโธ่แวรว้องเย่เก้ยวสาว ๆ อยู่เจื้อยแจ้ว มีลูกคู่คอยทำเสียงปีพาทย์
 รับทำนองราชนิเกริง* ฝ่ายหญิงไม่ยอมแพ้ มีแคงอ่อนกับสำลีเป็นตัวฮีนร้อง
 ได้ตอบฝ่ายชาย นิสัยคนไทยเรื่องด้นกลอนให้สัมผัสคล้องจองกันไม่ว่ากลอนยี่เก
 เพลงฉ่อย แล่เทศน์ ร้องกันได้โดยไม่ต้องเรียนตำราฉันทลักษณ์ นาน ๆ
 ทิดโกยก็โให้รับกันเสียลาหนึ่ง เสียงดังไปถึงไหนเรียกหนุ่มสาวมาจนถึงนั้น ชื่อโอกาส
 เกี่ยวกันด้วย ตลอดงานทุบข้าวมักได้จุ่นนอนกันทุกปี

พิมยังไม่ได้เข้าไปร่วมวงทุบข้าว ทล่อนต้องเตรียมอาหารไว้เลี้ยงแขก
 สายบัวเป็นผู้ช่วย พิมกวนลอดช่องในกระทะใบใหญ่ แบ่งเป็นสี่เบี๋ยวอ่อน เพราะ
 ใส่ด่างใบเคย ทำให้กลิ่นหอมชวนกิน

* ทำนองลิเกชนิดหนึ่ง

“เกือบได้รียังที่พิม” ทองแอบมามอง

“เหนียวแล้วละ ขอน้ำเย็นมาลองดูหน่อยซิ”

ทองดักน้ำมาขึ้นหนึ่ง พิมยกไม้พายกวานแป้งหยอดแป้งลงน้ำเย็น แล้วลองจับดู

“ได้แล้วละ สายบัว”

สายบัวเตรียมกระชอนวางลงบนปากปิบ ในปิบมีน้ำอยู่ครึ่งหนึ่ง กระชอนคือกะลามะพร้าวเจาะรูเล็ก ๆ ที่กันจนพรุน เพื่อให้แป้งลอคลงตามรู สองข้างกะลามีด้ามยาวติด สำหรับเขย่า พิมตักแป้งร้อน ๆ ใส่กระชอน สายบัวเกาะด้ามกระชอนกับปากปิบเบา ๆ แป้งหลวม ๆ ร้อนฉ่ำไหลตามรูหยดลงไปในน้ำ กลายเป็นตัวลอคของอันนุ่มนวล หอมกลิ่นน้ำปูนและใบเตยนำอร่อย เสร็จจากตัวลอคของ ก็ทำน้ำกะทิ ไม่ยากเย็นอะไร ต้มกะทิใส ๆ ผสมน้ำตาลลงไปให้หวานจัด ใส่หม้ออบด้วยควันเทียนจนหอม ลอยดอกมะลิหรือดอกส้มโอรอบไปก็ใช้ได้

เสียงเฮฮาในลานชาลง ทองรู้ดีว่าพวกนั้นกำลังจะหมดน้ำมันแล้ว เขาไปแบกเหล้าจากกอไผ่ขายคตองมาให้อีกไหหนึ่ง

“เฮ้ มาแล้ว ตามสบายเน้อ” ทองวางไหเหล้ากลางลาน ตะโกนบอกให้รู้กัน

ทิดโกยปรี่เข้าใส่ก่อนเพื่อน กรอกเข้าคอกรวบหนึ่ง แล้วเปิดปากให้เสียงไทยหวานกว่าจะลงอ้วได้ มีขยักขย่อนเมื่อดพรายมากมาย ถูกสูรับอ้วก้องฟ้า ปากร้อง มือทำ ยั่วเย้ากระเซ้ากันตามประสาลูกทุ่ง หนุ่มกระซิกเข้าใกล้สาว ไม่มีเหน็ดเหนื่อย เสียงฟ้อนข้าวกระบวไม้ดังคุบดับ สดับกันไปไม่ขาดระยะ กลิ่นคาวข้าวคลุ้งไปทั้งลาน

ข้าพเจ้าลงช่วยเขาด้วย เป็นงานง่ายที่สุด ใคร ๆ ก็ทำได้ เมล็ดข้าว
 กองสูงชันทุกนาที่ เป็นภูเขาสี่เหลี่ยมที่มีค่า มีความหมาย หลายคนมีความชำนาญ
 ในการคำนวณกองข้าว เขาอาจทายได้ว่าข้าวกองนั้นมีกี่เกวียน โดยผิดไม่เกินสิบถัง
 มักพนันกินเหล้ากันบ่อย ๆ

ทองเข้าคู่กับสายบัว เขายืมให้กันอย่างเป็นสุข

“ไม่น่าเหนื่อยเลยไวยทอง” ทิดโกยอดแห่ไม่ได้

“นำโกยก็” สายบัวยิ้มเอียงอาย

“เมื่อไรถึงจะได้กินสี่ถ้วยชะที่ก็ไม่รู้” กินสี่ถ้วยของทิดโกยหมายถึง
 แต่งงาน

“เดือนหกนี่ละน่า” พิมนิกสนุกขึ้นมาบ้าง

ข้าพเจ้าได้ยินสุขกับพิมตกลงกันว่า ถ้าข้าวราคาดีจะจัดงานแต่งงานให้
 ทองกับสายบัวเสียที อาจเป็นเดือนหกหน้านี้ก็ได้ ข้าพเจ้าอยากให้ถึงวันนั้นเหลือเกิน
 จะได้ช่วยงานทองให้เต็มที่ คู่กับความดีของเขาที่มีต่อข้าพเจ้า

“ฉ่า ๆ ๆ ๆ” ทิดมั่งเห็นคนชักเงียบไป ขึ้นเพลงฉ่อยให้ลูกคู่รับ ให้อั้ว
 แวเป่าปากกรู ๆ เหมือนเสียงนกเขา

“โตงเตง เอ็งเงี้ยวต้องแต่ง.....”

“เฮ้ย มึงหมดพุงแค่นี้รีวะไ้อั้วมั่ง ที่ไรก็โตงเตงต้องแต่งอยู่นั้นแหละ”
 ทิดโกยขัดขึ้น พวกลูกคู่ฮาลั่น

“อย่าขัดคอซีไวย”

“ค่านาก็โตงเตง เกี้ยวก็โตงเตง ทุบข้าวก็โตงเตง เมื่อไรมันถึงจะหลุด
 ขั้วชะที่ละไวย” ทิดโกยตะโกน เรียกเสียงฮาครืนได้อีก

“เปลี่ยนใหม่ก็ได้ ลำตัดไวย ลำตัด” ทิดมั่งสลับคมวางท่านักลำตัดด้วย

“ไอ้เจ้าแก้วกัลยา โปรดเมตตาเถิดนะบังอร ๆ ไม่รักก็จกกลาง ๆ เหมือนนกขมิ้น
เหลืองอ่อนต้องจรวงจากรัง เป็กพ่อ.....”

“โจะพริ้ม ๆ ๆ โจะ.....” ไอ้แหวทำเสียงร่ามะนาลูกคู่รับกันเพรียก ๆ
ทิดมั่งวางฟ่อนข้าวรำป้อ

“เฮ้า เกี้ยวเลย ๆ” ทิดโกยตะโกนหลังลูกคู่หยุด

“เกี้ยวใคร” ทิดมั่งขยับผ้าขาวม้าเฉียงพุง ทำท่าเหมือนล่าตัดอาชีพ

“เกี้ยวเมียมึงนั่นแหละ”

เสียงพวกหนุ่ม ๆ ฮาชอบใจ

“พอพบหน้าน้องยา ให้ลิเฒ่าหจิบใจ เหมือนขี่ผึ้งลงไฟ เราร้อนกายเสียวข่าน
พี่เหมือนข้างงาเดียว แสนปราดเปรี้ยวแข็งบั้ง มาเถอะมาข้างพ้งเมื่อได้ฟังพี่เรียกขาน รีบ
ออกมาเร็วไว อย่าได้มัวชักช้า ๆ มาเถอะมาแม่มา จงนึกว่าทำทาน เป็กพ่อ.....”

“ไอ้เจ้าแก้วกัลยา โปรดเมตตาเถิดนะบังอร ๆ ไม่รักก็จกกลาง ๆ เหมือนนกขมิ้น
เหลืองอ่อนต้องจรวงจากรัง เป็กพ่อ.....”

เสียงลูกคู่กระแทกกระทั้นอย่างสนุก จากนั้นสำลีห่ม่ายก็ร้องลำตัด
ได้กับทิดมั่ง ฝีปากสำลีคม เล่นเอาทิดมั่งจะแพ้ให้ได้ แต่ทิดมั่งก็มีที่เด็ด พอถึงที่จน
ก็คว่ำกลอน โดงเตงต้องแต่ง อันหยาบโลนมาเล่น พวกผู้หญิงจึงยอมแพ้อาบ
ด้วยเหตุนี้ ครึ่งคืนงานทุบข้าวก็เสร็จ รำวงรอบกองข้าวกันเสียพักหนึ่ง สายบัว
ขนเอาหลอดช้องน้ำกะทิ ข้าวเหนียวหนึ่งปลาเค็มมาเลี้ยงกันในลาน อิ่มแล้วแยกกัน
ไปนอนเอาแรงไว้คืนวันต่อไป

ข้าพเจ้ามุดเข้ากองฟางที่นอนอันอ่อนนุ่มของท้องถิ่น ข้าพเจ้าปรับตัว
จนเป็นส่วนหนึ่งของทุ่งหนองหลวงแล้ว ทุ่งนาสอนชีวิตใหม่ให้ข้าพเจ้า ผิดหน้การณ
กระหม่อมแข็งทนแดดทนฝนได้ดีขึ้น

บทสุดท้าย กลิ่นน้ำอบไทย

ข้าวเปลือกกองเป็นรูปกรวยอยู่กลางลาน สุข ทองและพิมช่วยกันตักข้าวสาดขึ้นบนอากาศ ลมแรงช่วยพัดข้าวสืบ ผุ่นละอองปลิวออกไป เหลือแต่ข้าวบริสุทธิ์เมล็ดเต่งกองอยู่ในลาน ชัดขาวเป็นงานชิ้นสุดท้ายก่อนดวงเข้ายุ่งหรือขายให้พ่อค้า ชาวนาซื้อสัตว์ต่ออาชีพของเขา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมเหมือนพ่อค้าบางคนชอบปลอมปนสินค้าเพื่อเอาปริมาณ ถ้าทองจะโกงบ้างก็ไม่ยาก แกลบจากข้าวสืบที่ปลิวออกไปนั้น ถ้าทิ้งให้ปนอยู่ในกองข้าว ไม่ต้องคัด ปริมาณข้าวจะเพิ่มขึ้นอีกหลายสิบถัง ได้เงินเพิ่มขึ้นเพราะเขาตวงข้าวขายเป็นถังไม่ได้ชั่งน้ำหนัก

แต่ธรรมชาติของทุ่งนาอันเยือกเย็นอ่อนโยนอบรมเขาไม่ให้เป็นไอ้ขี้โกง

วันนั้นลมดีตลอดวัน ทำให้ทองทำงานได้สะดวกเขาสาดข้าวเล่นลมไม่หยุดหย่อน ส่งเสียงร้องเอิบ ๆ อย่างสนุก ผุ่นละอองปลิวคลุ้งตามลมเป็นคลื่นสีเทา พอแดดจัดงานชัดข้าวก็เสร็จ

“คงไม่ต่ำกว่าสิบเกวียน” ทองตะเฆ่ข้าวในกอง

เขายิ้มอย่างเป็นสุข ข้าวสี่เหลือกองโตนั้นเป็นผลงานชิ้นสุดท้ายที่เขา
พากเพียรทำกันมาทั้งปี มันเป็นงานหนักท่ามกลางเปลวแดด ไอ่ฝน แต่วันนี้
ข้าพเจ้าไม่พบร่องรอยความเหน็ดเหนื่อยเหลืออยู่บนใบหน้าของทองเลย

“อีกสองวันเริ่มงานวัดเราแล้วซี” ทองหันไปทางพี่ชาย

“เราต้องรีบขนข้าวให้เสร็จ” สุขกวาดข้าวรวมในกอง

“ไปกันหมดบ้านเลยรีพี่”

“หมดเลย ให้ไอ้โกยเฝ้าโรงนา เราผลัดกัน”

“ฉันเฝ้าก็ได้” พิมรับอาสา

“ไม่ได้ ๆ พี่พินั่นแหละไปเที่ยวเตร่เสียมั่ง พาเด็ก ๆ ไปดูยี่เกให้เต็มที่
ไม่ค่อยได้ไปไหนกับเขา” ทองบังคับพี่สะใภ้

ข้าพเจ้ารับอาสาเฝ้าโรงนาให้ แต่ทองไม่ยอม เขาอยากให้ข้าพเจ้าไป
ร่วมสนุกด้วย ทองเล่าว่างานประจำปีที่วัดคนแน่นทุกปี วันขึ้น 14 - 15 ค่ำ
สงกรานต์ มีเทศน์ กลางคืนมียี่เก พ่อค้าจากในเมืองเอาของมาขายมากมาย
น้ำแข็งก็มีขาย ทองจะพาหลาน ๆ ไปกินน้ำแข็ง พวกเด็ก ๆ ยังไม่รู้จักน้ำแข็ง
กันเลย ชักใช้กันใหญ่ ทองอธิบายลักษณะของน้ำแข็งให้เด็กเข้าใจ แต่เด็ก ๆ
ไม่รู้เรื่องเลย คงเข้าใจความหมายของคำว่า “น้ำ” เท่านั้น

วันรุ่งขึ้น ขบวนเกวียนยาวเหยียดของเฮงโยกเขยกเข้ามาทุ่งหนองหลวง
เฮงยิ้มร่าเมื่อเห็นข้าวของชาวนากองโตเป็นภูเขา เขาเปิดบัญชีไล่เคาะไปที่ละคน
ใช้ลูกมือตวงข้าวในลานใส่เกวียน จากลานทิดโกย ทิดมั่ง ไอ้แหว มาจนถึงลาน
ของทอง

“เท่าไร” ทองถามจำนวนข้าวที่เป็นหนี้ไว้ตั้งแต่ตอนลงนา

“หมกด้วยกำ ร้อยยี่สิบถัง พอดี” เฮงเปิดบัญชีให้ดู

ลูกมือของเฮงควำถึงของเขาตั้งลงข้างกองข้าว เอาปื๊ดักข้าวในกองเทใส่ถึงจนพูน แล้วปาดด้วยท่อนไม้ไผ่กลม ๆ ข้าพเจ้าจับตาดูวิธีตวงข้าวของเขาอย่างคอยจับผิด ข้าพเจ้าเคยได้ความรู้จากพ่อค้าบางคน คนตวงข้าวเก่ง ๆ นั้นมีวิธีโกงอย่างแนบเนียน ในจำนวนข้าวหนึ่งเกวียนนั้น เขาสามารถตวงให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตั้งหลายถึง ตวงให้ได้มากสำหรับการซื้อ ตวงให้ได้น้อยสำหรับการขาย คนมีฝีมือแบบนี้มักเป็นลูกมือของพ่อค้าข้าวสำคัญ ๆ แบบเฮง โกงเขาจะไป ยิ่งข้าวมากก็โกงมากขึ้นตามส่วน คนที่กำลังตวงข้าวอยู่นั้นคล่องแคล่วเหลือเกิน เขาต้องกินปากถึงแน่นอน และถึงลูกนั้นมีตราครุฑก็จริง แต่ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่ามันจะได้มาตรฐาน

สุขและทองนั่งนับไม้ติ้วอยู่ด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม เป็นรอยยิ้มของความซื่อสัตย์จริงใจต่อเจ้าหนี้ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมอะไรเลย

เสร็จจากใช้หนี้ เฮงก็ขอซื้อข้าวจากสุข

“จะให้ราคายังไง” สุขถามเฮง

“ตอนนี้ก็ถึงละห้าบาท” เฮงตั้งราคาให้

“ขายสองเกวียนก่อน” สุขตัดสินใจ

ถึงละห้าบาท ข้าพเจ้าหันกลับไปเห็นภาพของทองตั้งแต่วันฝนแรกตก ใต้วาน ดำ เกี้ยว ทุบ นวด มันยากลำบากนักหนากว่าที่จะได้เมล็ดข้าวเต็มถึงห้าบาทเป็นราคาที่คนซื้อตั้งให้แบบมัดมือชก ส่วนเวลาทองไปซื้อบ้าง พ่อค้ากลับตั้งราคาให้ มันอะไรกัน ข้าพเจ้าไม่เข้าใจเลย

ลูกมือของเฮงตวงข้าวต่อไปอีกสองเกวียน ข้าพเจ้าอยากให้ทองได้ใช้ถึงของตนเองบ้าง เสียขายข้าวปากถึงที่มันเกินไปเป็นสิบถึงเพราะไอ้ขี้โกง สงสารทองจับใจ แต่ยังพูดเวลานั้นไม่ได้จะเป็นการสร้างศัตรูโดยไม่จำเป็น ตวงข้าวเสร็จ

จ่ายเงินกันแล้ว เสงขนของลงจากเกวียนมาอวด เป็นสินค้าสำหรับฤดูแล้ง มีเสื้อผ้า สีสวย ๆ ถ้วยชาม หม้อ และของสำหรับทำบุญ พิมพ์ื่อหม้อข้าว จาน ช้อน ไม้ใช้ หล่อนซื้อผ้าสบงสำหรับถวายพระผืนหนึ่ง เอาไปทอดผ้าป่าในวันมืงานวัด ทำบุญไปให้เสา และเลือกซื้อผ้าขาวม้าตราหมากรุกเขียวสลับแดงให้สุขและทอง คนละผืน ส่วนตัวเองไม่ได้ซื้ออะไรเลย

เฮงบรรทุกข้าวเต็มเกวียนกลับไปแล้ว สุขและทองช่วยกันขนข้าวเข้ายุ้ง พิมพ์เตรียมทำขนมต้ม ข้าวเหนียวแดง และแดงงาปั้นเป็นรูปไข่ รูปปลา สำหรับ ทำขวัญข้าว เขาเอาขนมเหล่านี้ใส่ถาดเข้าไปไว้ในยุ้งข้าว จดรูปเทียน เหมือน จะบูชารำลึกถึงบุญคุณของแม่โพสพผู้ให้ความอิมแก่เขา พวกลูก ๆ ของพิมพ์ ดีใจกันมาก เพราะจะได้กินขนมเมื่อเสร็จจากพิธีทำขวัญข้าวแล้ว เสร็จพิธี สุขปิดประตูยุ้งข้าวอย่างแน่นหนา เขาจะไม่ตักข้าวในยุ้งอีกเลย จนกว่าจะถึงวันแรก ตักหลังเพ็ญเดือนสี่ไปแล้ว

เราเสริมสวยกันอีก พิมพ์และสายบัวทำหน้าที่ช่าง คราวนี้ข้าพเจ้าต้อง ขอร้องให้พิมพ์ช่วยแต่งให้ด้วย ผมยาวรุงรัง เพราะไม่มีเวลาเข้าไปตัดในเมืองเป็น เดือนแล้ว ทุกคนเตรียมตัวเที่ยวงานวัดกันคึกคัก พวกสาว ๆ หน้าเป่งปลั่ง ใส่เสื้อสีฉูดฉาดเดินไปมาหากัน เร่งวันเร่งคืนให้ถึงวันงานจนนอนไม่หลับ วง สนทนาพูดแต่เรื่องยี่เก ทุกบ้านขายข้าวเอาเงินแจกลูก ลูกหนุ่มสาวกระเป๋านั่น ตาม ๆ กัน

เย็นวันนั้นทิดโกยเอาข้าวดีมากระชิบข้าพเจ้า เขาได้รับมอบหมายจาก สุขให้เป็นเฒ่าแก่ไปสู้ขอสายบัวให้กับทอง ตกลงกันเรียบร้อยไปแล้ว แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ หลังงานวัดนี้แหละ เป็นวันแต่งงานของทองและสายบัว ข้าพเจ้าดีใจมาก ทิดโกยชวนฉลองล่วงหน้าเอาคืนนี้เลย รุ่งขึ้นจะได้ไปดู่ยกกัน

คิดมั่งแบกเหล้าปามาไหหนึ่ง ไฉ้วเฒ่าเฒ่ามาดั้นมา ข้าพเจ้าเปิดเครื่อง
กระป๋องเป็นกับแก้ม พอเหล้าเข้าปาก ก็มีแต่ความบันเทิง มีเพียงแค่นี้สำหรับ
การพักผ่อนหย่อนใจในท้องนา เหล้าป่าดีกรีแรง รินใส่จอกลูกเดียวกัน เวียน
ไปรอบวง เราไม่รังเกียจกัน การดื่มเหล้าร่วมจอกช่วยกระชับมิตรให้แน่นยิ่งกว่า
เหล้าใส่โซดา แก้วใครแก้วมัน เพราะโซดามันเป็นตัวทำให้เหล้าจาง

ข้าพเจ้าต้องการบรรยากาศในการเมาให้มันสวยงาม ชวนกันลงจากกระท่อม
ตั้งวงเข้ากลางลานนวดข้าว เอาฟางปูแทนเสื่อ ดับตะเกียงเสีย พระจันทร์ขึ้น
๑๓ ค่ำ ลอยเด่นอยู่บนฟ้าสีเทา สาดแสงสีทองลงบนลานข้าวนุ่มนวล กรอก
เหล้าลงคอกริ้วบหนึ่ง หยิบกระดุกไ่มาแตะะ ฟังเพลงธรรมชาติ จักจั่น เไร
นั่นไง บรรเลงเพลงอันไพเราะขับกล่อมอยู่ตลอดเวลา เป็นการดื่มเหล้าที่มีรสชาติ
อร่อยที่สุด

รุ่งเช้า เราออกเดินทางไปวัดแต่เช้ามีด ทองสวมเสื้อตัวใหม่สีเขียวสด
สุข พิม แต่งด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ทุกคน พิมและลูก ๆ นั่งเกวียนโซยกเขยกนำหน้า
ตามด้วยเกวียนของทองและสายบัว สุขและข้าพเจ้าเดินตามไปห่าง ๆ

วันนี้สายบัวสวมเสื้อสีเหลืองดอกบวบ กลมกลืนกับผ้าถุงสีเขียวเข้ม
ทองยิ้มตลอดเวลา พิมหันมามองดูหนุ่มสาวบ่อย ๆ สุขก็ยิ้มเบิกบาน

เสียงกลองแว่วมาจากวัด ช่วยกระซกหัวใจของหนุ่มสาวให้เดินไปก่อน
หน้าเกวียน ทองเร่งวิ่งให้เร็วขึ้น ไกลเข้าไป เสียงปี่พาทย์ กลองยาว ดังเร้าใจ
ยิ่งขึ้น พวกเด็ก ๆ ผุดลุกผุดนั่ง

สุขบอกว่า เขากำลังเตรียมแห่พระกันแล้ว สาย ๆ เขาจะนำพระประธาน
ในโบสถ์ออกมาขึ้นเกวียน แห่ไปรอบ ๆ บ้าน แล้วเอามาตั้งไว้ให้ประชาชน
สรงน้ำกัน หลวงพ่อในโบสถ์ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งบ้าน เป็น

พระเก้าย่างในสมัยสุโขทัย มีสามองค์ องค์โตขนาดเท่าคนจริง ๆ ถัดมาเล็กลงตามลำดับ เนื้อสัมฤทธิ์ได้สัดส่วนสวยงามมาก เดิมอยู่ในวิหารร้างกลางป่ารก ทิ้งตากแดดตากฝนอยู่เป็นร้อยปี คนไม่กล้าไปยุ่ง จนกระทั่งประชาชนสร้างวัดใหม่ จึงไปเชิญมาไว้

ภายในบริเวณวัดแน่นคลั่งด้วยฝูงคน แต่ละคนล้วนใส่เสื้อผ้าสีฉูดฉาด เดินกันเป็นกลุ่ม ๆ ปี่พาทย์ทำเพลงเขย่าหัวใจหนุ่มสาวอยู่บนศาลา ยี่เกกำลังขึงฉาบ

เจ้าหน้าที่ขายน้ำหอมดีฉ่องโมง ๆ อยู่ใต้ต้นโพธิ์ เขาใช้กระบอกลไม้ไผ่ เหลาเกลี้ยงเกลาใส่น้ำหอมตั้งไว้ขาย พวกเราตรงเข้าซื้อคนละกระบอกล ราคาไม่จำกัด แล้วแต่จะให้หรือจะหยิบเอาไปฟรี ๆ กรรมการวัดก็ไม่ว่า ได้น้ำหอมสีเหลืองกลิ่นหอมเย็นคนละกระบอกล เดินตามกันไปสร่งน้ำพระ เขาแยกพระพุทธรูปไว้แห่งละองค์ ห่าง ๆ กัน เพื่อให้คนได้เดินวนเวียนไปมาในบริเวณวัด หนุ่มสาวได้หยอกล้อวัดน้ำหอมใส่กัน พวกขี้เมาบางคนส่งเสียงไชโยโห่ร้องยี้ว ๆ กันสนุก ทองเล่าว่าแต่ก่อนงานสร่งน้ำพระมักดีกันทุกปี กระบอกลน้ำหอมนั้นแหละ ฟ้าดกันเป็นมวยหมู่ ส่วนมากเป็นหนุ่มคนละบาง หึงหวงสาวชานากัน

เสร็จจากสร่งน้ำพระ เดินหาซื้อของ แม่ค้าหาบเร่แผงลอยตั้งขายเป็นหมู่ ๆ พวกผลไม้มี ละมุด มะปรางเป็นพื้น เครื่องใช้ในครัวเสื้อผ้าลายสวย ๆ ทอจากหาดเสี้ยว พิมกับสายบัวเดินหาซื้อของไปตามประสาผู้หญิง ทองและข้าพเจ้าพาเด็ก ๆ ไปกินน้ำแข็งไสชนิดใส่น้ำหวานสีเขี้ยว สีแดง เจ้าแดงลูกชายคนเล็กของพิมร้องให้จ้ำเมื่อทองดักน้ำแข็งป้อน

ทองหัวเราะชอบใจเมื่อหลาน ๆ บอกว่าน้ำแข็งมันร้อน เป้ากันอยู่ปุด ๆ

ตอนบ่ายมีเทศน์บนศาลา คนขึ้นไปนั่งกันเจียนอย่างน่าประหลาดใจ เสียงเฮฮาเกี๊ยวกราวเมื่อตอนกลางวันไม่มีเหลืออยู่เลย ทุกคนนั่งสงบ ฟังเทศน์เหมือนไม่มีผู้คนอยู่ในวัด เป็นภาพประทับใจที่ข้าพเจ้าไม่พบอีกเลย

มืดแล้ว แสงไฟเรืองรองเต็มวัด หนุ่มสาวเดินไปมา ยิ้มแย้มหัวเราะ ใส่กันอย่างเบิกบาน ปี่พาทย์โหมโรงรำกลองระทึกใจ เด็ก คนแก่ เตรียมปูเสื่อ ตีวงจองที่หน้าหน้าโรงยี่เก ทองพาทิม สายบัว และเด็ก ๆ ไปนั่งเอาจนชิดเวที เตรียมตั้งป้อมดูกันให้แน่น

ทุกคนเตรียมตักดวงความบันเทิงไว้ให้เต็มอ้อม เก็บไว้ชดเชยกับงานหนัก ที่เขาต้องทำในเดือนหกที่จะถึง

ยี่เกออกแขก เปิดฉาก ปล่อยตัวแสดงแล้ว นวนิยายชีวิตอันลำเค็ญของหนุ่มสาว ชวนาค่อยรู้ความปิดฉากลงชั่วคราว ชั่วคราวเท่านั้นจะไม่มีวันปิดฉากจบบริบูรณ์โดยเด็ดขาด เพราะมันเป็นอมตนิยายที่มีปากและท้องเป็นผู้เขียน

ชายข้าวเปลือกหญิงข้าวสารโบราณว่า
น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอักษณาสัย
เราก็จิตคิดดูเล่าเขาก็ใจ
ปลูกอินใดปลูกไมตรีดีกว่าพาล

อิศริญาณภานิต

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ธรรมสภาสาตพรว
นาชกัฒ สกัฏฐะ ผู้พิมพ์และจัดพิมพ์
๗๐๓ : ๒๘ - ๒๕ (๒)

